

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ
ALMAN DİLİ EĞİTİMİ

ALMANYA TÜRKÜLERİNE YANSIYAN DİL VE
EĞİTİM SORUNLARI

Derya CANBOLAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK

Konya - 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Derya Canbolat
	Numarası	148304021004
	Ana Bilim Dalı	Yabancı Diller Eğitimi
	Bilim Dalı	Alman Dili Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Almanya Türkülerine Yansıyan Dil Ve Eğitim Sorunları

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

26/09/2019
Öğrencinin
Derya Canbolat

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Derya Canbolat
	Numarası	148304021004
	Ana Bilim Dalı	Yabancı Diller Eğitimi
	Bilim Dalı	Alman Dili Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali Osman Öztürk
	Tezin Adı	Almanya Türkülerine Yansıyan Dil Ve Eğitim Sorunları

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Almanya Türkülerine Yansıyan Dil Ve Eğitim Sorunları başlıklı bu çalışma 26/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Ali Osman Öztürk	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Erdinç Yücel	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Uyanık	

ÖN SÖZ

İşçi göçünün, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamasına rağmen, çözülememiş önemli bir sorunu vardır ki o da eğitimidir. Bu çalışma Almanya türkülerine yansıyan eğitim ve dil sorunlarını ele alacaktır. Çalışmada bana ilham kaynağı olan ve beni destekleyen danışmanım Prof. Dr. Ali Osman Öztürk'e teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Ayrıca beni eğitim konusunda her daim destekleyen ve sınırlamayan aileme (özellikle annem Döne Ay ve babam yüksek mühendis Özkan Ay) de teşekkür etmek isterim. Bir gurbetçi aileye mensup olduğum için bu çalışma çok duygusal bir çalışma olmuştur. Buna rağmen umarım ki bilimselliğinden ödün vermemişimdir. Bir olay kayda geçmişse, bu tarihte ve bilimde er veya geç yerini almaktadır. Bu anlamda göçmenlerin türkülerine yansıttıkları eğitim konuları da ilk bestede kayda geçip sonradan bilimde araştırma konusu olmuştur. Bu bizzat yaşanan bir durum olduğu için bir gurbetçi Türkiye'ye dönse bile asla çekilen sıkıntıları, iyi ve kötü günleri unutamaz. O halde, konuk işçiler yurt dışında hâlâ varlıklarını sürdürdüklerine ve yaşamın her alanında boy gösterdiklerine göre, onların sorunlarına ışık tutma çabamızla yardımcı olma ve bilimsel anlamda katkıda bulunabileceğimizi düşünüyoruz. Alman medyası ne zaman gurbetçi sorununu ele alsın, hoşnutsuzluğunu uyum ve 'dil sorunu' bağlamında dile getirir. Bu dilin ne kadar önemli olduğunu gösterse de, son birkaç yılda, uyum ve dil sorununun, gereğinden fazla gündemde tutulduğu gerçeğini örtmez. Ancak Alman medyasının yanı sıra Türkiye'de edindiğim deneyimlerim ve özellikle sayın Prof. Dr. Ali Osman Öztürk ile yürüttüğümüz bu çalışma sayesinde bu konuya farklı bir açıdan bakmayı öğrendim. Konu hâlâ güncelliğini koruduğu için, aslında Türk ve Alman taraflara çok iş düşmektedir. Dolayısıyla bilim insanları ve gurbetçiler buldukları yaşam şartlarında kültürler arası iletişim için yeterli çabayı göstermeliler. Çalışmam bu kapsamda faydalı olmasını diliyorum.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
---	---	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Derya CANBOLAT
	Numarası	148304021004
	Ana Bilim Dalı	Yabancı Diller Eğitimi
	Bilim Dalı	Alman Dili Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK
	Tez adı	Almanya türkülerine yansıyan eğitim ve dil sorunları

ÖZET

Bu çalışmada Almanya türkeleri incelenmiştir. Almanya türkelerine eğitim ve dil sorunları yansıdığı varsayılmıştır. Çalışmanın konusu önemlidir ve günceldir. Göç hala vuku bulan bir olgudur. Gerçekleşen göç ile eğitim gibi önemli konular etkilenmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçların bilime, eğitime ve topluma katkıda bulunması amaçlanmıştır İlk önce uygun kaynaklar toplanılmıştır. Elde edilen kaynaklar tarama yöntemi ile değerlendirilmiştir. Sonra elde edilen bilgiler analiz edilmiştir. Tez konusunun daha iyi anlaşılması için gerekli kavramlar açıklanmıştır ve tarihi olaylara atıfta bulunmuştur. Konu ile ilgili türkü örneklerinden elde edilen alıntılara yer verilmiştir ve yorumlanmıştır. Elde edilen sonuçlarımıza göre Almanya türkelerine eğitim ve dil sorunları yansımaktadır. Ancak yansıyan bu sorunlar farklı içeriklerde, örtük veya açık olabiliyor. Eğitim sorunları sadece örgün eğitim kapsamında sınırlandırılmamıştır. Çünkü Almanya’da günlük yaşam Türkiye’dekinden çok farklıdır. Bu yüzden çalışmamızda kültürel ve sosyal eğitimi de göz önünde bulunduk, zira Alman medyasında ve siyasi gündeminde hala dil sorunu ve entegrasyon (toplumsal uyumluluk) aynı bağlam içinde ele alınmaktadır. Böylelikle Türk gurbetçilerin sorunlarını iki gruba ayırabiliriz. İlk grup eski Almanya türkelerine yansıyan

eğitim ve dil sorunlarıdır. İkinci grup ise yeni ve modern Rap şarkılarına daha çok yansıyan entegrasyon sorunudur. Çalışma esnasında Türkler için önemli olan âşıklık kültürüne değinilmiştir. Bu kültürel mirasın hala modern rapçilerle devam ettiğini düşünöyoruz. Âşıklar ve rapçiler Türk toplumunun sorunlarını eserlerinde işlemişlerdir. Türkü ve rap metinlerinde önerilen çözümler faydalı bulunduğu için çalışmamızda yer verilmiştir.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Derya CANBOLAT
	Numarası	148304021004
	Ana Bilim Dalı	Yabancı Diller Eğitimi
	Bilim Dalı	Alman Dili Eğitimi
	Programı	Yüksek Lisans Programı
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali Osman Öztürk
	Tezin Almanca Adı	Spuren der Bildungs- und Sprachmängel in den Liedern türkischer Gastarbeiter in Deutschland

ZUSAMMENFASSUNG

In dieser Abhandlung wurden Gastarbeiterlieder untersucht. Es wurde vermutet, dass Spuren von Sprach- und Bildungsmängel in den Gastarbeiterliedern vorzufinden sind. Migration ist wichtig, aktuell und immer noch ein eintretendes Phänomen. Durch die Migration werden wichtige Bereiche, wie Bildung, beeinflusst. Ziel dieser Abhandlung ist es mit den Ergebnissen der Wissenschaft, Bildung und Gesellschaft einen Beitrag zu leisten. Zuerst wurden geeignete Quellen ausgesucht. Anschließend wurden die Quellen durchforstet. Danach wurden die Daten analysiert. Um die Thematik der These besser zu verstehen wurden bei Bedarf Begriffe erläutert und historische Ereignisse aufgegriffen. Themenbezogene Liederausschnitte oder Sammlungen wurden aufgegriffen und interpretiert. Laut unseren Ergebnissen sind in den Gastarbeiterliedern Spuren von Sprach- und Bildungsmängel vorhanden. Allerdings kommen diese Mängel aus verschiedenen Perspektiven, implizit, explizit, in verschiedenen Tönen oder Inhalten vor. Die Bildungsprobleme wurden nicht nur mit dem Schulbereich eingegrenzt. Denn alle Lebensbereiche sind in Deutschland und der Türkei voneinander verschieden. Deshalb wurde die kulturelle und soziale Bil-

dung auch berücksichtigt. Zumal in den deutschen Medien und der politischen Tagesordnung immer noch von Sprach- und Integrationsproblemen die Rede ist. Somit können wir die Probleme der türkischen Migranten in zwei Gruppen aufteilen. Die erste Gruppe besteht aus alten Gastarbeiterliedern mit den Bildungs- und Sprachproblemen. Die zweite Gruppe besteht aus modernen Rapliedern über Integrationsprobleme. Während der Abhandlung wurde die türkische Âşıklık Kultur auch erwähnt. Dieses Kulturgut spiegelt sich heute in den modernen Rappern wider. Die Âşiks und Rapper haben die Probleme der Türken in ihren Werken verarbeitet. Vorgeschlagene Lösungen in den Liedern und Raps wurden in die Abhandlung miteinbezogen.

İçindekiler

BİLİMSEL ETİK.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ZUSAMMENFASSUNG.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
A) GİRİŞ.....	1
1) Amaç.....	5
2) Yöntem.....	6
3) Varsayımlar.....	7
B) BÖLÜM I (TEORİK).....	9
1) Almanya Türküleri Üzerine Genel Çalışmalar	9
2) Almanya Türküleri Üzerine Dilbilimsel ve Edebi Çalışmalar.....	11
3) Almanya Türküleri Üzerine Eğitsel Çalışmalar.....	19
C) BÖLÜM II (PRATİK: VERİ TOPLAMA).....	20
1) Almanya Türkülerinde Eğitsel Motifler	21
a) Türklerin Eğitimine İlişkin.....	21
b) Almanların Eğitimine İlişkin.....	23
2) Almanya Türkülerinin Eğitim İdeali.....	25
D) BÖLÜM III (VERİ ANALİZİ)	28
1) Almanya Türkülerinde Eğitim Sorunları	28
2) Yazarlarda Görülen Sorunlar	32
3) İcracılarda Görülen Sorunlar	34
4) Hedef Kitlede (Türklerde) Görülen (Öz) Sorunlar	35

a) Yetişkinler (Erkek, Kadın).....	36
b) Gençler	41
c) Çocuklar	46
5) Hedef Kitle (Almanlarda) Görülen (Öteki) Sorunlar.....	48
a) Yetişkinler (Erkek, Kadın).....	48
b) Gençler (Kızlar, Delikanlılar)	67
c) Çocuklar	69
6) Yöneticilere Yönelik Eleştiriler	70
a) Alman (Avrupa) Devletine Yönelik.....	70
b) Türk Devletine Yönelik.....	81
E) TARTIşMA.....	88
F) SONUÇ VE ÖNERİLER	92
KAYNAKÇA.....	100

SUNUŞ

Nerede olursa olsun günümüzde mevcut durumla ilgili ister ahlaki, ister dini, isterse de ekonomik olarak bir olumsuzluk hüküm sürmektedir. Bu karamsar tutum, yurtdışındaki gurbetçi Türklerde de gözlenmektedir. Özellikle değişik (görsel ve yazılı basın, müzik, edebiyat gibi) ortamlarda ve sosyal medyada yapılan paylaşımlar bunu göstermektedir. Bu çalışmanın konusu kapsamında göçmenlerin sosyal ve dil durumu, eğitim açısından mercek altına alınacaktır. Konusu Almanya göçü, gurbeti, ikameti, çalışma ortamı, yaşam koşulları olan popüler şarkı/türkü metinlerinde yansıyan eğitim ve dil sorunları ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Sorunların tespiti elbette çözüm için ilk adımı oluşturacak ve metinlerde açık ya da örtük biçimde dile gelen sorunların kaynağına inmeyi kolaylaştıracaktır. Güncel olaylara paralel olarak içerikleri değişen metinlerin takibi sistematik bir araştırmayı gerektirmektedir. Örneğin birkaç yıl öncesine kadar yurtdışında yabancılara yönelik olarak, uyum isteksizliği ve eksik Almanca bilgisi gibi eleştiriler yapılırken, birden gündem değişiverdi. Avrupa'da uyum ve dil sorunu çözülemeden, Orta Doğu'dan savaştan kaçan mültecilerin Batı'ya göçü başladı. İşçi gurbetçiler artık geri plana düştüler; ama aslında rahat etmeseler ve her zaman sevmeseler de buldukları ülkeyi ikinci vatan olarak seçmişlerdi. Kısacası bu nedenle zaman kaybetmek yerine, gurbetçi vatandaşlarımızın durumlarını iyileştirmek için yapılacak çalışmaların önemi ortadadır ve bu çalışmanın, kendi ürettikleri popüler metinler üzerinden şikâyet ettikleri hususları tespit etmek için yararlı sonuçlar ortaya koyacağına inanıyoruz.

A) GİRİŞ

(Kavramlar: Göç nedir? İşçi Alımı nedir? Almanya/Gurbet nedir? Almanya Türküsü nedir? Göçmen edebiyatı nedir? Almanya Türküsünün Göçmen edebiyatı içindeki yeri nedir?)

Bu çalışmanın içeriği gereği konuya başlamadan önce bazı önemli kavramların açıklanması gerekmektedir.

Göç nedir?

Bir insanın yurdunu terk edip farklı bir mekâna yerleşmesi göç' tür. Göç insanlık tarihinden beri vardır ve farklı nedenlerden dolayı gerçekleşmiştir. Ekici ve Tuncel'e göre ekonomik nedenler ve güvenlik kaygısı başta olmak üzere pek çok faktör insanların buldukları mekânları kitleler halinde terk etmelerine neden olmuştur. (bakınız: Ekici ve Tuncel, 2015: 10).

Gurbet nedir?

Göçün misafir işçilerine ne kadar etki ettiğini 'Gurbet' kavramının açıklamasında görebiliriz. Açıkladığımız gibi 'göç' a noktasından b noktasına bir yer değişikliğidir. Ancak b noktasında yani yeni mekânda sürdürülen hayat ise gurbettir. Göç sadece yer değişikliği iken gurbetin etkileri daha derin ve geniş yelpazededir. Gurbetin etkilerini gurbet kavramını açıkladığımızda görebiliriz. Demiral'a göre "İnsan; evini, sokağını, anılarını, yakın çevresini, tanıdığı doğayı, bildiği mevsimleri, tatları, kokuları hatta adının alıştığı söylenişini bile yitirir. Hangi zorunluluk ya da hangi kazanımlar uğruna olursa olsun, etkisi ne kadar uzun ya da kısa sürerse sürsün, yitirilen bir hayattır ve geriye kalan her şey gurbettir." (Demiral, 1998: 113)

İşçi alımı nedir?

Konumuzda geçecek olan misafir işçilerin başlıca göç sebebi de ekonomiktir ve bu bağlamda Almanya'ya 'işçi alımı' yapılmıştır.

1961 yılında Almanya'nın 'İşçi Antlaşması' ile Türk vatandaşları kendileri için her yönüyle yabancı olan Almanya'ya göç etmiştir. Göçün etkileri biçiminde birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır. İlk göç eden Türk vatandaşların yaşadıkları sorunlar ile sonradan göç edenlerin yaşadıkları arasında elbette benzerlik ve farklar vardır. Örneğin ilk gurbetçiler Alman dilini bilmiyorlardı ve karşılaştıkları sorunları vatandaşları ile paylaşmak, dertleşmek için sadece Türkçeyi kullanabilmişlerdir. Hem hemşerilerine hem de Almanlara ulaşmak için Türkçeyi iletişim dili olarak kullanmak zorundaydılar. Dilin ve kültürün birbirini etkileyen ve ayrılmaz unsurlar olduğunu göz önüne alarak, Türkçe ile yaratılan yazılı ve sözlü ürünleri, sorunların yansıdığı belgeler olarak değerlendirip araştırarak çözüm önerilerine ulaşabiliriz. Nitekim Türk işçileri sorunlarını ilk adım olarak türkü besteleyip söylemek yoluyla estetik düzeyde dile getirmişlerdir. Biz de bu ürünleri araştırmak suretiyle eğitim problemlerine bir tanı koyabiliriz. Geniş bir kitleye ulaşma potansiyeline sahip, dönemin ve işçilerin şartlarına göre ulaşımı en kolay ve en uygun araç olan popüler müzik ürünleri (Almanya türküleri) ortaya koymayı amaçladığımız eğitim sorunları için de ilginç bir malzeme sunmaktadır. Bahsedildiği gibi işçi göçü sonucu Türk vatandaşlar ya olumlu ya da olumsuz değişiklikler yaşamışlardır ve dil ile kültür ayrılmaz unsurlardır. Misafir Türk işçilerin sazı ve sözü bir tercüman olarak kullanmalarından yola çıkarak Almanya türküleri ve Göçmen edebiyatının ne olduğunu ortaya koyabiliriz.

Almanya Türküleri nedir?

Almanya Türkülerini hem eski hem de yeni bir olgu olarak tanımlayabiliriz. Çünkü Almanya türküleri göçten önceki Türkiye'de var olan Âşıklık geleneğine dayanmaktadır. "Türklerin tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren var olan sözlü şiir sanatı, asırlarca Türk milletinin duygularını ifade etmesine vesile olmuştur." (Turan, 2015: 1) Ancak türkülerin konuları yenidir. Almanya türküleri misafir Türk işçiler tarafından üretilmiştir veya misafir Türk işçilerin yaşantılarından esinlenilmiştir. Bunu özellikle türkü metinlerinin konusundan ve kullanılan dilden fark edebiliyoruz. Malzeme olarak Türkülerin içeriğini "[...] başta Anadolu'daki değerlerimiz oluştururken, Türklerin karşı karşıya oldukları sosyal, kültürel, ekonomik şartlar da söz konusu malzemeyi süsleyip zenginleştirmektedir." (Öztürk, 2001: 3) Yani türküler misafir Türk işçilerinin yeni yaşamları ile ilgili her alanı konu almıştır. Almanya tür-

küleri geleneksel üslupta üretilse de hepsi tamamen Türkçe olarak yazılmamıştır. Almanlara sesini duyurabilme umuduyla âşıklar bazı türkülerinde Almanca kelimeler kullanmışlardır. (Öztürk, 2001: 2) Göçün sebep olduğu büyük değişikliklerden dolayı duygusal türküler de bestelenmiştir. “Metinler büyük ölçüde kültür şoku gerçeğiyle dokunmuştur.” (Öztürk, 2001: 2) Özellikle 1972-75 yılları arası bestelenen türkülerin konuları ‘Hasret, Uyum Zorluğu, Parçalanmış Aileler, Değişen Koşullar, Gelme/Dön Uyarısı, Almanla ilişki’ hakkındadır. (Öztürk, 2001: 92) İlerleyen zamanda rap gibi farklı tarzlara başvurulsa da Almanya türkülerini ilk zamanlar ve çoğunlukla geleneksel Türk halk şiiri formunda yazılıp ezgi ile sunulmuştur. Bunun nedeni ise geleneksel müziğin Türkler için önemli olmasındandır. “Türkiye’de hem dini hem de dünyevi törenlerde, düğünlerde, milli günlerde, spor karşılaşmalarında, özel ya da resmi konser ve toplantılarda, çayhane – kahvehaneden başlayıp gece kulüplerine uzanan yelpazede değişik lokallerde, özel yaşamda vakit geçirmek amacıyla ve de son zamanlarda artan ölçüde folklor etkinliklerinde geleneksel müzik kullanılmaktadır.” (Öztürk, 2001: 10) Bir başka tanım ise Veyis Güngör’ündür. Veyis Güngör’e göre Almanya türkülerini ‘[...] sözü edilen edebiyat, sade vatandaşın edebiyatıdır ve ‘düz yazı, roman ve öykü’ gibi türler dışında kalan ürünleri kapsamaktadır. Güngör, konusu itibarıyla bu edebiyatın temelinde ‘gurbet Edebiyatı’nı görür ve bu da ‘sözlü edebiyat’tır.’ (akt. Öztürk, 2001: 3)

Göçmen edebiyatı nedir?

Göçmen edebiyatının ne olduğunu aslında adından anlayabiliriz. Göçmen edebiyatı ister sözlü ister yazılı olsun göç edip bulunulan yeni çevrede üretilen eserlerdir. Göçmen edebiyatı sözlü, ezgili ve yazılı olabilir. Eserlerin konuları çok çeşitlilik gösterebilir. Yazarın köken kültürü, bulunduğu yeni çevre, yeni çevrede yaşadıkları veya göç macerası gibi konular ele alınabilir. Bu tanımlama genel bir açıdan olduğu gibi çalışmamıza da aktarılabilir. Göçmen edebiyatı Türkiye’den Almanya’ya göç eden misafir Türk işçiler tarafından üretilmiştir. Misafir Türk işçileri göç maceralarını, farklılıklarını, sorunlarını, hasret duygularını, yeni ve eski yaşam koşullarını farklı edebi türlere yansıtılmışlardır.

Almanya Türkülerinin Göçmen edebiyatındaki yeri nedir?

Almanya türkülerinin Göçmen edebiyatı içerisinde çok önemli bir yeri vardır. Türküler misafir Türk işçilerinin duygusal, eğitimsel, dilsel ve yaşam şartlarına göre şekil almıştır. Sözlü türkülerle başlayan ‘kayıt tutma’ sonra yazılı edebiyata dökülmüştür. Bu nedenle sözlü türküler Göçmen edebiyatının öncü kolu olarak görülebilir. Kronolojik olarak bakarsak misafir Türk işçileri göç ettikten sonra sorunlarla karşılaşıyorlar. Almanca bilmedikleri ve kederlerini Türkçe de olsa dile getirmek için türküler besteleyip söylerler. Bu türküler ilk önce sadece Türkçe ve bazen içinde Almanca kelimeler bulundurmaktadır. Zamanla Almanca kelimeler çoğalıp artık tamamen Almanca şarkılar mevcuttur. İlk önce sözlü olan şarkıların bir kısmı sonradan bilimsel amaçlarla yazıya geçirilmiş. Bugünlerde ise ‘Gastarbeiterliteratur’ yani ‘Misafir İşçi Edebiyatı’ bu türkülerini de kapsamaktadır.

Özetle Almanya türkülerini misafir Türk işçiler tarafından üretilen, onların Almanya’daki yaşamlarını, duygu ve düşüncelerini konu alan, ilk olarak geleneksel Türk halk şiiri formunda yazılıp ezgi eşliğinde sunulan popüler ürünlerdir. Türkülerin konu ve dil açısından değişken olabildiği gibi dönem ve şartlara göre de tematik yoğunluklar görebiliriz. Dolayısıyla türkülerini dönemsel kategoriye ayırıp yoğunlaşan konuyu tespit edebiliriz. Öztürk’ün çalışmasına göre türküler dört döneme ayrılmaktadır (bkz. Öztürk, 2001: 80).

1. Dönem: 1972-1975 – uyum zorluğu
2. Dönem: 1976-1979 iki kültürün karşılaşması
3. Dönem: 1980-1990 iki kültür arasında
4. Dönem: 1990-1995 Almanya acı vatan

Her dört dönemin başlıca eğitim sorunları olmuştur. İlk dönemde dil eksikliği, ikinci dönemde yabancı kültür ile iletişim eksikliği, üçüncü dönemde kimlik ve aidiyetlik kargaşası ve dördüncü dönemde entegrasyon (bütünleşme) sorunları ortaya çıkmıştır. İlerleyen bölümlerde bu dört dönemin eğitim sorunlarına tekrar değinilecektir.

1) Amaç

Almanya türküleri bugüne kadar ‘Göçmen edebiyatı’ altında bilimsel olarak folklorik, kronolojik, içerik, genel, edebi ve birçok açıdan irdelenmiştir. Bu çalışmada Almanya türküleri eğitim ve dil açısından ele alınacaktır. Çalışmanın başlığı itibarıyla (‘Almanya Türkülerine Yansıyan Eğitim ve Dil Sorunları’) hipotezimize göre Almanya türkülerine eğitim ve dil sorunları yansımıştır. Gerçekleştirdiğimiz çalışma ile hipotezimizin doğru olup olmadığını göstermeyi amaçlıyoruz. Bunun için konumuzu ilgilendiren (örneğin işçi göçü gibi) bazı tarihi olaylar kısaca anlatılacak ve sonra kader ortaklığı yaşayan misafir Türk işçilerin durumlarına göz atılacaktır. Buraya kadar türkülerin ortaya çıkma nedeninin anlaşılmasını amaçlıyoruz. Buradan itibaren genelden ayrıntıya doğru hareket edilecektir. İlk önce Almanya türkülerine genel açıdan yaklaşımda bulunacağız. Almanya türkülerinin hangi dala ait olduğu, bu konuda ne tür çalışmaların yapıldığı, bunlara hangi anlamların yüklendiği, nasıl bir öneme sahip olduğunu göstermek amacındayız. Bu genel bilgilendirmenin konuyu daha iyi anlama ve çözüm sunma bakımından iyi bir temel oluşturabileceğini düşünüyoruz. Ön bilgilendirmeden sonra Almanya türkülerini eğitim ve dil açısından inceleyeceğiz. Amaç, Almanya türkülerinde bu konu veya sorun ile ilgili içeriklerin ne olduğunu, hangi sıklıkla ifade edildiğini, hangi zaman diliminde ortaya çıktığını, süreçte metinlerin ve ele alınan konuların bir gelişme geçirip geçirmediğini göstermektir. Ayrıca Almanya türkülerine göre eğitim ve dil sorunu ile ilgili kimden ve hangi yaş grubundan bahsedildiğine açıklık getirilmesini amaçlıyoruz. Tabii ki Almanya türkülerin geçmişini incelediğimiz gibi şimdiki haline de bakarak güncel durumunu göstereceğiz. Araştırmamız şu sorulara cevap aramaya çalışacaktır:

1. Eğitim sorunları açık olarak türkülere yansıyor mu?
2. Eğitim sorunları örtük olarak türkülere yansıyor mu?
3. Eğitim sorunları dile getirilmese bile satır arasında (kullanılan dilden, vs.) belli oluyor mu?
4. Türkülerde eğitim ve dil sorunları nasıl dile getiriliyor?
5. Türkülerde eğitim ve dil sorunları konu olarak nelerdir?
6. Türkülerde çözüm önerileri var mı?

Almanya türkülerini eğitim ve dil sorunu kapsamında inceledikten sonra bu soruların altına doldurabilmeyi umuyoruz. Bu son adımdan sonra ancak çözüm önerileri sunabileceğimizi düşünüyoruz.

2) Yöntem

Tez çalışmamızın yöntemine iki açıdan bakıp açıklayacağız. İlk önce yazılı tez çalışmasının yapısı ve ikincisi olarak tez için çalışma adımlarını açıklayacağız. Belirttiğimiz gibi konumuz ‘Almanya Türkülerine Yansıyan Dil ve Eğitim Sorunları’dır ve konumuzu en iyi şekilde anlayabilmek için yazılı çalışmanın yapısı ve akışı önemlidir. Bunun için genelden özele doğru bir silsile takip edilecektir. Yani Giriş bölümündeki gibi, gerektiğinde ilk önce kavramlar açıklanacak veya tarihi olaylara göz atılacak. Ondan sonra konumuza ilişkin içerik ve türküler ele alınacaktır. Çalışmamızın Giriş bölümünde gerekli temel bilgiler, Göç nedir? Almanya türküsü nedir? gibi verilmiştir. Amaç bölümünde sorduğumuz soruları gelişme bölümünde cevaplamaya çalışacağız. Bunun için hem farklı kaynaklardan faydalanacağız hem de ilgili türkülerini yorumlayacağız. Sonuç bölümünde aynı sorulara ve cevaplara özet şeklinde değineceğiz. Son olarak tespitlerimiz doğrultusunda çözüm önerilerinde bulunmayı umuyoruz. Şimdi tez için çalışma ve yöntem adımlarına geçmek istiyoruz. Çalışma için başlıca ‘Almanya Türküleri’ kitabı (Öztürk, 2001) kaynak olarak kullanılmıştır. Bundan başka, Kaynakça bölümünde de yer verildiği gibi, çeşitli yazılar, web kaynaklı makaleler ve her türlü müzik stilinden olan ilgili türkü, şarkı veya rap metinlerinden faydalanılmıştır. Bu çalışmamız için başlıca uyguladığımız yöntem tarama yöntemidir. Ana kaynağımız ‘Almanya Türküleri’ (Öztürk, 2001) kitabından yola çıkarak ilk olarak yukarıda belirttiğimiz gibi ön bilgi, yani göç tarihi ile temel bilgiyi oluşturduk. Çalışmanın bu ön bilgilendirme adımında mümkün olduğunca kısa ve öz kalınmaya özen gösterilmiştir. Bu esnada referans alınan şarkı kesitleri de kaynak kitabın ek bölümünde taranmıştır. ‘Almanya Türküleri’ (Öztürk, 2001) kitabı tarandıktan sonra tezin yazım aşamasına başlanmıştır. Çalışmanın ana bölümünü kaynaklardan taranan eğitim ve dil sorunu ile ilgili bilgiler ve türküler oluşturmaktadır. Ardından elde ettiğimiz bilgiler ve türkü metni yorumlanmıştır. Bu aşamada hem kitap-

tan taranan bilgiler teze aktarılmış hem de kitaptan ve internetten yeni çıkan türkü ve rap metinleri devamlı olarak taranmıştır. Gerektiğinde internetten Web site kaynaklı bilimsel makalelerden de yararlanılmıştır. Kaynak ve türkü metinleri tarama işleminin sonra ‘Tartışma’ ve ‘Sonuç ve Öneriler’ bölümü için hem kaynaklar elde edilen bilgiler sentezlenmiş hem de özgün görüşlere yer verilmiştir. Çalışma sürecinin başından sonuna kadar eski Gurbetçiler ile de bu konu tartışılmıştır, deneyimler paylaşılmıştır ve fikir alışverişinde bulunulmuştur. Bilimsel olmasa da ilhama, bu adımda kaynağı bulmak ve kişisel fikir edinmek için başvurulmuştur.

3) Varsayımlar

Her şeyden önce bu çalışmamız ‘Almanya türkülerine yansıyan dil ve eğitim sorunları’ konusu kapsamında temel bir bilgi aktaracaktır. İlk önce göç ve gurbetin ne olduğunu öğreneceğiz. Ayrıca misafir Türk işçilerin hangi sebepten dolayı göçtükleri ve göçten sonra neler yaşadıkları ile ilgili bilgileneceğiz. Ayrıca misafir Türk işçilerin müziğe düşkünlükleri ve âşıklık geleneği hakkında bilgiler edineceğiz. Ardından tez çalışmamızın Amaç bölümünde, dile getirdiğimiz soruları cevaplayabileceğimizi düşünüyoruz.

1. Eğitim sorunlarının açık olarak türkülere yansıdığını düşünüyoruz. Bunun için eğitim ve dil sorununu ele alan türkülerini örnek olarak göstereceğiz
2. Eğitim sorunlarının örtük olarak da yansıdığını tahmin ediyoruz. Bu sorunun cevabı için dolaylı olarak eğitim ve dil sorununu dile getiren türküleri değinilecektir.
3. Eğitim sorunlarının somut olarak dile getirilmese de satır arasında, örneğin kullanılan dil ve ifade ile kendini belli ettiğini düşünüyoruz. Bu soru için türkülerinin konusu geniş tutulacaktır. Yani kullanılan dil ve kelimeler, eğitim sorunu, Türk – Alman eğitiminin ve tutumunun kıyası gibi konuların, satır arasındaki eğitim sorunlarına ipucu olacağını düşünüyoruz.
4. Türkülerde eğitim ve dil sorunlarının nasıl dile getirildiğini açıklayabilmeyi umuyoruz. Bununla ilgili türkülerinin üslubuna ve anlatan kişilere göz atacağız.

5. Türkülerde eğitim ve dil sorunlarının konularını öğrenebileceğimizi bekliyoruz.
6. Türkülerde dolaylı veya dolaysız çözüm önerileri bulunduğunu düşünüyoruz.

Son olarak tez konumuza yönelik çözüm önerilerinde bulunacağız. Bu konuyla ilgili çözümler çok önemlidir, çünkü görüşümüze göre Almanya türkülerine yansıyan eğitim ve dil sorunları konusu hâlâ güncelliğini ve önemini koruyan bir konudur. İddiamız, özellikle karamsar içerikte güncel türkülerin var olduğudur. Bildiğimiz gibi güncel olay ve durumlar türkülerin konu ve içeriğini etkilemiştir. Zaten, daha önceki kullandığımız alıntımızda da içeriksel dört dönem olduğu ifade edilmişti (bkz. Öztürk 2001).

Ancak eğitim ve dil sorunu göçün başından itibaren bugünlere kadar devam etmektedir. Bu durum özellikle Alman medyası tarafından yansıtılmaktadır. Fakat konuyla ilgili kesinlikle ve en azından satır arasında dile getirilen türkülerin veya rap metinlerinin hala üretildiğini düşünüyoruz. Bu bağlamda genel olarak müziğin fonksiyonuna göz atmamız çok önemlidir. Çünkü sadece bu şekilde misafir Türk işçiler için müziğin ne kadar önemli olduğunu ve hangi rol oynadığını anlayabiliriz. Bundan başka Âşıklık geleneğine sırf Türk geleneği olduğundan değil, aynı zamanda fonksiyonundan dolayı da Avrupa'da misafir Türk işçiler tarafından devam edildiğini düşünüyoruz.

B) BÖLÜM I (TEORİK)

Almanya türkülerini çalışmamızın konusuna yönelik irdelemeden önce türkü-
re farklı açıdan bir bakılacaktır. Böylelikle farklı alanlarda türkülerin konumu ile
ilgili bilgilenmiş olacağız. Ayrıca türkülerin hangi alanlarda ele alındığı, popüler ve
bilimsel katkıların neler olduğunu öğreneceğiz.

1) Almanya Türküleri Üzerine Genel Çalışmalar

Farklı alanlarda Almanya türküleri

Almanya türküleri edebi ve bilimsel olarak ilk önce ihmal edilmiş olsa bile şu
an bu konuyla ilgili çalışmalar mevcuttur. Akbulut'un ifadesiyle, 'Türk, Alman dili
ve edebiyatı uzmanları işçi alımı yıllarının başında Almanca dilli misafir işçi edebi-
yatını ihmal etmişlerdir, artık bununla ilgili fazlasıyla çalışmalar vardır.' (bkz. Akbu-
lut, 2015: 105)

Almanya türküleri ister metin hem ezgili şarkı olarak hem de tematik olarak bi-
le farklı alanlarda ele alınmıştır. Örneğin misafir Türk işçilerin göçünü konu edinen
'Ein Koffer voller Hoffnung', yani 'Bir Bavul Dolusu Umut' tiyatro eserleri vardır
(Osman ve Toprak, t.y.: 104). Film alanında da misafir Türk işçilerin hikâyeleri can-
landırılmıştır. Örneğin, 'Almanya Acı Vatan' (Heidenreich, 2015: 151). Edebi eserler
de misafir Türk işçiler ve sonraki nesilleri tarafından ortaya çıkarılmıştır. Örneğin,
'Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker' yani 'Üç Şekerli Demli Çay' (Çarıkçı ve
Asutay, 2015: 23) gibi. Fakat bunlar tiyatro alanı, film ve edebi alanlardan sadece
birkaç örnektir.

Müzik alanında da birçok eser vardır ve ilerleyen bölümlerde bunlara değine-
ceğimiz için burada örnek verilmeyecektir.

Almanya türkülerine popüler ilgi

İster bilimsel ister popüler olsun, Türk işçi göçü konusu her açıdan ilgi çekmiş-
tir. Araştırmaların yanı sıra türkülere ilgiden dolayı da türküler yazılı ve akustik ola-
rak kaydedilmiştir.

Misafir Türk işçilerin türküleri yani Almanya türküleri popüler bir araştırma projesinde ele alınmıştır. 2013 yılında Almanya türküleri İmran Ayata ve Bülent Kullukcu tarafından CD ve kitapçık olarak yayımlanmıştır ve konferans turlarında sunulmaktadır (bkz. (Heidenreich, 2015: 151).

Almanya türkülerine ilk bilimsel yaklaşımlar

Almanya türküleri ilk zamanlarda bilimsel olarak ihmal edilmiştir. Bilimsel olarak önce küçük çapta da olsa Almanya türküleri hakkında çalışmalar sonradan yapılmıştır. İlk adım olarak bilim adamları bu yeni ama etkili olguya bir tanım bulmaya çalışmışlardır. Avrupa'daki âşıklık sanatı icracıları için 'ilk değerlendirmeleri yapan Robert Anhegger bu türküleri söyleyenleri "Arbeitsänger" [işçi türkücüler] olarak nitelemektedir. (Anhegger, 1982: 10) Diğer bir husus ise türküleri isimlendirmektir. Yine Robert Anhegger'e, İşçi sorunlarını metne aktaran söz yazarlarının ürünleri "Arbeiterlied" [işçi türküsü] olarak adlandırılmıştır. (Öztürk, 2001: 7) Bir diğer önemli konu ise Almanya türkülerinin ne olduğunu tanımlamaktır. Bununla ilgili de yine Robert Anhegger ve Nevzat Gözaydın'ın görüşleri vardır. Anhegger'e göre türküler sanat eseri olmaktan ziyade, Almanya'daki Türk göçmenlerini anlamak için başvurulabilecek sosyolojik birer belge olarak görülmektedir. Ayrıca Gözaydın ve Anhegger türkü metinlerini şiirlerle eşdeğer tutmaktadırlar (bkz. Öztürk, 2001: 16).

Farklı dillerde Gurbet kelimesi

Almanya türkülerinin ana tematiği gurbettir ve bundan dolayı çalışmamız için önemli bir kelimedir. İlginç bir konu ise ayrıca 'Gurbet' kelimesinin farklı dillerde açıklanmasıdır. Bu durum 'Gurbet' konusuna ne kadar ilgi olduğunu göstermektedir. Örneğin Heidenreich 'Gurbet' kelimesini Türkçe, Almanca ve İngilizce kelimeler ile şu şekilde açıklamaktadır:

“The antonym of ‘memleket’, the equivalent of the German ‘Fremde’, is expressed by the Word ‘gurbet’. In the Turkish context, ‘gurbet’ describes a sense of separation from one’s homeland. [...] Being in ‘gurbet’ [...] is associated with a sense of displacement and uprootedness, and frequently with feelings of nostalgia of longing for what has been left behind or lost.” (Heidenreich, 2015: 151)

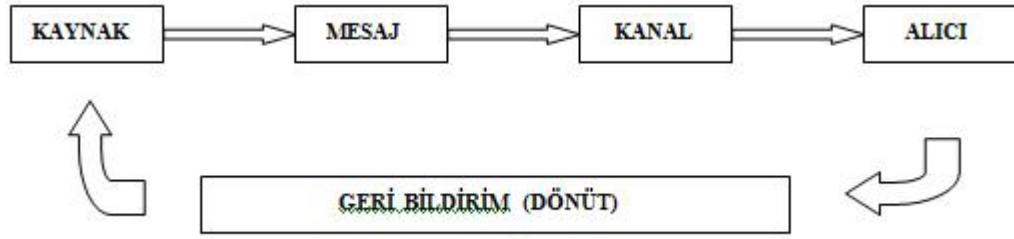
Buna göre, kelime ‘‘memleketin’ zıttı, Almandada ‘Fremde’ ile eşanlamlı olup, ‘gurbet’ olarak ifade edilir. Türkçe bağlamında ‘gurbet’, birinin vatanından ayrı olmasını ifade eder. Gurbette olmak, yerinden ayrılmış olma hissi, kökünden çıkarılma ve devamlı olarak kaybedilenlerin veya geride bırakılanın nostaljik özlem duygusu ile bağdaştırılır.

2) Almanya Türküleri Üzerine Dilbilimsel ve Edebi Çalışmalar

Dilbilimsel Çalışmalar

Almanya türküleri hakkında dilbilimsel çalışma olsa da olmasa da yine de onlara dilbilimsel açıdan bakmak mümkündür. Dil, en geniş anlamıyla insanın sahip olduğu hayat görüşünün belli bir şekle bürünerek görüne bilirlilik kazanmasını sağlayan bir araçtır. Yani özel duygularının, düşüncelerinin, bakış açılarının ve yaşam biçimlerinin ifade edilmesidir. Bir milletin, yüzyıllar boyunca oluşturduğu algı, tutum, ilgi ve davranışlarla tezahür eden yaşam stili, maddi ve manevi değerler toplamı, nesilden nesile miras bırakılan kültürdür. Kültür, hayatın her aşamasında insanı kapsayan duygu ve düşüncenin yaşama yansıyan şeklidir. Toplumun özelliklerini en iyi yansıtan unsur dildir. Toplumun ortaya koymuş olduğu kültürel değerlerin izleri kendini dil ile gösterir. Kültürün aktarıcısı olduğu gibi kültürün sürekliliğini sağlayan en önemli vasıta dil. Bu iki kavram, yani dil ve kültür birbiriyle yakından ilişkilidir. Dil kültür ile yaşar, kültür ise dil ile gelişir ve birikir. Dile kültürün ürünü olarak bakılabilir. Bir topluluğun kullandığı dil, o topluluğun genel kültürünü yansıtır (bkz. Göçer, 2013: 25). Her ne kadar dil ve kültür birbirine bağlı görünse de farklı faktörler eklediğimizde boyutlar çoğalmaktadır. Göç durumunda iki dil ve iki kültür aynı anda etkileşimdedir. Bu durum farklı gelişmelere neden olmuştur. Türküler de bu durumdan dolayı yavaş yavaş değişime uğramışlardır. Yani gurbetçilerin kendini ifade etmek için kullandıkları türkülerde ‘estetğin yerini işlevsellik almış’tır (Öztürk, 2001: 76). Bu da demek oluyor ki türküler dolaylı ve dolaysız bir amaç içermekteydiler. Dil biliminde gönderen ve alıcı arasındaki mesaj, konu, ilişki, vb.’ye göre değişik hal alabiliyor.

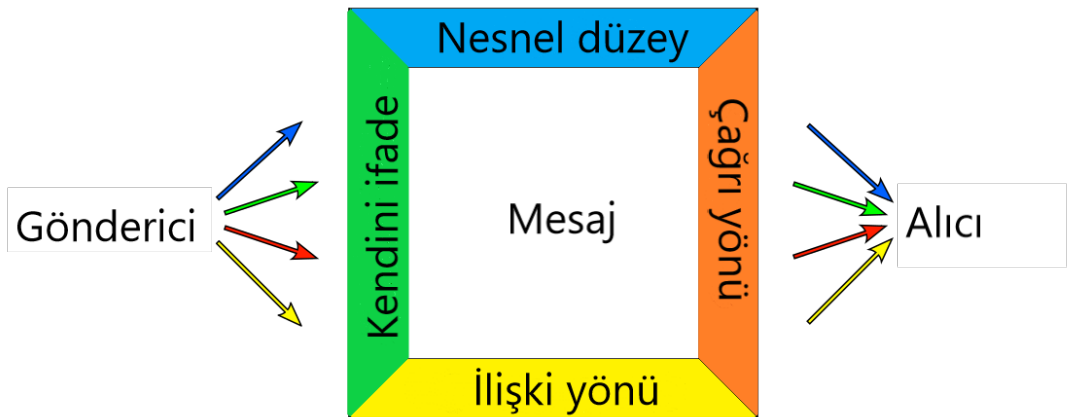
Şekil 1

Shannon-Weaver Modeli 1

Bizim bağlamımızda kaynak, besteci veya türkücüdür. Mesaj ise türkü sözleridir. Kanal, radyo veya konserdir. Alıcı da dinleyicilerdir. Bu modeli müzikte olduğu gibi diğer sanat alanına da aktarabiliriz. O halde gönderen senaryo yazarı, mesaj film veya piyes; kanal televizyon, sinema veya tiyatro sahnesi, alıcılar ise izleyenlerdir. Yani yukarıdaki modelimiz nasıl hitap ettiğimize, kime veya kimlere hitap ettiğimize göre şekil almaktadır. İnsanlar gerçek hayatta nasıl iletişime geçiyorsa aynıısını türkülerde de görmek mümkündür. “Hitap sekline bakacak olursak türkülerde [...] yakınma, kendimizi anlatma, kahretme, eleştiri, taşlama, küfretme (aşağılama), ağlama, öğüt, söz verme, övme ya da muhatap uzakta ise mektup yazma, selam gönderme [...]” vardır. (Öztürk, 2001: 66) Aşağıdaki model bir şekilde hitap şeklini yansıtabilir.

Şekil 2

bkz. İletişim Dörtgeni, Friedemann Schulz von Thun (17.09.2019)

Dilbilimdeki ‘Dört kulak modelinde, gönderen ve alıcı arasındaki ilişkiye göre mesajın gönderiliş ve algılayış şekli değişmektedir. Aynıısını müzikte de söyleye-

biliriz. Fakat burada türküler bir kişiye değil de geniş bir kitleye ulaştığı için gönderen ve alıcı ilişkisi değil de mesajın içeriği önemlidir. Mesaj, yani türkünün içerik ve amacı gönderiliş ve algılayış şeklini belirlemektedir. Gönderen olarak türkücü mesajı gönderir. Alıcı olan dinleyicinin mesajın içeriğine göre duygusal hali değişir. Bunlar neşeli, üzücü, siyasi ve bilgilendirici vs. durum ve türküler olabilir.

Edebiyat Çalışmaları

Almanya türküleri hakkında edebi çalışmalar bağlamında metinlerin şekli, yapısı ve içeriğine değinilmiştir. Bu bağlamda cümle türü, sembol ve tavır da dikkat çekicidir. Türkü metinleri duygu doludur ve hitap edilen kişi veya varlığa göre bir üsluba bürünmektedir. Almanya türküleri üç gruba ayrılmaktadır. Birinci grup ‘taşlama, aşağılama, eleştiri, parodi ve öğütten’ oluşmaktadır. İkinci grubu ‘yakarış (dua), kahretme (beddua), yakınma, ağıt, mektup ve söz veriş’ teşkil etmektedir. Son olarak üçüncü grup da ‘öyküleme, tasvir ve güzelleme’ (Öztürk, 2001: 77) söz konusudur. Şimdi bu üç gruba, diğer üsluplara ve özelliklere ayrıntılı olarak bir göz atacağız.

En çok tespit edilen üslup taşlamadır. Yerilenler sadece Almanlar değil, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türkler, Almanlar, Alman dili, Alman Parlamentosu, Alman kızı, Avrupa, Naziler, Dazlaklar, bir film kahramanı olan Şirin, kendi öz karısı, sömürenleri ve ustabaşı, yani Meister. Görüldüğü gibi eleştirilenler ayırım yapılmadan hem Türkler hem de Almanlar olabilmektedir (bkz. Öztürk, 2001: 67).

Taşlamadan sonra ikinci önemli üslup yakınma, üzüntü ve dertlerini dile getirme, şikâyet etmedir. Öncelikli konular gurbet, ayrılık, yoksulluk, yalnızlıktır (bkz. Öztürk, 2001: 67).

Üçüncü sırada ‘eleştiri’ gelmektedir. Ancak öncelikli hedef Alman ve Almanya olsa da yergideki gördüğümüz çeşitlilik burada da vardır (bkz. Öztürk, 2001: 68).

Mevcut koşullardan dolayı beddua içeren türküler de üretilmiştir. Her şeyden önce Almanya, gurbet, felek ve Avrupa gibi nesnelere kahredilir ve beddua edilir (bkz. Öztürk, 2001: 69).

Önemli bir sayıda metin uyarı, çağrı, talep veya öğüt de içeriyor. Öğütler Türkiye’den yurtdışına gidilmemesini, Almanya’dan vatana ve yuvaya dönülmesini ve Almanya’da birlik olunmasını içermektedir (Öztürk, 2001: 69).

Ayrılığı, yalnızlığı gidermek veya selam göndermek için mektuplaşma en çok başvurulan yöntemdir. Gurbetçilerin, gözlemlerimize göre, eski mektuplar, kartpostallar ve sonrasında teknoloji gelişince videokasetlerini de kullandığı tespit edilmiştir. Bu haberleşme türü de türkülere yansımıştır.

Bazı türkü örnekleri mektup gibi zarfa konulacak niteliktedir. Bundan başka gönderilen mektuptan bahseden, kısmen mektup üslubunu kullanan veya mektup gibi biten türküler vardır. Hepsi de Almanya’dan gönderilebilecek tarzdadır. İki tane de Türkiye’den geliyormuş gibi yazılan mektup üsluplu türkü vardır (bkz. Öztürk, 2001: 70).

Aşağılama tonu içeren türkülerde başlıca hedef Almanlar, yani Meister, Alman kızı, Dazlak vs.dir. Çaresizlik, bunalım, kahır ve öfke içeren Almanya türkülerinin en keskin üslup tarzı muhatabını aşağılayandır (bkz. Öztürk, 2001: 71).

Türkülerde ayrıca sevilen bir üslup öykülemedir ve “[...] Halk şiirindeki ‘destanı’ [...]” andırmaktadır (bkz. Öztürk, 2001: 72). Duygusallıktan ödün verilmeden olayı aktarırken kronolojik bir üslup tercih edilmiştir (Öztürk, 2001: 73). ‘Ağıt’ üslubunda ölüm konu alınmıştır. Ancak gurbetçilerin hece ölçüsü Türkiye’ninkinden farklıdır (Öztürk, 2001: 74). Bir sonraki kategori ‘Yakarış ’tır ve ezgi türü ‘gazel’ olduğu için üslubu tutarlıdır. Burada ölüm, hastalık gibi duygulardan dolayı Allah’a yalvarış ve dua benzeri üslup görmekteyiz (Öztürk, 2001: 74). ‘Motif olarak da önem verilen ‘söz verme, kavil, yemin’, ayrıca cümle üslubu biçiminde kullanılır.’ Bu üslup özellikle mektupta kullanılır. (Öztürk, 2001: 75)

Aşağıdaki türkü¹ örneğinde tasvirler kullanılmıştır. Tasvir kendi başına bir üslup oluşturmasa da doğa tasvirleri giriş olarak kullanılmıştır. Tasvirde güzelleme üslubu da geçmektedir. Güzellemeye rağmen bu örnekte bile Almanya ve Türkiye

¹ Çalışmada alıntı olarak yer verilen türkü veya rap metinlerin kaynağı köşeli parantez içerisinde sırasıyla eserin Öztürk 2001’deki sıra numarası (bkz. s. 141-240), kıta ve dize numaraları olarak verilecektir. Bu bilgiler eğri çizgi ile ayrılacaktır.

arasında bir kıyas yapılmaktadır. Almanya'nın doğası dağlık olarak tarif ediliyor. Halk kültüründe dağlar engel veya aşılması zor olan bir şey olarak görülüyordu. Örtük bir şekilde Almanya'nın doğası yerilirken Türkiye'nin doğası kokulu sarı çiçeklerle yüceltilmektedir.

*'Almanya derler dağın içinde
Kırmızı gül açmış bağın içinde
Ellerin sevdiği köyün içinde
Benim yârim gurbet ilde dolandır [1/1/1-4]*

*Sarı çiçek bozkırları sardı mı?
Kokuları bize kadar vardı mı? [73/3/1-2]*

Edebi yönden bakıldığında benzetmeler de kullanıldığını görebiliriz. Üçüncü dönemden itibaren, yani 1980 ile 1990 yılları arası, Almanya cehenneme benzetilmektedir.

İlk 'Seni bana cennet tabir ettiler' şeklinde övülen Almanya ile ilgili beklentiler boş çıkar ve 'Cehennem ateşlerinde yanmış gibiyim' şeklinde yakınılır. Son olarak 'Cehennemden farkın yokmuş Almanya' şeklinde abartılı bir benzetme yapılır. Bu abartma sanatının özellikle bu dönemde görülmesi oldukça ilginçtir: "Yaktı beni zalim felek, Aktı kanım elek, sinemi çürüttü bu gam, felek beni taşa çaldı, bacağımlı kesti aldı, Almanya'da Almanya'da". (Öztürk, 2001: 86)

Gurbetin duygusal yükü arttıkça abartılar ve türkülerdeki duyguların yoğunluğu da artmaktadır. Aşağıdaki derlemeden duyguların nasıl yoğunlaştığını kullanılan ifadeden görebiliyoruz. İlk önce yaşananlardan felek, sonra kader sorumlu tutuluyor. Ayrılığın insanları manevi olarak tükettiği söylendikten sonra Almanya'ya kahredilir. Metinlerden yola çıkarak şunu diyebiliriz ki türkülerde hitap ederken duygusal bir dil kullanılmaktadır. Bu dil ise hitap edilene -ister somut ister soyut- bulunan psikolojik, sosyal ve toplumsal şartlara göre şekillenebilmektedir. Aşağıdaki metin örneğinde felek ve kadere yönelik kullanılan ton suçlayıcıdır. Türkiye'deki yakınlarla hasret dolu hitap edilirken Almanya'ya sert üslup kullanılmaktadır.

*'Felek bizi gurbet ele getirdi
Kader geldi kapımıza oturdu
Bilirim ayrılık sizi bitirdi
Yıkıl Almanya zalim Almanya' [61/3/1-4]*

Hitap edilen her zaman insan değildir. Hitap edilen varlık doğa, cansız varlıklar, tüzel kişilikler, Almanya, Alman devleti, Alman dili, felek, kader vs. gibi soyut kavramlar olabilir. Böylelikle türkülerde kullanılan başka bir edebi sanat ise kişileştirmedir. Dolayısıyla kavuştak dizelerinin genelde 'soru ya da 'ünlem' cümlesi olmasına şaşırılmamalıdır (Öztürk, 2001: 65). Buna 'Ulan Alamanca Germanca' türküsü örnek gösterilebilir. Türkü örneğinde misafir Türk işçi, bilmediği Alman dili tarafından etrafi kuşatılmış durumdadır. Dolayısıyla Alman dili kişileştirilip yerilmektedir. Ayrıca bu türküdeki gibi diğer türkülerde de başlık, içeriği önceden ele vermektedir. Örneğin türkünün 'Ulan Alamanca Germanca' başlığı içerikteki (Alman dilinin) muhatap alınan bir kişi gibi yerildiğini haber verir.

*Ulan Alamanca Germanca
Konuşup anlayamadım seni
Boğazımda laflar tıkanır kalır
Meister başlar dırdırdır [89/1/1-4]*

*Asıktı suratı konuştu bana
Sevindim benimle konuştuğuna
Anlamışım gibi hepsine jajaja
Türkçe olsaydı başlardım dırdırdır [89/2/1-4]*

'Zalim Almanya' adlı türkü kişileştirmenin farklı bir örneğidir. Bu türküde de hasret duygusunun etkisi ile Almanya ve felek kişileştirilmektedir. Feleğe 'Felek attın gurbetlerde çürüdüm' diyerek direk hitap ediliyor. 'Kurtulamadım gittim bu zalim Almanya'dan' diyerek ise Almanya üçüncü tekil şahısta kişileştirilip şikâyet edilir ve zalim olarak sıfatlandırılır. Yani ülke, bir insana özgü özelliklerle anılıyor.

*Yıllarca gurbet yolu yürüdüm
Felek attın gurbetlerde çürüdüm*

*Rüyalarım da ben Türkiye' mi görürüm
Yol ver zalim felek gidelim buralardan
Kurtulamadım kaldım bu zalim Almanya'dan [79/1/1-5]*

*Olmaz olsun böyle kader
Gurbet ellerinde eyledi heder
Bu hasretlik ayrılık canıma yeter
Yol ver zalim felek gidelim buralardan
Kurtulamadım gitti bu zalim Almanya'dan [79/2/1-5]*

*Sinemi yakar sılanın hasreti
Bu Almanya'ydı bizi mahvetti
Bir zalim vardı elimden aldı gitti
Kurtulamadım kaldım bu zalim Almanya'dan [79/3/1-4]*

Türkülerin içerisinde bu kişileştirmeler serpiştirilmiş halde de karşımıza çıkmaktadır. Öztürk (2001), bu örnekleri kitabının sonunda bir araya getirmiştir:

*Ulan Alamanca Germanca
Konuşup anlayamadım seni [89/1/1-2]*

*Ah Alamanya Alamanya
Ben gibi damat bulamanya [53/1/4-5]*

Almanya sen de babamı götürdün [92/1/1]

Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa [101/1/5]

Sana iş bulmaya geldim Almanya [78/1/2]

Seni yaşıyorum Berlin [88/1/2]

Senin merhametin yok mu Almanya [64/2/4]

Senin tarihinde kara leke var [66/3/1]

Yuvamı da yıktın Alamanya
Başımı da yaktın Alamanya
Nereden çıktın Alamanya [55/1/5-7]

Türkülerde çok farklı soyut kelimeler kişileştirilmektedir. Aşağıdaki örneklerde Alman dili, Almanya, Avrupa, Berlin ve başka türkülerde felek, kader gibi kelimeler kişileştirilmiştir.

Almanya türkülerinin kayda değer başka bir özelliği ise sıklıkla geçen konu veya kelimelere göre kategoriye ayrılabilmesidir. Örneğin sıla, gurbet, hasret, kahır, dil, fakirlik, vb. gibi. Aşağıdaki kategorinin başlığı ‘Zalim’dir. Her dizede zalim kelimesi geçmektedir ve ifadeler serzeniş doludur. Öteki taraf daima aşağılandığı için zalim kategorisinde Almanya, Avrupa, Alman dili ve felek geçmektedir.

Bir zalim vardı elimden aldı gitti
İkimizi ayıran zalim Almanya
Kaç yiğide mezar zalim Almanya [61/1/2]
Ömrümüze yetti zalim Almanya [101/1/2]
Ömrümüzü yıktı zalim Avrupa [101/1/4]
Yaktı beni zalim felek [33/1/1]
Yaralandım kanyorum Bir zalimin dili ile [25/1/3-4]
Yıkıl Almanya zalim Almanya
Yol ver zalim felek gidelim buralardan
Kurtulamadım kaldım bu zalim Almanya’dan [79/1/4-5]

Konular farklı olsa da türküler çoğunlukla duygu doludur. Dolayısıyla türkülerde sık sık abartıya rastlamaktayız.

‘Kişileştirme (teşhis) sanatının yanında bildirişimi daha etkili kılmak için, ‘ulan!’ sözünde olduğu gibi, öfke ve heyecan içeren (‘Benim öfkem akan sele benziyor’),

yineleme (tekrar) ve abartı (mübalağa) sanatlarına da başvurulur; [...]’ (Öztürk, 2001: 65)

Bu bahsettiğimiz üsluplar bir türkü belgesinde çoğunlukla tek başına değil de karışık olarak karşımıza çıkabilmektedir. Mesela kahr içeren bir türküde aynı zamanda taşlama da bulmak mümkündür.

Bundan başka görünüşe göre işçi göçü konusunu işleyen sanat dalları birbirlerinden etkilenmektedir, yani bir geçişkenlik söz konusudur. Mesela ‘Almanya Acı Vatan’ hem bir türkünün hem de bir filmin başlığı olması, araştırmacıların dikkatini çekmektedir (bkz. Heidenreich, 2015: 152).

3) Almanya Türküleri Üzerine Eğitsel Çalışmalar

Eğitsel olarak çalışmamızı bu bölümde iki aşamaya ayırabiliriz. Gerçekleşen göçten dolayı misafir Türk işçiler ve sonraki nesiller yeni ve zor bir durum ile karşı karşıya kalmışlardır. İlk etap olarak bu yeni durum misafir Türk işçileri ve yeni nesli etkilemiştir. Bu etki o kadar büyüktür ki eğitim hayatına da yansımıştır. Akbulut bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Almanya’da doğup büyüyen gençler kendilerini büyük anne ve babalarının yaşantıları ile tanımlamaktadırlar ve epik ve lirik şekilde sahnede senelerdir kendilerini Anadolu anlatı geleneğine uygun olarak tanıklar tarafından anlatılanları canlandırdılar.” (Akbulut, 2015: 104)

Gösterdiğimiz örnek eserlere bakacak olursak şunu diyebiliriz ki göç edenler ve yeni kuşaklar bu yaşantılarını sadece tiyatro, edebi eser, bilimsel araştırmalar ve filmlerde değil de aynı zamanda şarkı olarak da işlemişlerdir. Etkiye tepki olarak ortaya çıkan ürünler arasında türküler de önemli yer tutar. Bilim dünyası Almanya türkülerini farklı açılardan ele alırken özellikle eğitsel açıdan araştırmayı ihmal etmemiştir.

Az önce belirttiğimiz gibi Almanya türkülerinde estetiğin yerini işlevsellik almıştır. Almanya türkülerinin işlevlerinden biri de eğitici mesajlar vermektir. “Bu ba-

kımdan ‘...1. didaktik, 2. lirik, 3. epik olmak üzere üç ayrı grup elde etmiş oluruz.’ (Öztürk, 2001: 77) Miktar olarak bakıldığında didaktik olan türküler sayıca diğerlerinden daha fazladır ki,

“Sözlü Türk göçmen edebiyatı, bir tür dayanışma edebiyatıdır ve sorunlara karşı direnç geliştirmeye çaba göstermektedir.” (Öztürk, 2001: 78)

En önemli mesaj olan dayanışma hem Almanya türkülerinde dile getirilmektedir hem de göçmenler tarafından sergilenmektedir. Ayrıca önemli bir örnek modelden söz edersek, o da Feridun Zaimoğlu’dur. Zaimoğlu Türk göçmenler için ‘Türklerin Malcolm X’i’ veya başka bir ifadeyle ‘Kanak²ların Kralı’ olarak bilinir. Frankfurt kitap fuarının yıldızı olan Zaimoğlu’nu Kanaklar kahraman, Türk rapçiler ise çok kültürlü ve duygulu idol olarak görür. (Nakiboğlu, 2016: 171)

Almanya türküleri ve rapleri ayrıca gündemde olan ‘Kanakça’ dilinden dolayı eğitim alanı için önemlidir. Kanakça karma sokak dilidir ve farklı dillerden oluşmuştur. Bu yeni dili gençler kullanmaktadır. Nakiboğlu, bu bağlamda şu çağrıda bulunur: “Gençlerin dilini öğren, onları daha iyi anlayacaksın.” (Nakiboğlu, 2016: 30)

C) BÖLÜM II (PRATİK: VERİ TOPLAMA)

Bu bölümde Almanya türkülerinin eğitsel olarak hangi motifleri içerdiğini araştırıp verileri toplayacağız. Bu bağlamda sadece misafir Türk işçilerin çocuklarına, yani okuldaki Türk öğrencilere değil, aynı zamanda misafir Türk işçilerin, yani yetişkinlerin eğitim ve dil sorunlarına da bakacağız. Çünkü ilk göçen gurbetçilerin her kesiminin bu konuda eksiklikleri olmuştur. Doğal olarak da eksikliği olan ilk göç edenler hem birbirlerini hem de sonraki nesli etkilemiştir. Mesela Almanca bilmeyen misafir Türk işçileri çocuklarına ödevlerinde katkı verememişler veya tercüman olarak da başka yetişkinlere yardımcı olamamışlardır.

² Kanak kelimesi tarihi kaynaklarda Fransızların Yeni Kaledonya halkına taktığı bir isimdir. Havai dilinde ise Kanak ‘insan’ anlamına gelir. Endonezya ve Malezya’da Kanak kelimesi çocuk anlamında kullanılmaktadır. Kelime zamanla bir anlam kayması yaşamıştır. Alman milliyetçi kişiler tarafından Türkleri küçümsemek için kullanılmaya başlanılmıştır. Türk müzisyen Cem Karaca kurduğu rok grubuna bu kelimeyi kullanıp ‘Cem Karaca ve Kanaklar’ olarak adlandırmıştır. (Nakiboğlu, 2016: 88)

1) Almanya Türkülerinde Eğitsel Motifler

Almanya türkülerinde eğitsel motifler tek başına veya farklı motiflerle karşımıza çıkabilmektedir. Eğitsel motifler, yabancı dil (Almancayı) bilmemek, karnedeki kötü notlar, misafir Türk işçilerin çocukları ile ilgili sorunlar olarak tespit edilebilmektedir. Bir türkünün motif çeşitliliğinden dolayı türkülerin konuları birbirine girişik olabilir. Almanya türkeleri daima misafir Türk işçilerin güncel yaşam şartları, sorunları ve gündemi ile şekillenmiştir. Öztürk'e göre yıllara ve konu ağırlığına göre dört kategori vardır. Türkülerin her dönemde kategorilerin konu ağırlığına göre eğitim sorunları olmuştur.

1. Dönem 1972-1975 – uyum zorluğu: İlk dönem özellikle dil eksikliği çekilmektedir.

2. Dönem: 1976-1979 iki kültürün karşılaşması: İlk dönem ikinci dönemi dil eksikliğinden dolayı etkilemiştir. Almanca bilmeyen misafir Türk işçisi Alman toplum ile diyaloga geçememiştir. Misafir Türk işçisi Almanlarla tanışmadan onları sadece gözlemlemiştir. Misafir Türk işçisi kendisine yabancı olan Alman kültürünü anlama fırsatı bulamadığı için önyargılar oluşmuştur. Eğitsel açıdan misafir Türk işçileri yabancı kültür ufuklarını genişletememişlerdir.

3. Dönem: 1980-1990 iki kültür arasında: Üçüncü dönemde artık dil edinilmiş olsa bile eğitim sorunu devam etmektedir. Özellikle genç nesil kimlik sorunu yaşamaktadır. Çünkü dil ve kültür yapıları eksik ve yamalı gibidir. Dolayısıyla ne tam Alman ne de tam olarak Türk gibi algılayamamaktadırlar kendilerini.

4. Dönem: 1990-1995 Almanya acı vatan: Son dönemde misafir Türk işçileri Almanya'yı vatan olarak sevmiş olsalar bile önceki dönemlerin eksiklikleri hâlâ küçük bir kısmı etkilemektedir. Almanlara göre Türk kökenli vatandaşlar hâlâ entegrasyon sorunu yaşamaktadırlar.

a) Türklerin Eğitimine İlişkin

Türklerin eğitimine ilişkin türkülere değinirken kronolojik olarak olaylara ve şartlara da bakmakta fayda vardır.

İşçi alımı

Almanya, işçi alımlarında madenlerde ve fabrikalarda çalışmak üzere seçtiği misafir Türk işçilerin sadece sağlık muayenelerine özen göstermiştir. Yani herhangi bir eğitim şartı aranmamıştır. Misafir Türk işçilerin geneli şehir hayatını bilmeden doğrudan taşra ve köyden gelmişlerdir. Ayrıca bu toplumun okuma yazma oranı düşük olduğu için de Almancaya yönelik bir alt yapı kurulamamıştır (bkz. Yücel, 2015: 63).

İkinci nesil

İlk göç eden misafir Türk işçilerin, yani ilk neslin, okuryazar olmayışı ve Almanca dil eksikliği Almanya’da doğacak ve yaşayacak olan ikinci neslin eğitimlerinin de sıkıntılı geçmesine neden olmuştur (bkz. Yücel, 2015: 63).

Üçüncü ve dördüncü nesil

1984 yılından sonra üçüncü kuşak ve 2000 yılından sonra dördüncü kuşak Almanya’da yetişmeye başlamıştır. Bu iki kuşağın en önemli özelliği Alman dilini yeterli derecede bilmeleridir. Birinci ve ikinci kuşağa nazaran Alman toplumuna uyum sağlamışlardır. Onlar multicultural ve multilingual’dir. Yani çok kültürlü yetişmişlerdir ve iki dilli iletişime sahiptirler. Önceki kuşaklara göre üçüncü ve dördüncü kuşaklar daha eğitilmiş ve Alman sosyal ve iş yaşamının içinde yer almaktadırlar (bkz. Kaya, 2000: 137). Ancak Almanlara göre hâlâ entegrasyon sorunları devam etmektedir.

Türkülerde kullanılan dil

Türkülerde kullanılan dil ile kuşaklar arasında bir bağlantı kurulabilir. Birinci kuşağın eğitim ve dil eksikliği vardı. İlk bestelenen türküler de doğal olarak tamamen Türkçe yazılmıştır. İkinci kuşak misafir Türk işçi ebeveynlerinin dil ve destek eksikliğinden dolayı eğitimde sorunlar yaşamışlardı. Ancak zamanla öğrenilen yeni Almanca kelimeler de türkülere serpiştirilerek eklenmiştir. Bu etapta iki dilli türkülerden söz edebiliriz. İki dilin karışık olarak kullanımını bir gelişme gibi görünse de Gözaydın’a göre Türkçe cümlelere Almanca sözcüklerin katılması hoş bir durum değil-

dir. Çünkü bu durum Türkçenin bozulmasına yol açabilir (akt. Öztürk, 2001: 8). Üçüncü ve dördüncü kuşaklar artık topluma daha iyi adapte olmuşlar ve Almancaya daha iyi hâkimdirler. Artık Alman dilinde türküler bestelenebilmektedir. Bu kuşak iki dile o kadar hâkim ki, onlar sayesinde ‘Kanakça’ denilen popüler bir karma dil ortaya çıkmıştır.

Eğitim doğrudan dile getirilmese bile satır arasında (kullanılan dilden vs.) dil sorununun belli olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü misafir Türk işçileri ve sonraki nesiller Alman diline hâkimiyetine göre türkülerini Türkçe, Almanca veya iki dilde de bestelemişlerdir.

b) Almanların Eğitimine İlişkin

İncelediğimiz türkü örneklerine göre Türklerin ve Almanların eğitim seviyeleri ve tutumları farklıdır.

Her işine Meister’ler karışır [61/2/3] Alman Meister’ler, yani ustalar, memnun edilmesi zordur ve yapılan işlere karışmaktadırlar.

İzin zamanı gelir/Patronlar yüz çevirir [56/4/1-2] Bu dizede Alman ustaların katı olduğu ima edilmektedir. Ayrıca izin zamanı olsa bile Alman usta, işlerin yarıda kalmamasını ve devam etmesini istemektedir.

Meister başlar dırdırdır [89/1/4] Yine bu dizede Alman Meister’in memnun edilmesinin zor olduğunu ve eleştirmeden geri kalmadığını görmekteyiz.

Mayısterler düşman gibi bakıyor [101/4/1] Alman ustaların mükemmeliyetçi ve mesafeli duruşunu bu dizede görebiliriz. Bu titiz tutum beden diline bile yansımıştır.

Meister’le akşama kadar / Almanca öğreniyorum [37/2/3-4] Bu dizede işe, Meister’e ve Alman diline ne kadar maruz kalındığını görebiliriz. Verilen süre, yani ‘akşama kadar’, bu durumu vurgulamaktadır.

‘Burnu büyük usta başlarının ve iş arkadaşlarının [109/1/7-8] Bu satırda söz yazarı, Alman ustayı kibirli olarak niteleyip aşağılamaktadır. Alman Meister usta

olarak misafir Türk işçiden daha üstün bir konumda olduğu için mesafeli davranmaktadır. Usta, unvanı gereği misafir Türk işçilerden daha bilgilidir. Bu durum Alman ustanın duruşuna da yansımaktadır. Alman usta özgüvenli veya kibirli olarak nitelenir.

Almanların eğitime yönelik durum ve tutumları türkülerde genelde daha çok işyerlerinden esinlenilmiştir. Türkü söz yazarları yetişkin olunca usta, dil eksikliği, iş hayatı gibi konular ağırlıklıdır. Misafir Türk işçilerin çocuklarının okulda karşılaştıkları Alman müdür, öğretmen, Alman öğrenci ve velilerin hakkında içerik bulunmaktadır. Misafir Türk işçilerin çocukları ile ilgili besteciler ancak kendi açılarından görebildikleri dil eksikliği ve düşük ders notlarını işlemişlerdir. Alman ustaların sabit disiplinli tutumlarından yola çıkarsak çocukluklarında da okulda disiplinli eğitim ile çekirdekten yetişmiş oldukları çıkarımını yapabiliriz. Alman ustalar misafir Türk işçilerini sert üslupla uyarıp yönlendirebilirken, misafir Türk işçilerin çocukları için eğitimde rehber eksikliği bulunmaktadır. ‘Karnem’ türküsünde misafir Türk işçinin çocuğu iç dünyasını bu konuyla ilgili yansıtmaktadır.

Bak babam babacığım

Babamsın sen benim

İşte karnem işte notlar

Umarım darılmazsın

Eviriyorum çeviriyorum

Bir türlü bilemiyorum

Almanca mı Türkçe mi

Düşünsem diyorum [108/1/1-8]

Türkiye’de iken bende

Böyle bir sorun yoktu

Ana dilim Türkçe idi

İyi notlarım çoktu

Eviriyorum çeviriyorum

Bir türlü bilemiyorum

Almanca mı Türkçe mi

Düşünsem diyorum [108/2/1-8]

Bak baba babacığım

Bana kızmayasın ben

İki kültür arasında

Ne yapayım böyle ben

Eviriyorum çeviriyorum

Bir türlü bilemiyorum

Almanca mı Türkçe mi

Düşünsem diyorum [108/3/1-8]

Türküdeki öğrenci iki kültür arasında kalmıştır. İki kültürü birden göğüsleyemediği için düşünme yapısı bile etkilenmektedir ('*Almanca mı Türkçe mi düşünsem diyorum*'). Hal böyle olunca karne notları da kötüdür. Görünüşe göre maalesef ne ebeveynler ne de öğretmenler rehberlik edebilmişlerdir. Çünkü öğrencinin '*Almanca mı Türkçe mi düşünsem diyorum*' sorusuna cevap verilememektedir. Türkiye'de notları iyi olduğuna göre öğrenci aslında sağlıklı bir beyine sahip. Ancak öğrencinin gelişim sürecinde olduğunu varsayarsak yaşadığı travmalardan dolayı geleceğinin de etkileneceği çok muhtemeldir.

2) Almanya Türkülerinin Eğitim İdeali

Almanya türkülerinde eğitim idealini doğrudan olmasa da çıkarım yoluyla görebilmek mümkündür. Bunun için türkülere hem Türk hem de Alman açısından bakacağız. Bu yöntem aynı zamanda bir nevi kültür karşılaştırması gibi görünebilir.

Meister'le akşama kadar / Almanca öğreniyorum [37/2/3-4]: Alman usta ile misafir Türk işçileri yoğun bir şekilde Alman diline maruz kalıyorlar. Alman ustanın bu konudaki beklentisi elemanın Almanca bilmesidir. Oysa o kendisini sadece ana

dilinde ifade edebilmektedir. Buradan da anlaşılıyor ki misafir Türk işçinin Almancası yoktur ve dili daha çok işyerinde edinebilmektedir.

Her işine Meister'ler karışır [61/2/3]: Bu dizede Alman ustanın mükemmeliyetçi tutumunu görmekteyiz. Misafir Türk işçinin hoşuna gitmese de Alman usta elemanını eleştirmekten çekinmemektedir. Hatta o kadar ki Alman ustanın eleştirisi “dırdır” olarak nitelendirilir: *Meister başlar dırdırdır [89/1/4]*

Mayısterler düşman gibi bakıyor [101/4/1]: Elbette Alman kültüründe Almanlar Türklere göre daha mesafelidirler. Ancak bu dizede Alman Meister doğal olarak usta olduğu için de mesafelidir. Alman ustanın tutumu disiplin ve kültür gereği olsa da, misafir Türk işçiler tarafından olumsuz algılanmaktadır.

Alıntılarımıza göre ilk göç eden misafir Türk işçileri çalışan, Almanlar usta veya patron konumundalar. Türkülerde Alman ustalar daima sert, eğitilmiş ve disiplinlidirler. Misafir Türk işçilerin yaklaşımı daha duygusaldır. Örneğin ‘Karnem’ türküsünde çocuklarının başarısız olmalarına üzülmediler.

*Bak babam babacığım
Babamsın sen benim
İşte karnem işte notlar
Umarım darılmazsın [108/1/1-4]*

*Bak baba babacığım
Bana kızmayasın ben
İki kültür arasında
Ne yapayım böyle ben [108/3/1-4]*

Misafir Türk işçileri bir taraftan çocuklarının başarılı olmalarını istiyorlar, diğer taraftan iş yerinde fazla duygusal davranıyorlar. Yine Türk açısından örgün eğitimden daha çok kültürel değerlere yer verilmektedir. Sonuç olarak türkülerde Almanlar eğitilmiş, ama değerleri kısıtlıdır. Türkler ise şimdilik eğitim seviyesi düşük, ama başarılı olmayı arzulamaktadırlar ve değerlere sahiptirler. Bu durum hem tespit hem de eğitim ideali olarak görülebilir. Türkülerde Almanların durumu eğitim ve seviye olarak anlatılır. Türklerin de mevcut durumu anlatılır. Ancak misafir Türk

işçileri bu seviye farkından memnuniyetsizliklerini türkülerde dile getirdikleri için bu eksiklikleri elbette gidermek isteyeceklerdir. Yani misafir Türk işçilerin işyerindeki özel konumu, okuldaki başarısızlıkları ve dil eksikleri kendi gözlerine de batmaktadır. Böylelikle Almanya türkülerinde iki farklı eğitim idealinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Biri ulaşılmış olan Almanların eğitim ideali, diğeri ulaşılmaması istenilen Türklerin eğitim idealidir. Bu arada başarılı olmak isteyen Türklerin de yavaş yavaş Alman tutumlarını edindiğini görmekteyiz. Örneğin ‘Almanya’da Evlilerin’ ismindeki türküde uzun çalışma saati ve hanımın Almanlardan edindiği dakiklik hassasiyetinden yakınılır.

Almanya’da evlilerin

Vay başına vay başına

İlle de pis huyluların

Vay başına vay başına [36/1/1-4]

Çalışırız sekiz saat

Geç kalırsak kızar avrat

Yollar kapalıysa şayet

Vay başıma vay başıma [36/2/1-4]

Artık bugünlerde başarılı Türkler olsa bile bu rol dağılımının hâlâ devam ettiğini görmekteyiz. Özellikle çağdaş rap metinlerinde bu konu hâlâ işlenmektedir. Bunun için Ekrem Bora veya sanat ismiyle Eko Fresh’in rap metnine göz atacağız. Eko Fresh’in ‘Aber’ yani ‘Ama’ isimli rapinde bir diyalog halinde bir Alman ve bir Türk içini dökmektedir (<https://genius.com/Eko-fresh-aber-lyrics>, 2018). Rapin bu dizelerinde Alman, Türkleri suçlu ve eğitimsiz olarak nitelendiriyor. Çevirisi şu şekilde yapılabilir:

<p><i>Aber - Eko Fresh</i> <i>Von kriminellen Migranten, die meinen Sohn falsch erzieh'n</i> <i>Die ohne Ausbildung jetzt 'n Haufen Kohle verdien'n</i> <i>Ich geh' ackern und krieg' nicht mal für 'ne Wohnung Kredit'</i></p>	<p><i>Ama – Eko Fresh</i> <i>Oğlumu yanlış eğiten suçlu göçmenler</i> <i>eğitimsiz şimdi yığınla para kazanıyorlar</i> <i>ben çalışıyorum ve ev için kredi bile alamıyorum</i></p>
--	---

D) BÖLÜM III (VERİ ANALİZİ)

Bu bölümde toplanılan veriler analiz edilecektir. Almanya türkülerinde eleştirilenler de hitap edilen hedef ve dinleyici kitlesi de çok geniştir. Türkülerde hitap edilenler canlı veya cansız, Almanlar veya Türkler olabiliyor. Aynı durum eleştiriler için de geçerlidir. Almanlar veya Türk vatandaşlar ve misafir Türk işçiler, Almanya devleti veya Türkiye Cumhuriyeti devleti, Naziler/Dazlaklar, bir film kahramanı Şirin, Avrupa, Alman Parlamentosu, Alman kızı, sömürenler, kendi öz karısı, ustabaşı (Meister) ve Alman dili eleştirilmektedir veya konu olarak işlenmiştir. (Öztürk, 2001: 67) Konu yelpazesi bu kadar geniş olduğu için bu bölümde verilerimizi Alman ve Türk olmak üzere iki kategoriye ayırıp farklı alt başlıklar altında analiz yapacağız.

1) Almanya Türkülerinde Eğitim Sorunları

Bir insanın eğitimi maalesef belli bir oranda geçmişten, mevcut koşullardan ve çevrenin eğitim seviyesinden etkilenmektedir. Dolayısıyla bu bölümde de kronolojik bakış açısından yola çıkacağız. Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi Almanya devleti misafir Türk işçi alımlarında herhangi bir dil veya eğitim şartı ortaya koymamıştı, çünkü ne Alman devleti ne de Türk devleti bu anlaşmaya kalıcı gözle bakmamıştı. Misafir Türk işçileri belli bir zaman için yurt dışında çalışıp, para biriktirip geri dönmeyi planlıyorlardı. Bu hazırlıksız girişim de konumuz olan eğitim sorunlarına sebep olmuştur. Doğrudan köyden çıkıp Almanya'da bir fabrikaya gelen misafir Türk işçilerinin muhtemelen meslek eğitimi de yoktu. Bu yüzden Alman, usta; Türk ise çırak konumundaydı. Alman ustasının eleştirilerine katlanmak zorunda kalan misafir Türk işçilerin durumu türkülerde konu olmuştur. Geçici durum olarak bakılan bu göçte ne Alman ne de Türk tarafı dil ile ilgili önlem almamıştır ve göç eden her yaş kesimi dil eksikliğinin zorluğunu çekmiştir. Öyle ki türkülerde tercümandan söz edilmektedir. Bu da gösteriyor ki anlaşma için üçüncü kişiden yardım gerekti. Maalesef gençler ve çocuklar da herhangi bir önlem almadan büyüklerinin yanına göç etmiştir. Okulda derslerde sorun yaşayan çocuklara aile büyükleri yardım edememiştir. Bundan başka Almanların sık sık dile getirdiği 'entegrasyon', yani uyum sorunu yaşanmıştır. Entegrasyon akademik başarı demek değilse bile topluma ve yeni duruma ayak uydurabilmeyi kastediyor. Dolayısıyla entegrasyonu eğitim kapsamında

değerlendirebiliriz. Entegrasyon sorununu ilk göç edenlerden hemen hemen her yaş kesimi yaşamıştır. Yetişkin Türk vatandaşlar dil eksikliğinin yanı sıra bir kültür şoku yaşamışlardır. Almanlarla iletişime geçemedikleri gibi içinde yaşadıkları farklı kültürü türkülerde eleştirmişlerdir. Bu durumu zincirleme reaksiyon gibi yorumlayabiliriz. Göç öncesi kendini hazırlamayan Türk vatandaşlar gördükleri farklılıklar karşısında şok oluyorlar, tepkisel olarak öz ve yabancı kültürü kıyaslıyorlar ve son olarak türkülerde ötekileri eleştirip aşağılıyorlar. Tüm bu olumsuz tepkimeden dolayı yeni hayat şartlarına uygun ve gerekli tutum edinilemiyor, öğrenilemiyor ve toplumdan soyutlaşmaya yol açıyor. Entegrasyon sorununu maalesef gençler ve çocuklar daha ağır bir şekilde yaşamışlardır. Yetişkinlere göre gençlerin ve çocukların kişilik ve benlik gelişimleri devam etmekteydi. Bu durum gelişim sürecinde olan Türk gençlerin ve çocukların bocalamalarına yol açmıştır. Türkülerde gençlerin veya çocukların iki düşünme tarzının arasında kaldığını dile getirip Alman mı veya Türk mü, hangi düşünce tarzını benimsemeleri gerektiğini sormaktalar. Özetle Almanya türkülerinde eğitim sorunları olarak hangi yaş grubu olursa olsun dil, mesleki eğitim ve entegrasyon konuları geçmektedir. Almanya türkülerinde eğitim sorunları hem açık hem de örtük olarak dile getirilmektedir. Örneğin ‘Karnem’ türküsü Türk göçmen öğrencinin eğitimde yaşadığı sorunları en açık şekilde dile getiren bir örnektir.

Türküde dile gelen Türk öğrencinin yaşı belirlenmediği için genç veya çocuk yaşlarında olabilir. Göçmen öğrenci sadece derslerde kötü değildir, ayrıca iç dünyasında da ikilem arasındadır ve iki farklı kültürün arasında kararsız kalmıştır.

İşte karnem işte notlar [108/1/3]

Eviriyorum çeviriyorum

Bir türlü bilemiyorum

Almanca mı Türkçe mi

Düşünsem diyorum [108/1/5-8]

Türkiye’de iken bende

Böyle bir sorun yoktu

Ana dilim Türkçe idi

İyi notlarım çoktu [108/2/1-4]

İki kültür arasında

Ne yapayım böyle ben [108/3/3-4]

Eğitim sorunlarını örtük dile getiren birçok dize vardır. Örneğin ‘Problemler’ türküsünün bir kesitine baktığımızda, sorun misafir Türk işçilerin çocuklarıdır. Örnek metinde sorun eğitimidir, ancak ‘Karnem’ türküsü, çocukların sorunlarını yüzeysel olarak dile getirmiştir. ‘Çocuklar okula gitmek zorundalar’ dizisinde eğitime yönelik gönüllü bir tutum olmadığını söyleyebiliriz. Çocuklar istemese de, başarısız olsa da okula gitmek zorundalar. Çocuklar evde Türk, okulda Alman gibidirler. İki farklı toplum yan yana varlığını sürdürmektedir. Bu entegrasyonun başarısız olduğunun bir işaretidir. Göçmen ailelerin ev kapıları adeta çizilmiş bir sınır gibidir. Ev Türkiye dışarısı Almanya’dır. Bu Türk evlerin hepsi Almanya’da birer paralel toplum gibidir. Son üç satır çocukların büyüdükçe sorunların da büyüdüğünü söylemektedir. Türkünün tüm metni aslında çocukların küçüklüğünden gençliğine kadar geçen süreyi, açık dile getirilmese de çocuğun öğrenciliğini ele almaktadır. Çocuk, biri Alman biri Türk olmak üzere iki farklı kişiliğe sahiptir. İlerleyen satırlar gelecekteki sorunları öngörmektedir. Muhtemelen zaman geçtikçe çocuk iki kültür arasında kalıp kimlik kargaşası yaşayacaktır. Göğüslenen kimlik kargaşası büyüyünce yani ergenlikte patlak verecektir. Çocuk gençliğe eriştiğinde eğitim, psikolojisi ve sosyal hayatı sorunlu olacaktır.

Çocuklarına gelince

Senin canın senin kanın

Senin dölün

Okula gitmek zorundalar

Evde Türk

Okulda Almanlar

Büyüyorlar

*Büyüdükçe**Sorunlar daha da çok büyüyor [109/1/10-18]*

Eğitim sorunlarını türkü metinlerinde dile getirmeyen, ancak gösteren de vardır. Bunlar Almanlara hitap eden, ama Türkçe yazılan türkülerdir. Bundan anlıyoruz ki şair/söz yazarı Alman diline henüz hâkim değildir. Birçok türküde argo ve küfür kullanılmaktadır. Türkünün konusu ehemmiyetli olsa bile, örneğin tarih, siyaset ve sanat gibi, seviyeli bir dil kullanımı için çabalanmamıştır ve alt kültüre ait argo dili kullanılmıştır.

Almanya türküleri eğitim sorunlarını sadece açık veya örtük dile getirmiyor. Türkülerde hitap eden veya hitap edilenler de dikkat çekicidir. Örneğin ‘Karnem’ türküsünde çocuk veya genç bir öğrenci dile getirilip okuldaki sorunlarını dile getiriyor.

*Bak babam babacığım**Babamsın sen benim**İşte karnem işte notlar**Umarım darılmazsın [108/1/1-4]*

Veya ‘Problemler’ türküsünde belli olmayan bir kişi bir babaya hitap ediyor.

*Çocuklarına gelince**Senin canın senin kanın**Senin dölün [109/1/10-12]*

Yazarların ağzından, bir şeyin eğitim sorunu olup olmadığının farkında olmadan da bir sorun olarak dile getirildiğini görebiliriz. ‘Ulan Alamanca Germanca’ türküsü bu duruma bir örnektir.

*Ulan Alamanca Germanca**Konuşup anlayamadım seni**Boğazımda laflar tıkanır kalır**Meister başlar dırdırdır [89/1/1-4]*

Buna karşılık, eğitim sorununu kahramanın ağzından duymak da mümkündür. Aşağıdaki dizeyi örnek olarak alabiliriz. Alıntıladığımız türkü kesitinde de türkücü doğrudan olarak dinleyicilerine hitap etmektedir. Türkü ciddi konular içerdiği için âşık böyle bir girişe ihtiyaç duymuş olabilir.

“Sayın vatandaşlarım, sevgili işçi kardeşlerim, bendeniz Kayserili Âşık Metin Türköz olarak, kasetimin bu bölümünde Almanya’da ve Avrupa’da çalışan biz Türklerin emeklilik, işsizlik sorunları, yaşama güveni, dönüş garantisi, oy hakkı, Almanların son günlerde Türkleri top yekûn hudut dışına sürmesi düşüncelerini mizahi şekilde kaleme alarak, kendi sazımla, kendi sesimle, kendi bestemle Sizler için Türküola kasetlerine okuyorum. Aldı sazı âşık, bakalım ne dedi.” [63/1/1]

Özetle Almanya türkülerinde eğitim sorunları soyutlanmış, bizzat yazarın/icracının kendi ağzından veya metindeki kişinin başka bir kişiye hitap etmesiyle dile getirilmektedir.

2) Yazarlarda Görülen Sorunlar

Geniş anlamda yazarlara bakacak olursak Türk vatandaşların göçünden sonra müzikal, teatral, film senaryosu ve edebi eserler ortaya çıkmıştır. Bu sanat dallarında göçmenlerin sorunlarını hem Türk hem de Alman yazarlar ele almıştır. Özellikle Alman yazarların eleştirel ve göçmenlerin adını kötüye çıkarabilecek eserler tepki çekmiştir. Gurbetlik yaşamının başlarında Türk göçmenler Alman kültürü ve sanat anlayışını henüz kavrayamamıştır. En açık örneğimiz ‘Shirins Hochzeit’ (‘Şirinin Düğünü’) filmidir. Filmde Şirin adlı bir Türk kadın, nişanlısını bulmak için Köln’e gider. Yalnız ve yabancı ortamda yaşayan ve fabrikada çalışan Şirin sonra işini kaybeder ve maalesef bir genelevi işleticisinin eline düşer. Bu filme Türk göçmenlerin tepkisi çok aşırı olmuştur.

Filmin 1975 yılında WDR kanalında ilk yayımı Türkiye’deki aşırı sağcı çevreler tarafından ağır bir şekilde eleştirilmiştir ve Köln’deki WDR yayım evinin önünde

Türk milliyetçilerin protestolarına yol açmıştır. Şirini canlandıran Ayten Erten ağır tehditler almıştır ve aktrislik kariyeri geçici olarak son bulmuştur.³

Tepkiler bununla da sınırlı kalmamıştır. Âşık Metin Türköz filme tepki olarak üç tane nefret dolu türkü yazmıştır. ‘Şirin’in Düğünü’ türküsünde yazarın dilsel düzeyini görmekteyiz. Yazar Alman yapımı olan filme karşı Türkçe olarak ve sadece birkaç Almanca kelime ile atağa geçmektedir.

2

Sonntag Montag Donnerstag

Nerden çıktı bu manyak

Türklüğü lekeledi

Ayten denen bu kaltak

(-Kavuştak-) [87/2/1-4]

‘Şirin’in Düğünü’ türküsünün devamında ise âşık ağır hakaretlerde bulunarak düşük bir üslubu benimsemektedir. Yazar bir sanatçı olarak tarafsız ve makul yaklaşmak yerine çok duygusal bir açıdan bakmaktadır.

‘Ayten denen bu kaltak’ [87/2/4]

‘Ayten ismi yakışmaz

Helga’dır senin adın’ [87/5/1,2]

‘Böyle scheisse kadın’ [87/5/4]

Filmdeki bir sahnede başrol Şirin banyoda yıkanırken tecavüze uğramaktadır. Yazar bu sahne için ‘Şirin’in Doğumu’ türküsünü bestelemiştir. Dizelerden yazarın kendi Türk toplumsal değerler çerçevesinden çıkmadığını görmekteyiz. Şirin, Türk ataerkil toplumun normlarından dolayı yoldan çıksa da yazar hiçbir şekilde öz eleştiriye bulunmamaktadır.

³ ‘Die Erstsendung des Spielfilms im WDR löste 1975 massive Kritik rechtsextremistischer Kreise in der Türkei aus und führte auch zu Protesten türkischer Nationalisten vor dem WDR-Funkhaus in Köln. Ayten Erten, die Darstellerin der Shirin, wurde massiv bedroht und ihre Schauspielkarriere war nach dem Film vorübergehend beendet.’
(<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9kZS53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvU2hpcmluc19Ib2NoemVpdA>, 2016)

'Banyodaki oyunu
Sayıyoruz ayını
Ölçecektir boyunu
Şirin piç doğuracak Alamanya'da [85/3/1-4]

Özetle yazarların dil eğitimi açısından eksikliğinin yanında, argo üslup, kültürler arası empati ve öz eleştiri eksikliği sorunları da bulunmaktadır.

3) İcracılarda Görülen Sorunlar

Türküler genelde manzum biçiminde yazılmıştır. Ancak icracılar bazen manzuma sığmayacak nitelikte olan mesajlar vermek istemişlerdir. Sanatçılar, türkü yazarları veya âşıklar bunun için önsöz, diyalog veya hitap gibi yöntemler kullanmışlardır. Bu manzum üslup dışında kalan sözlere resitatif metinler denir. Örneğin âşık Metin Türköz 'Şirin'in Doğumu' türküsünde önsöz ile başlamıştır.

"Sayın dinleyicilerim Şirin'in düğününün devamını sunuyorum:

Hakiki Şirin'in düğünü,
Aşık Türköz'ün ürünü,
Dinle de ver kendin karar,
Türköz söyler daha neler." [85/1/1-5]

Âşık ilk olarak 'Şirin'in Düğünü' türküsünü besteleyerek dinleyicilerini olumsuz olarak güdülemiştir. Ancak ikinci türküsünün (Şirin'in Doğumu) önsözünde, söyleyecekleri hakkındaki yargılamayı dinleyicilerine bırakmaktadır. Âşık dinleyicilerini kışkırtsa da önsözünden dolayı hem sorumluluk üstlenmek istememektedir hem de olumsuz güdülenmiş dinleyicilerinin 'sözde' özgür iradelerine seslenmektedir.

Âşık Metin Türköz 'Şirin Bize Leke Sürdün' türküsünde dizelerin arasına hitaplar eklemiştir. Türküde Şirine şöyle hitap etmektedir:

'Niye kaçtın vatanından
Namus akar toprağından

Utaniyoruz adından

Türk kadını kötü olmaz' [86/6/1-4]

Devamında ise âşık şöyle seslenmektedir:

'Senin bu yaptığını

Duyunca çok utandık

Bütün Türk kadınları

Seni lanetle andık' [86/7/1-4]

Türkü kıtalarının içeriği birbirinden farklıdır. Âşık bir yandan dinleyicilere içini dökmek isterken, diğer yandan türküsündeki nefreti hitap kısımlarında aktarmıştır.

Türkü ile resitatif metinler her zaman aynı niyette olmayabilmektedir. Örneğin Âşık Metin Türköz'ün 'Şirin'in Düğünü' türküsünü sanatçı Adnan Varveren seslendirirken, türkünün sonunda aşağıdaki şu sözleri eklemiştir:

'Almanya'da çalışan

Sayın Türk kardeşlerim

Kafanızı bozmayın

Gözünüzden öperim

Aslı yok astarı yok

Bu nihayet bir film' [87/7/1-6]

Görünüşe göre sanatçı burada dinleyicilerini sakinleştirmek istemiştir. Ancak sanatçı bir taraftan böyle nefret dolu bir türkü söyleyip diğer taraftan bir türküyü ve filmi ciddiye almamaktadır. Bu tutarsızlık, icracının çelişkili bir tutumu göstermektedir.

4) Hedef Kitlede (Türklerde) Görülen (Öz) Sorunlar

Daha önce de bahsettiğimiz gibi eğitimsiz göç eden yetişkinler yeni nesle okulda destek olamadıkları için bir zincirleme etki ortaya çıkmıştır. Gurbetçiler toplumsal olarak çok karmaşık bir yapıya sahiptirler. Peki, bu karmaşık toplumu analiz

ederken nasıl bir yaklaşım benimseyebiliriz? Kuşaklar, göç sırasına, yaş grubuna veya ortak yaşantılarına göre mi ayırt edilmeli sorusunu aşağıdaki alıntımız cevaplamaktadır:

Yerleşmiş bir toplumda, paylaşılan tarihsel olayların deneyimi (ve dolayısıyla anıları) insanları aynı nesile kategorize eden önemli bir faktör teşkil eder (bkz. Tota ve Hagen, 2015: 11).⁴

Alıntıdaki gruplaştırmanın kategorileri misafir Türk işçilere de uymaktadır. Örneğin göç macerasını her yaş kesimi yaşamıştır. Bu çalışmada da göçmenler ortak yaşantıya değil de yaş grubuna göre ayırt edilecektir.

a) Yetişkinler (Erkek, Kadın)

Çocuk ve genç yaş kesiminde sorunlar eğitim ağırlıklıyken yetişkinlerde yelpaze daha geniştir. Gurbetin kaçınılmaz sonucu olan vatan ve aidiyetlik duygusu sorunu yaşanmıştır. Örneğin Şahturna'nın türküsü bu durumu dile getirmektedir. Türküde misafir Türk işçinin hem Almanya da hem de Türkiye'de dışlandığı dile getirilmektedir. Dışlama fiziksel ve psikolojik olarak iz bırakmaktadır. Misafir Türk işçilerin başı eğik ve sesi kısıktır. Türküde ,vatansızlar' kelimesi gurbetçiler için adeta bir damga gibi kullanılmaktadır. ,Yaşamadın hep yaşattın' dizesi abartı olabilir, ancak tükenmişlik sendromunu ima etmektedir. Her iki tarafta ,vatansız' damgasını yemek misafir Türk işçilerine ağır gelmiştir.

Bu diyor ki çekin gidin

Hani senin yurdun Türküm

O diyor sakın gelmeyin

Hani senin yurdun işçi,

Her gün artar derdin işçi [91/1/1-5]

Avrupa'da yabancısın

Sen yurdunda Almancısın

Eyik başın kısık sesin [91/2/1-3]

⁴ 'In a settled community, the shared experience of historical events (and therefore memories) constitutes an important factor that catogrises people into the same generation.'

*ŞAHTURNA adım adım
Yaşamadın hep yaşattın
Vatansızlar kaldı adın [91/3/1-3]*

Bildiğimiz üzere bir türküde birden fazla konu işlenebiliyor. Örneğin ‘Problemler’ türküsünün bir kesitini eğitim sorunları için ele almıştık. Aynı türkünün bir kısmında vatansızlıkta dile getirilmektedir. Hitap edilen kişi uykusuz ve hevesle memlekete seyahat etmesine rağmen dışlanmaktadır. İfade şeklinden bu durumun misafir Türk işçinin gücüne gittiği anlaşılmaktadır.

*Biliyorsun kendi
Memleketinde de
Yabancısın
Almancı diyorlar sana
Arabanla uykusuz Harıl harıl
Yurduna vardığında
Bakın bakın
Alamanyalı geldi yine [109/1/28-35]*

Bir taraftan Türkiye’deki vatandaşlar yurt dışına gitmeye heveslenmektedir. Diğer taraftan ise yurt dışında bulunanlar şikâyet etmektedirler. Aşağıdaki türkü kesitinde iki farklı fikirde olan Türk toplumu vardır. Yurt dışına ailece değil, tek başına gidilir. Formaliteler ve prosedürler halledildikten sonra aile de getirilebilir. Göçe hevesli kısım görünüşe göre bunu düşünmemektedir. Parçalanmış aile durumunu ancak misafir Türk işçileri bilmektedir. Parçalanmışlık zor olduğu için ve göçe hevesliler tarafından değinilmediği için, özellikle burada heves ve hasret karşı karşıya getirilmektedir.

*Sıladakiler buraya vurulmuş
Kimi yurdu, yuvasından ayrılmış
Kimi bir tek yavruya hasret kalmış
Ömrümüze yetti zalim Avrupa
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa [101/2/1-5]*

Aşağıdaki dizelerden misafir Türk işçilerin ağır işlerde çalıştıkları ve Meister (yani Alman usta) tarafından eleştirildikleri anlaşılmaktadır. Durumundan memnun olmayan misafir Türk işçisi sonunda Almanya'ya lanet okumaktadır. Ayrıca hayatın ne kadar monoton olduğu da görülmektedir. Misafir Türk işçisi her gün ağır işlerde çalıştığı için duygusal olarak köreliyor ve ayrılığa alışıyor.

Türk işçisi Maden'de çalışır

Günden güne ayrılığa alışır

Her işine Meister'ler karışır

Yıkıl Almanya zalim Almanya [61/2/1-4]

Almanya türkülerinde Almanlar ile ilgili tarif ve eleştiri çok fazla yer almaktadır. Bazı türkülerde Türkler ve Almanlar birbiri ile kıyaslanmaktadır. Bazı türkülerde ise sadece tarif veya eleştiri mevcuttur. Örneğin aşağıdaki dizede Almanların açık giyim biçimi ele alınmaktadır. Bu arada eleştiri “kamp” kelimesini kullanarak genelleştirilmektedir. Misafir Türk işçileri için tesettürsüz giyim ahlaksızlığın bir göstergesidir. Dolayısıyla bu dizede örtük bir şekilde Almanların ahlâkı da eleştirilmektedir.

Almanya derler de çıplaklar kampı [35/3/1]

“Karnaval” aslında dini kökenli bir Hristiyan bayramıdır. İnsanlar kostümle kılık değiştirerek kötü ruhları defetmeyi amaçlamaktadır. Ancak aşağıdaki dizelerde kostüm çul olarak nitelendirilmektedir. Kısacası Almanların dini bayramı ile alay edilmektedir. Kostümün sağladığı anonim ortamdan dolayı karnavalda laubali hareketler gerçekleşmektedir. Türklerin açısından Almanların laubaliliği eleştirilmektedir. Fakat kendileri de aynı laubali davranışlarda bulunmaktadırlar. Bu durumda iki ihtimal vardır. Ya Türk olarak öz eleştiride bulunuluyor veya aynaya bakmadan karşı taraf eleştiriliyor.

Türköz de giydi bir çul

Yakalamış zengin bir dul

Dayanır mı buna bir kul

Karnaval var zimba da zimba [38/6/1-4]

Anlaşma kapsamında yabancıları iş gücü olarak getiren Almanya sonradan misafir işçilerin aleyhine kararlar almıştır. Umutlarla gelen misafir Türk işçiler Alman Devletini türkülerinde eleştirmektedirler. Dostça bir ilişki arzulayan misafir Türk işçileri Almanların takındığı tavırlara karşı şaşkınlıklarını aşağıdaki dizelerde dile getirmektedirler. Ayrıca her iki tarafın da aynı sınıfın insanları olduğunu söylemektedir. Bu maalesef tespitten ziyade bir arzudur. Çünkü Almanya aldığı kararlarla bunu örtük olarak dile göstermiştir.

Hans Peter Hans Peter

Arkadaşım

Nasıl olur da biz

Düşman oluruz [111/1/1-4]

Biz aynı sınıfın

İnsanlarıyız

Nasıl olur da biz

Düşman oluruz [111/2/1-4]

Türk vatandaşların asıl hedefi Almanya’da çalışıp, para biriktirip, tekrar Türkiye’ye dönmektir. Ancak bazıları maalesef niyetlerinin dışında hareket etmiştir. Özellikle ayrı kalan evli çiftler çok zor durumlar yaşamışlardır. Aşağıdaki dizelerde Türkiye’de bir kadının yakınmasından Almanya’da bulunan eşinin Alman bir kadının kara sevdasına düştüğünü ve çalışıp para göndermediğini ifade etmektedir.

Aylarca gitmez işine

Düşmüş Maria’nın peşine

Para göndermez eşine [39/6/1-3]

Bildiğimiz üzere Alman ve Türk kültürü birbirinden farklıdır. Ayrıca Alman kültürü Türkler tarafından hoş görülmemektedir. Almanya’ya göç eden misafir Türk işçilerinin ilk zamanlarda çalışma dışında bir hedefi yoktur. İşçiler evden işe ve işten eve gidip gelmişlerdir. Almanlarla bir kültür alışverişi söz konusu olamamıştır. Dolayısıyla Almanlardan edinilen bazı tutumlar hoş karşılanmamıştır. Örneğin ‘Alman-

ya'da Evlilerin' adlı türküde yazar eşinin Almanya'da edindiği dakiklik, moda uyma ve gezme isteği hakkında yakınmaktadır.

Almanya'da evlilerin

Vay başına vay başına

İllede pis huyluların

Vay başına vay başına

Çalışırız sekiz saat

Geç kalırsak kızar avrat

Yollar kapalıysa şayet

Vay başıma vay başıma

Karı sen bizim köylüydün

Ağır akıllı huyluydun

Ne çabuk moda uydun

Vay başıma vay başıma

Sen gelince Alamana

Bre avrat ne oldu sana

Nasıl uydun zamana

Vay başıma vay başıma

Faşing maşing gezmek ister

Türközüü ezmek ister

Plajlarda yüzmek ister

Vay başıma vay başıma [36/1-5/1-4]

Misafir Türk işçilerin Almanya'ya geldiklerinde şüphesiz ki en büyük engeli Alman dili olmuştur. Misafir Türk işçilerin Almanca ile durumunu aşamalara ayırabiliriz. İlk aşama Almanca'yı bilmemektir. Örneğin aşağıdaki alıntıda Almanca'ya alışmaktan ve öğrenmekten bahsediliyor.

Almanca'yı öğreniyorum Memed'im [59/4/1]

Almancaya alışırız oy [112/4/2]

Meister'le akşama kadar Almanca öğreniyorum [37/2/3-4]

İkinci aşama ise misafir Türk işçilerin yavaş yavaş Almanca kelimeler edinmesidir. Bunu aşağıdaki alıntıdan anlayabiliriz çünkü bir Türkçe dizeye Almanca kelimeler sıkıştırılmıştır.

(Otolar schrott yatacak) [63/2/2]

Anlamışım gibi hepsine ja ja ja [89/2/3]

Auslander Raus olduk sonunda [14/1/1]

Auslander yolu tuttu [54/2/2]

Bahnhof'ta Otuz Mark'a elbise almış [71/1/3]

Bir feniğe yaman koşar [29/2/4]

Birkaç sene daha TÜV'ün var mı diye [109/1/43]

Böyle scheisse kadın [87/5/4]

Çıkış verilmiş dedi kolega sana [89/4/2]

Çıkışımız verilir [56/4/4]

Du krank warum dedi [89/3/1]

Duvarları Ost'a bakar [48/3/2]

Etwas derdim var zu dir le liebe Gabi [49/1/2]

Faşing maşing gezmek ister [36/5/1]

Son aşama ise misafir Türk işçilerin genç nesillerini temsil etmektedir. Genç göçmen nesil artık Alman diline hâkim ve hatta 'Kanakça' denilen karma bir dil yaratmışlardır. Bu aşamaya örnek gösterilebilecek türkülerde mevcuttur. Örneğin Eko Fresh'in 'Aber' adlı eseri tamamen Almanca ve Straßendeutsch isimli eseri Kanakça dilinde yazılmıştır.

b) Gençler

Bu bölüm hem genç yaşta misafir Türk işçisi olarak Almanya'ya göç edenlere hem de Almanya'da doğan yeni nesle değinecektir.

Aşağıdaki dizede misafir Türk işçisi muhtemelen yetişkin veya ihtiyardır, çünkü gençliğinin tükenmesine pişmanlıkla bakmaktadır. Türk vatandaşlar entegre olana kadar hayatları sadece çalışmaktan ve Türk mahallelerinin dar sınırları içinde yaşamaktan ibaretti. Dolayısıyla misafir Türk işçilerinin gençlikleri pek renkli geçmemiştir.

Genç ömrümüzü çürüttük [42/5/3]

Kör olsun gurbet iller/Genç ömrümü bitirdi [18/7/3-4]

Bu nedenle Almanya'ya gidilmemesi uyarısı yapan ve hatta Almanya'nın genç 'yiğitlere' mezar olduğunu söyleyen türkü metinlerine şaşırıyoruz. Almanya'da doğal ölümler yanında, kazadan veya ırkçı saldırılardan ölen gençler olmuştur. Misafir Türk işçileri Almanya'yı vatan seçmiş olsalar da kesinlikle son nefesini memlekette vermek istemektedirler. Keza yurtdışında cenaze dernekleri özellikle bu son yolculuk için kurulmuştur. Alıntıladığımız dizelerde de Almanya, gençliğini çalışarak tüketen ve son nefesini memlekette veremeyenler için mezar olmuştur.

Heves etme kardeş gurbet eline

Kaç yiğide mezar zalim Almanya

Garib isen bakan olmaz haline

Yıkıl Almanya zalim Almanya

Yıkıl Almanya, yıkılсын Hollanda, yıkılсын Belçika. [61/1/1-5]

'Yolculuk Nereye Alman Efendi' türküsünde misafir Türk işçisi açık ve net olarak Almanya'da çalışarak genç ömrünü harcadığını ifade etmektedir. Misafir Türk işçileri ağır işlerde çalışmışlardır. Ağır işleri ancak sağlığı yerinde olan genç insanlar kaldırabilmektedir. Dolayısıyla türkülerde çalışırken tüketilen gençlikten bahsedilir. Çünkü asıl gençlik iş gücüdür ve kıymetlidir.

Tükettik işinde genç ömrümüzü [66/5/2]

Özetleyecek olursak şimdiye kadar genç yaşta gelen misafir Türk işçilerden bahsettik. Genç yaşta misafir işçi olarak gelen kesim dil sorunu yaşamıştır, gençliğini, sağlığını çalışarak tüketmiştir ve birçok sorunlarla karşılaşmıştır. Ancak Alman-

ya'ya okul çağında gelen gençler veya Almanya'da doğan ilk nesil dil sorununun yanı sıra psikolojik ve sosyal olarak da sorunlar yaşamışlardır. Örneğin 'Problemler' adlı türküde çocukları ile ilgili yaşayacağı sorunlarla ilgili ebeveynler örtük olarak uyarılmaktadır. Çocuklar iki dünya arasında büyümektedir. İleride, yani çocuk büyüdükçe sorunların da büyüyeceği anlaşılmaktadır. Burada sorun olarak kimlik kargaşası ima edilmektedir.

Aşağıdaki türkü örneğimiz gençlere hitap eden bir Rap dizesidir. Cartel adındaki grup eserinde gençlere birçok mesaj vermektedir.

Rapin bu dizelerinde yaşanan mekânın tanınması gerektiğini söylemektedir. Burada bu konuya değinilmesi çok ilginçtir. Çünkü ataları da tanımadıkları bir ülkeye gelmişlerdir. Burada tarihle bir bağlantı kurularak, geçmişteki hatanın tekrarlanmaması istenmektedir. Bunun için burada şu mesaj veriliyor: çevre ve mekânını bil ki algıların açık olsun!

Anlamazsan kafan almaz sorma

Yaşadığın yeri tanımayan sorma [69/3/1-2]

Satırlardaki "kan" sözcüğü ilk bakışta abartı gibi görünebilir. Ancak burada caddelerdeki gerginliklerden, yani ırkçı saldırılardan bahsedilmektedir. Bilindiği üzere sanatçı ırkçı bir saldırıdan etkilenerek 'Karakan' takma ismini almıştır. Dolayısıyla cadde, kan ve 'kara kanın' bir arada olmasına şaşırılmamalıdır.

Her gün savaş caddeler kan

Kan bile kırmızı değil Karakan [69/4/1-2]

Rapçi, gençlere çağrıda bulunmaktadır. Birbirlerine kenetlenip haklarını aramalarını istenmektedir. Bu arada kendisi öncü rolüne bürünmektedir. Rapçi burada âşıklerle aynı mesajı vermektedir. Ezilenlerin kenetlenmesini ve hatta örgütlenmesini istemektedir. Gurbetçiler için kenetlenme son derece önemlidir. Ezilen olarak güçlerini birleştirmek istemektedirler.

Karakan geri geldi buraya

Hakkınızı aramaya sormaya [69/5/1-2]

*Geride kalanları uyarmaya
Beraber olup Cartel'I kurmaya [69/6/1-2]*

Burada verilen mesaj ikna girişimi değildir. Çünkü kenetlenebilmek için güven son derece önemlidir.

*Cartel deyipte geçme
Bize güven de yanlışı seçme [69/8/1-2]*

Kenetlenme çağrısı burada da devam etmektedir. Bilindiği üzere 90lı yıllarda gençler arasında kan kardeşlik popülerdi. Rapçi, güvenilirliğini ve samimiyetini kan kardeş kelimesini kullanarak ifade etmeye çalışmaktadır.

*Kaç kere söyledim pis çocuk sana
Bir türlü kulak asmadın lafımıza
Hadi bırak onları gel yanımıza
Gel gel gel Cartel'e gel
Cartel 'dekiler kan kardeşler [69/9/2-6]*

Bu kısımda caddelerden haber verilmektedir. Caddelerdeki durumlar kötüdür. Cartel grubu sırf kendilerine değil, aynı zamanda kenetlenme fikrine saygı gösterilmesini istemektedir.

*Cartel yan yana can cana beraber
Almanya'nın caddelerinden al sana haber
Durum beter bak Cartel'e saygı göster [69/11/1-3]*

Metnin devamında grup ve gençler birbirilerini motive etmeye çalışmaktadır.

*Bomba Rap şeklinde geliyor
Bir ucunu yaktık ateş devam ediyor
Bana sana ona buna kuvvet veriyor [69/12/1-3]*

Bu kısımda dinleyicilerin sessiz kalıp ezilmeye müsaade etmemeleri gerektiği söylenmektedir. Dil sorunu çeken veya çekmiş olanlara göre dizedeki 'konuş' çağrısı devrimci bir tutumdur.

*Konuş da söyle de susma da sende
 Problemin çözümü bizde ve bende
 Yabancıysın diye seni ezemesinler
 Cartel Almanya'nın üç köşesinde [69/13/1-4]*

Bu kısımda açık bir şekilde çağrıda bulunulmaktadır. Kenetlenme çağrısı burada da tekrarlanmaktadır.

*Şlik şlak
 Hadi bir adım geri at
 Al sana şebekeden bir nasihat
 Hakikat birbirimizi desteklememiz şart
 Fakat unutma bizi yaşatan tabiat [69/15/1-5]*

Rapçi, kartal ile Cartel grubunu birbirine benzetmektedir. Kartal bir taraftan uçarken diğer taraftan tehlikeli anlarda kendisini savunmaktadır. Bu senaryoyu Türk gençlerine de aktarabiliriz. Nasıl kartalın uçuşması normal ise Türk gençleri de normal bir hayat sürmektedirler. Ancak bu huzur için gerektiğinde savaşmaya hazır olunması gerektiği söylenmektedir.

*Cartel kartal gibi havaya kalkar
 Kanadını açıp ve göklerde uçar
 Yaşamayı için savaşır ve parçalar
 Arkadan yandan önden karalar yaralar [69/16/1-4]*

Rapin önceki kısımlarında her ne kadar agresif ifadeler yer almışsa da burada ilk defa yapıcı bir yol gözlenmektedir.

*Ama gereği yok
 Cartel'e kardeş lazım hem de daha çok
 Ben çıkıyorum hem Ali şebekemden kork [69/17/1-3]*

Son dize güven uyandırmayı amaçlamaktadır. Grup kendisini uyanık, korkusuz ve yarı yolda bırakmayan olarak tarif etmektedir. Örtük olarak kenetlenme çağrısı yinelenmektedir.

*Çünkü CARTEL uyumaz hiç kimseden korkmaz
Kankardeşler hiçbir zaman ayrılmaz, maz, maz, maz. [69/19/1-2]*

Bildiğimiz gibi yaşam şartlarından dolayı Türk gençler sorunlar yaşamışlardır. Aşağıdaki rap metninde Karakan, gençlerin sorunlarının üstesinden gelebilmeleri için dengeleyici ve kucaklayıcı rap bestelemiştir. O zamanlarda Almanya'da tekrar aşırı ideolojik tutumlar hortlamıştır. Bir taraftan Nazizm diğer taraftan hasret dolu Türk milliyetçilik. Elbette insanda vatan sevgisi olmalı. Ancak bir gurbette duygusal ve ideolojik aşırılık yaşanan yeri çekilmez kılacaktır. Dolayısıyla vatan ve gurbet arasında olmayı kabullenmek gerekir.

*Ne sağ ne sol Karakan yeni bir yol.
İlerliyoruz sen de gel. Kim olursan ol.
Dışlananlar ezilenler gelsin.
Gidecek başka yeri olmayanlar gelsin.
Kapımız herkese açıktır, yeter ki
Yaşama ve insana saygı göstereyin. [115/3/11-16]*

c) Çocuklar

Türkülerde hem Türkiye'deki hem de Almanya'daki çocuklardan bahsedilmektedir. Çocukların yaşadıkları olaylar veya çocuklarla ilgili sorunlar ele alınmaktadır.

Türkiye'den giden kadın veya erkek misafir işçileri ilk başta kendileri gitmişlerdir. Geçici olarak çalışmaya gelen misafir Türk işçileri eşlerini ve çocuklarını geride bırakmışlardır. Bazıları ise bir müddet sonra ailesini yanına getirmiştir. Aşağıdaki alıntıda geride bırakılan çocuklar geçmektedir. Çünkü çocuklar küçüktür ve hasret o kadar şiddetlidir ki geride bırakılan çocuklar yetimmiş gibi algılanır.

(Sıladaki körpe kuzular) Garip babam der de ağlar m'ola? [104/3/4-5]

Sılada ki körpe körpe kuzular/Garip babam derler ağlar mola [76/3/3-4]

Yetim yavrular, garip yavrular. [102/4/7]

Misafir Türk işçileri kazandıkları parayı memleketteki ailelerine de yollamışlardır. Dolayısıyla Almanların Türk göçmenler aleyhine aldığı kararlardan çocukların da etkilendiklerini aşağıdaki alıntıda görebiliriz. Gurbetçi bir taraftan alınan karara kızmakta, diğer taraftan ailesinin ve çocuklarının ekonomik durumu için endişelenmektedir.

Tarihten öğretiler Türk-Alman dostluğunu

Sosyal anlaşmalarla gösterdi boşluğunu

Çoluk çocuk perişan gör hayat boşluğunu

Unutmak tabir mi ki şu Alman puştluğunu [57/5/1-4]

Çocukların yaşına bakılmaksızın Türk vatandaşları gurbete akın etmiştir. Bu dize ise Türk vatandaşlarının ekonomik durumlarının vahametini göstermektedir. Mecburiyetten doğan bu göç kısır döngü gibi çocukları da etkilemiştir.

Kundaktaki yavru ile/ Akın ettik gurbet ele [42/2/1-2]

‘Avrupa’yı methedeyim’ türküsü, göç edenleri gruba ayırmaktadır. Bazıları sadece yurdundan ayrılmış. Bunlar aileleri ile birlikte Almanya’da yaşıyorlar ve sadece mekân değişikliği yaşıyorlar. Bazıları ise hem mekân değişikliği hem de ayrılık yaşamışlardır. Bunlar ailelerine ve varsa çocuklarına hasret kalmışlardır.

Kimi yurdu, yuvasından ayrılmış

Kimi bir tek yavruya hasret kalmış [101/2/2-3]

Almanya türkülerindeki çocukları iki gruba ayırabiliriz. Bu iki grubun şartlara bağlı olarak sorunları da farklıdır. İlk grup Türkiye’de kalan çocuklardır. Bunlar çekilen hasret ve yoksullukla ilgili yakınmaktadırlar. İkinci grup Almanya’ya getirilen veya Almanya’da doğan ilk nesillerin sorunu kültür ve eğitim ile ilgilidir. Özellikle ilk göç döneminin çocukları dil eksikliği, okul başarısızlığı ve kültürel kimlik karmaşası yaşamaktadır. Bunun için okul başarısızlığını, iki kültür arasında kalmayı ve bilişsel gelişim gibi sorunları ele alan ‘Karnem’ türküsünü örnek vermiştik.

5) Hedef Kitle (Almanlarda) Görülen (Öteki) Sorunlar

Türkülerin dua, beddua ve eleştirinin yanı sıra didaktik özelliği vardır. Misafir Türk işçilerinin yaşantıları estetik düzeyde dile getirilirken, hem öğretici hem de psikolojik işlev sayesinde rahatlamışlardır.

“Öteki” olan Alman’a yöneltilen bu aşağılama, aynı zamanda ‘ben’e duyulması gereken özgüveni kamçılıyor ve kendini hiç olmazsa ‘edebi düzlemde’ türkü estetiği yardımıyla iddia etme olanağını bulur.’ (Öztürk, 2001: 78)

Hedefte hem somut olarak Almanlar, ustalar, yani Meister’ler, hem de soyut olarak Almanya kişileştirilerek eleştirilmektedir.

a) Yetişkinler (Erkek, Kadın)

Bu bölümümüzde görüleceği üzere ötekiler, yani Almanlar konu olarak çok geniş çapta ele alınmıştır. Türk göçmenler kendi bakış açılarından Almanları fiziksel, davranış, düşünüş ve sosyal normları yönünden tanımlamaya çalışmışlardır. Farklılıkları vurgularken, kendilerini de dolaylı olsa da yüceltmişlerdir (bkz. Öztürk, 2001: 99).

Eskiden Türk kültüründe evli kadınlar genelde ev hanımı olarak çalışmıyorlardı. Yuvasıyla ilgilenen Türk kadını eşini sıcak yemeğinden mahrum bırakmamıştır. Buna karşın Almanya’da kadınlar çalışıyordu ve mutfağa fazla vakit ayıramıyordu. Sıcak yemeğe alışkın olan Türk erkekler Alman kadınların yemek alışkanlıklarını aşağıdaki dizede olduğu gibi eleştirmektedir.

Yemeğe hasretim vurst’tan usandım [28/2/3]

Sosis salam geçer her gün gününüz [27/4/1]

Aşağıdaki türkü örneği hem Almanları hem de Türkleri hedef almaktadır. Önceki bölümde de ele aldığımız türkü örneği Türk erkeğini işsiz, para göndermeyen çapkın olarak nitelendirdiğini söylemiştik. Aynı türküyü tekrar ele alıyoruz çünkü Alman kadın örtük şekilde olsa da yuva yıkan olarak gösterilmektedir.

Aylarca gitmez işine

Düşmüş Maria'nın peşine

Para göndermez eşine [39/6/1-3]

Aşağıda, Alman imgesi bağlamında yine isim, karakter, tarih, dış görünüş, vb. gibi özelliklere değinip bazı hususlara göz atacağız.

Türkülerde, Almanlarla ilgili bir şablon veya kalıp düşüncelerin olduğu takılan isimden anlaşılıyor. Alman deyince akla Hans, Peter, Gabi, Maria vb. gibi isimler akla gelir.

Kimi çalışır Hans için [96b/3/1]

Türkülerde sadece bugünkü Almanlara saldırgan bir karakter atfedilmemekte, ifade aynı zamanda Alman soyunu da kapsadığı için Almanların savaş dolu tarihine referansta bulunmaktadır.

Sanki acı bir baldıran

Senin soyun hep saldıran [20/5/1-2]

Kültürel olarak mesafeli olan Almanlar Türkler tarafından aşırı ciddi olarak algılanmaktadır. Tarif o kadar abartılı ki Almanlar şeytana benzetilmektedir.

Gülerken de kızıyorlar

Alamanlar Alamanlar

Şeytan mıdır insan mıdır [24/3/1-3]

Fiziksel olarak farklı olan Almanların dış görünüşleri her fırsatta ele alınmaktadır. Ancak Almanya olan öfkeden dolayı dış görünüş cazibesiyile veya egzotik değil garip/tuhaf biçimde resmedilmektedir.

Saçı başka teni başka

Kimi ela kimi başka [24/2/1-2]

Tombul tombul şişmanlıkla

Bir feniğe yaman koşar [29/2/3-4]

Kırmızıdır suratları [52/4/1]

Hepsi benziyor cadıya [52/5/2]

Türküde geçen ‘Tarihten öğretiler Türk-Alman dostluğunu’ dizesinden dolayı misafir Türk işçileri Almanya’ya muhtemelen önyargılar ile gitmemişlerdir. Ancak yaşanan kültür farkı ve şokundan dolayı Almanlar kibirli ve Hitler soyundan geldiği şeklinde nitelendirilir.

Bu ne kibir bu ne gurur

Sanman dünya böyle durur

Kimi Hitler gibi olur [24/3/1-3]

Almanların ikram ve ısmarlama tutumu elbette Türklerden farklıdır. Ama Türkiye’de bile yeme içmeden sonra Alman usulü bazen uygulanmaktadır. Almanlar aslında çıkarıcı değildir, ama paraya yönelik tutumları bizimkine benzemez. Ancak bu dizede Almanlar abartılarak çıkarıcı olarak gösterilmektedirler.

Dostluk bilmez kârdan başka [24/4/1]

Bu dizede Almanların aile kültürleri kötülenerek tarif edilmektedir. Aynı dizede bir taraftan Türkler uyarılırken, diğer bir taraftan Almanlar kötülenmektedir. Türklerin Almanlarla itibarı için bir araya gelmemeleri gerektiği anlatılmaktadır. Çünkü onlarla kısa bir birlikteliğin sonunda bile Türklerin itibarı zedelenebilir.

Puşta pezevenge çıkar ününüz

Haberiniz varır kuldan kollara [27/4/3-4]

Ararsın Devriş'i günü gelince

Kısa evliliğin sonu gelince

Çok pişman olursun yeri gelince

Düşerse sevdiğin koldan kollara [27/5/1-4]

Bu dize Türk ve Almanların sosyolojik tutum ve yapısını göstermektedir. Türkler hâlâ büyük aile olarak ve bu yapıyı koruyarak yaşamaktadırlar. Almanlarda ise ferdiyetçilik genel tutumdur. Almanı kırk yıllık evliliği bile bağlamaz. Dizede Al-

manlar tutarsız olarak nitelendirilmektedir. Tutarsızlık burada Almanların bu özelliklerinden ziyade aslında Türklerin bu tutuma yönelik şaşkınlıklarıdır.

Akıl ermez Alaman'a

Bir bulanır bir de çoşar

Altmış yıllık karısını

Bir çırpıda hemen boşar [29/1/1-4]

Almanların ikiyüzlü siyasi kararlarını bizzat ele alan türkü ve dizeler de vardır. Aşağıdaki bu dizeler kişisel tecrübeler olmalıdır. Her toplumda olduğu gibi Almanlarda da ikiyüzlü insanlar vardır.

Dost görünüp düşmanlıkla

Kimi zaman pişmanlıkla [29/2/1-2]

Bu kısımda da Almanlara birçok özellik atfediliyor. Almanya Türkülerine göre Almanlar aldırışsız, alkolik, aç göz, havalı, gözü dışarda ve yuva yıkandır. Alman ferdiyetçiliğine dayalı olarak Almanların namus algıları Türklerinkinden farklıdır. El alem yerine Almanlar daha çok vicdanlarını dinlerler. Dolayısıyla bu konularda Türklerle göre daha soğukkanlıdırlar. Almanlar her küfürü üstüne alınmaz.

Küfür etsen güler geçer

Sabah akşam bira içer

Arpa eker buğday biçer

Bir lokmaya takla aşar [29/3/1-4]

Başı dimdik havalarda

Oralarda buralarda

Gözü başka yuvalarda

Ellerinen gizli yaşar [29/4/1-4]

Almanların Nazi tarihi bazen açık bazen de örtük olarak ele alınır. Aşağıda bunun açık olarak ele alındığını görüyoruz. Hatta Nazi tehlikesinin hâlâ devam ettiği düşüncesiyle olsa gerek, “sınırına girme” uyarısı yapılmaktadır.

Kafası kel onurundan

Hitler çıkmış çamurundan

Sakın girme sınırından

Alaman'a insan şaşar [29/5/1-4]

Almanların soğuk ve mesafeli bir millet olarak tanınır; bu hususta Türklerin şaşkınlığı türkülerde dile gelmektedir. Almanlar her ne kadar soğukkanlı bir millet olsa da bazen değişken tutumlara girebilirler. Bu değişken tutum onları kestirilemez kılıyor.

Alamanlar taştan katı

Kimi zaman erir taşar [29/6/3-4]

Türküler Almanların evcimen olmadıkları iddia eder. Köyden gelen Türkler Almanya'da şehir kültürü ile karşılaşmışlardır. Şehirlerin imkânları çok olduğu için dışarıda aktif hayatın olması normaldir.

Alaman'ın yurdu yok

Gezer durur derdi yok [31/2/1-2]

Dolayısıyla Alman ve Türklerin etkileşim içinde olduğu durumlar sıkça yaşanacak ve bunun sonuçları olacaktır. Bir yandan öz eleştiri yapılırken, diğer yandan Ahlaksızlık damgası vurulan Almanların Türk vatandaşlarını da yoldan saptırdıkları iddia edilmektedir.

Avrupa derler de çıplaklar kampı

Bir yanı tel örgü bir yanı kapı

Babanız Almanya'da tam yutmuş hapı

Gidin babanızı görün yavrular [102/3/1-4]

Zina aslında hem Alman hem de Türk toplumunda kötü bir harekettir. Ancak iki ülkede sınırlar farklıdır. Misafir Türk işçiler Almanya'da zinanın serbest olduğunu düşünmektedir. Fakat olaya sadece kendi açılarından bakıp ve kendi toplumsal normlara göre yargıya varmaktadırlar.

*Yüksek yüksek yaparsınız binayı
Almanya'da serbest gördük zinayı [40/2/1-2]*

Almanlara amirane bir tutum atfedilmektedir. Bu eleştiri büyük bir ihtimalle iş hayatından gelmektedir.

*Biz insanız bize yular takarsın
Gördüm pek acayip huyun var senin [40/3/3-4]*

Misafir Türk işçileri hem Almanları hem de Alman devletini iki yüzlü bulmaktadır. Ancak bu dizelerde Almanya'nın siyasi tavrı ele alınmaktadır. Misafir Türk işçilerini ülkesine gönüllü getiren Alman hükümeti sonradan fikrini değiştirmiştir.

*Yüzüme güldü durdu
Bizi caneviden vurdu
Son zamanlarda kudurdu
Yuh olsun şu Almanlar'a [52/1/1-4]*

Misafir Türk işçileri Almanları ahlaksız bulmaktadır. Âşıklar Almanlarda en çok şaşırtdıkları hareketleri türkülerde işlemektedirler. Bunun için Almanların hareketleri abartılı bir şekilde tarif edilmektedir.

*Değişirler avratları
Onun bu evlatları [52/4/2-3]*

Ayrıca 'Almanlar Bütün işçileri soyan' olarak sömürgeci rolünde gösterilmektedir. Türkülerde Almanlar genelde para düşkünü olarak geçmektedir. Ancak bu tutum Almanların kendini akıllı sanarak kasten sergilemektedir. Dolayısıyla Almanların özellikleri abartılmış ve onların sömürgeci olduğu söylenmiştir.

Dini imanı para [52/5/1]

*Kendini akıllı sanan
Bütün işçileri soyan [52/6/1, 3]*

Bu dizede Almanların çevirdiği filmin Türk başkahramanı eleştirilmektedir. Film olarak 'Shirinin düğünü' filmini kastetmektedir.

Yaptığın filmde utan [52/6/2]

İslam'da haram olduğu için Müslümanlar domuzdan iğrenmektedir. Fakat Almanlar için domuz eti yemekte dinen bir sakınca yoktur. Burada önemli olan domuz yemenin farklı sonuçlara yol açtığı düşüncesidir: Buna göre, domuz yiyen Alman kırmızı suratlı, şişman, pis kokar ve hijyensiz olurmuş. Bilindiği üzere domuzlar çamura ve pislikte yuvarlanırlar. Dolayısıyla yine Almanların taharetsiz olduğu düşüncesiyle temizlik konusunda domuzla benzetilmektedir.

Domuzdur yedikleri [55/1/2]

İçin dışın pislik dolu [20/1/4]

Almanlar hayvanlardan en çok domuz ile bağdaştırılır. Dizelerdeki, domuz yeme, domuzla benzeme ve domuz ahırını bunu göstermektedir.

Domuz ahırlarını verir Türk'e kiraya [57/3/1]

Almanların disiplin anlayışını misafir Türk işçileri çok sert algılamaktadır. Us-tanın muamelesi hırpalama olarak görülmektedir.

Almanya dedikleri

Bizi çok hırpalıyor

Meister inekleri [55/1/1, 3-4]

'Bitte schön' "buyurun" veya "rica ederim" demektir. 'Wie geht's?' ise "nasılsın?" Demektir. Almanlar soğuk olsa da nezaketi önemsemektedirler. Aşağıdaki dize Almanların dilini ve konuşma şeklini aşağılamaktadır. Misafir Türk işçisi maruz kaldığı olumsuzluklarla uğraşmaktadır. Bu yüzden olumlu bir şeyi bile pozitif algılayamamakta, hatta söyleyeni aşağılamaktadır

Almanya dedikleri

Bitte schön'dür dilleri

Wie geht's ile delinir

Ağzının delikleri [55/2/1-4]

Türkü söz yazarları Almanların aslında Türk göçmenlere ve misafir Türk işçilerine ihtiyacı olduğunu düşünmektedirler. Tarih boyunca Avrupa'da vuku bulan savaşlara Almanlar hep katılmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra erkek nüfusu azalmıştır. Dolayısıyla Almanların Türklere işçi, kiracı ve koca olarak da ihtiyacı olduğu vurgulanmaktadır.

Oma tokmaksız kalacak

Kızlarını kim alacak

Yüksek kiralı evleri

Domuz ahır olacak [63/3/1-4]

Misafir Türk işçileri ustalarının eleştirilerine katlanmak zorunda kalmışlardır. Göç esnasında eğitim şartı aranmadığı için iş yerinde eleştirilme durumu beklenilebilir. Ancak iş arkadaşlarının aşağılamalarından da bahsedilmektedir. Göç eden toplum çok renkli olduğu için iş harici farklı konularda da sürtüşme yaşanmıştır.

Burnu büyük usta başlarının

Ve iş arkadaşlarının

Aşağılamalarına rağmen [109/1/7-9]

Âşıklar, türkülerinde Almanları her ne kadar aşağılasalar da onlarla aslında huzurlu bir şekilde yan yana yaşamayı arzulamaktadır. Burada da yine 'Hans' ve 'Peter' gibi tipik Alman isimleri kullanılmaktadır.

Hans Peter Hans Peter

Arkadaşım

Nasıl olur da biz

Düşman oluruz [111/1/1-4]

Alman ve Türklerin sosyal ortamlarda tanışıp görüşmesinin, daha olumlu etkileşime fırsat yaratacağına dair görüşleri türkülerde tespit edebiliyoruz:

*Beni daha iyi tanırsan
bana o zaman asla
Kümmeltürke demezsin [113/1/4-6]⁵*

Burada, Türk vatandaş tanışıp anlaşılacak istemektedir. Kümmeltürke⁶ kelimesi Türkler ile alakası olmasa da önyargı ile ortaya çıkmış ve Türkler için kullanılmaya başlanmıştır. Türklere karşı önyargıyı burada görmek mümkündür.

Aşağıdaki alıntı, Almanların önyargılı olduğunu ve Türkleri tanımadığını ima ediyor. Oysa misafir Türk işçileri zaten Almanya’da yaşamaktadırlar. Buna rağmen türküde daha yakından tanışmak için, Almanya Türkiye giderek Türkü kendi yurdunda tanıma ihtiyacını dile getiriliyor. Bu ülke bilgisinin tanışıp-anlaşma ve karşılıklı kabullenme için iyi bir ön koşuldur.

*‘Anadolu’dan Anadolu’dan
Anadolu’danım ben
Haydi git tatile Git de gör tanı beni o zaman belki de
Anlarsın beni’ [113/2/1-4]*

Kültür bir insanda mimikleri de etkiler. Bu durumda da kültür farkı mevcuttur. Türk göçmenler Almanların mimiklerini bile yadırgamışlardır.

Asıktı suratı konuştu bana [89/2/1]

Almanlar kıymet bilmemekle suçlanır. Devamında eleştirilen Almanya istemeden yüceltilmiştir. Misafir Türk işçisi kendilerini tuzağa düşmüş gibi görmektedir. Çünkü Almanlar “kurt” Türkler de “kuzu”dur. Yani misafir Türk işçilerin düşükleri durumda güç bakımından eşitsizlik vardır.

Kadir bilen insanını özledik, ölem özledik, [96a./3/3]

⁵ *Kennst du mich besser*

Sagst du dan[n] zu mir

Niemals Kümmeltürke [113/1/4-6]

⁶ “Asıl olarak üniversite öğrencilerin dilinde Halle/Saale çevresinden gelenler için kullanılmıştır, çünkü o bölge, baharat çok yetiştirildiğinden ‘Baharat Türkiyesi’ olarak bilinirdi (çünkü baharatlar genelde Türkiye üzerinden Şark’tan gelirdi). ‘Kümmeltürke’ nitelemesi, ayrıca sıkıcı ve bağınaz insanlar için de kullanılır.” (bkz. <https://www.duden.de/rechtschreibung/Kuemmeluerke>; Erişim tarihi: 23.09.2019)

Kör ola muhanet haldan bilmiyor [4/1/3]

Kuzu verir gibi kurda [112/3/3]

Zaten birçok konuda karamsar olan Türk vatandaşları Neonazi olaylarından dolayı ümitsizliğe kapılmışlardır. Artık insan haklarına bile güvenmemektedirler.

Laftadır insan hakları hop hop Dazlaklar [68/3/2]

Alman ustaları misafir Türk işçilerini sadece sözlü olarak değil beden dille-riyle de yermişlerdir. Alman usulü açık sözlülük bu olsa gerek.

Mayısterler düşman gibi bakıyor [101/4/1]

Almanya'ya umutlarla gelen misafir Türk işçiler Almanların ve Alman devletin vefasızlığından yakınmaktadır. Yine de Türkiye'ye dönme gibi bir düşünce içine girmemişlerdir. Bir diğer husus ise misafir Türk işçilerin iki ülke arasında kalmasıdır.

Helmut diyor pis yabancı

Tuğrul diyor Alamancı

Birgün çekip gitsek burdan

İşe alır mı Sabancı [68/1/5-8]

Türkülerde Almanlara yönelik çok çeşitli konulara değinilmiştir. Dolayısıyla dizeleri tek tek inceleyeceğiz.

Meister'ler (Alman ustalar) türkülerde hiçbir zaman olumlu olarak anılmamaktadır. Misafir Türk işçileri ustalarına şiddetli bir şekilde antipati duydukları için aşağıdaki dizeler hakaret içermektedir.

Meister inekleri [55/1/4]

Hakaret sadece ustalara yönelik olmayabiliyor. Misafir Türk işçilerinin hassas olduğu konularda (işçi hakları gibi), yetkililer de hakarete uğramaktadır.

Hakkımızı yiyecekler

Gördünüz mü şu inekler [63/5/3-4]

Karnaval olgusuna daha önce değinmiştik. Ek olarak belirmeliyiz ki, misafir Türk işçileri karnavalda Türk kültürüne aykırı olan birçok durumla karşılaşmışlardır. Karnavalda erkek ve kadınlar kalabalık ortamda birlikte bayramı kutlarlar, kostüm ve kılık değiştirmede hiç sınır yoktur, (İslam tarafından yasaklanan) alkol ve haram geleneksel yiyecekler tüketilmektedir ve kostümün sağladığı anonimlikle serbestçe cinsel sayılabilecek aktiviteler yapılmaktadır. Misafir Türk işçilerin açısından bu kültür farkı görmezden gelinebilecek kadar fazla olduğu için Almanlara hakaretvari söylemlerde bulunmuşlardır.

Türlü çeşit kıyafetler

Kuyruk olur olur itler

Yaşar bayramda itler

Karnaval var zimba da zimba [38/4/1-4]

Alman tarihinde Nazizm kara bir leke olarak görülür. Almanların ırkçılığı hem Almanya türkülerinde hem de modern Raplerde her zaman ele alınmıştır. Almanların sonradan başlayan yabancı düşmanlığı misafir Türk işçilerini de çok etkilemiştir. Türkü örneğinde Almanlar hem Nazilere benzetiliyor hem de tarihleri başına kakılıyor.

Başımıza taş vurdular hey hey Naziler

Düşmanlığa baş vurdular hop hop Dazlaklar [68/2/1-2]

Aşağıdaki örnek metinde her insanın aynı olduğu mesajı verilmektedir. Ancak Almanlar ile Türkler arasında sınıf farkı vardır. Türkülere göre Almanlar usta ve Türkler işçi, Alman Markı değerli ve Türk Lirası değersiz, Almanlar yerli ve Türkler misafir, Türklerin dil eksikliğinden dolayı eğitimleri sorunludur gibi birçok fark vardır. Almanlar sınıf farklılığını ve yabancı düşmanlığını misafir Türk işçilere hissettirmiş olmalı ki bu türkülerde yansımıştır.

Biz aynı sınıfın

İnsanlarıyız

Nasıl olur da biz

Düşman oluruz [111/2/1-4]

Misafir Türk işçiler ‘[...] Alman yemeklerine, içinde domuz eti ya da yağı vardır endişesiyle yaklaşmıyorlardı. Türkiye'den giderken tepeden tırnağa muayene edilen ve sağlıklı oldukları onaylanmış işçilerimizin büyük bölümü sıra hasreti, kötü beslenme nedeniyle kısa zamanda ülser, gastrit gibi mide hastalıklarına yakalandılar.’ (bkz. Örs, 2011: 1) Dolayısıyla, misafir Türk işçiler sadece Alman yemeğinden uzak durmamış, aynı zamanda iğrenmiştir, çünkü Alman yeme alışkanlıkları daima etli ve domuzlu olarak genelleştirilmektedir. Türkünün devamında misafir Türk işçileri her ne kadar isteyerek Almanya’ya gitmiş olsa da çekilen çileler nedeniyle Almanya’yı kişileştirerek suçlamaktadırlar.

Almanya dedikleri

Domuzdur yedikleri [55/1/1-2]

Yuvamı da yıktın Alamanya

Başımı da yaktın Alamanya

Nereden çıktın Alamanya [55/1/5-7]

Almanların ırkçılığını türkülerde dile getiren Âşıklar, Nazi, Dazlak veya yabancı düşmanı kelimelerini kullanmaktadırlar. Ancak aşağıdaki dizeye keskin bir eleştiri olarak bakabiliriz çünkü dolaysız olarak Hitler ve Almanlar arasında ilişki kurulmaktadır.

Aşığın dedikleri

Doldurduk gedikleri

Türkler’i geri yolluyorlar

Hitler’in köpekleri [55 /5/1-4]

Alman kültürünün bilinen bir özelliği disiplindir. Alman disiplini kurala bağlılık, taviz vermeme, nitelik ve gerektiğinde ödül veya ceza vermeden oluşur. Aşağıdaki türkü örneğindeki dakiklik ile ilgili dizeler Alman disiplinini sergilemektedir. Fakat bu tutum misafir Türk işçilerini, yıllık izinden mahrum bırakacak kadar abartılmıştır.

İzin zamanı gelir

Patronlar yüz çevirir

Bir günde geç kalırsak

*Çıkışımız verilir
Heilbronn, Köln, Münih'te,
Berlin, Hamburg, Kassel'de,
Frankfurt, Hannover'de,
Çalışırız her yerde. [56/4/1-8]*

‘Almanya Destanı’ adlı türküde farklı konulara değinilmektedir. Metinde Almanların misafir Türk işçilerini ucuza getirdikleri, bedavaya çalıştırdıkları, gençliğini sömürdüğü ve kötü evleri pahalıya kiraladıkları anlatılmaktadır. Kısacası Almanlar misafir Türk işçilerini kullanmıştır ve sonra onlardan kurtulmak istemiştir. Dostane anlaşma ile başlayan göç macerası ile misafir Türk işçilerin beklentileri yüksek olmuştur, çünkü türküde dile getirilenler aslında büyük bir hayal kırıklığıdır.

*Bir zamanlar getirdi işçi ihtiyacını
Ucuza mal eyledin Türklerin fiyatını
Bitirdin ilikleri tohumun miadını
Yabancılar Raus bastılar feryadını [57/2/1-4]*

*Domuz ahırlarını verir Türk'e kiraya
Alman ev sahipleri doymuyorlar paraya
Çalıştık işverene yıllardır bedavaya
Saçımıza ak düştü yıllar gitti havaya [57/3/1-4]*

Nazizm konulu türkülerde Alman tarihi, Hitler, Nazi gibi kelimeler kullanılmaktadır. Bunlar genelde tarihle ilişkilidir. Nazizm akımı tekrar patlak vermiştir. Irkçı yandaşlar için Neonazi, Skinhead veya Dazlak kelimeleri de kullanılmaktadır. Neonaziler, dış görünüş ve hareketleriyle kendilerini belli etmektedirler. Aşağıdaki örnekte Skinhead'lar detaylı tarif edilmektedir.

*Saçı sakalı keserek,
Kulağa küpe asarak,
Bir de yaygara basarak
Yürüyorlar, yürüyorlar. [96b/2/1-4]*

Aşağıya aldığımız dizelere önceki bölümlerde değinmiştik. Ancak burada türküye bütünüyle göz attığımızda dikkat çeken bir şey daha var: Misafir Türk işçileri Almanları ve onların kültürlerini hiç anlamıyorlar veya anlamakta zorluk çekiyorlar. Öyle ki türküde Almanlar için hep birbirine zıt kelimeler kullanılmış. Örneğin gülmek – kızmak, insan – şeytan, vs.

*Gülerkende kızıyorlar
Alamanlar Alamanlar
Şeytan mıdır insan mıdır
Alamanlar Alamanlar [24/1/1-4]*

*Saçı başka teni başka
Kimi ela kimi başka
Bir öpmeyi yorar aşka
Alamanlar Alamanlar [24/2/1-4]*

Önceki türkülerde Almanların ırkçı tavırlarının eleştirildiğini söylemiştik. Ancak bu sefer, gidişat Nazi tarihinin tekrarlanacağı yönünde görüldüğü için dizeler uyarı da içermektedir.

*Hitler'de küçüktü sonra büyüdü
Kurdu orduları aldı yürüdü
İnsanlık üstünde kurşun eridi
Yolculuk nereye Alman Efendi [66/2/1-4]*

Yakışmaz sürmeye Hitler'in izi [66/5/3]

*Başımıza taş vurdular hey hey Naziler
Düşmanlığa baş vurdular hop hop Dazlaklar
Hitler'ciler hortladılar hey hey Naziler [68/2/1-3]*

Bir taraftan misafir Türk işçi getirten Almanya diğer taraftan da onları geri yollamak istemektedir. Hal böyle olunca misafir Türk işçileri Almanya'ya yurt, Almanlara da merhametli olarak bakamamaktadırlar.

Gurbette dost olmaz kimi çağırım [16/5/3]

Yurt mu olur bana ellerin yurdu
Nice dost görünen Devriş'e vurdu [21/4/2]

Dostluk bilmez kardan başka [24/4/1]
Hatırdan hürmetten dosttan bilmiyo [28/3/4]

Dost görünüp düşmanlıkla [29/2/1]

Bize dostum diyordu
Hakkımızı yiyordu
Kanımızı emiyordu
Alman attı bize şutu [44/5/1-4]

Aşağıdaki dizeler ırkçılığın en trajik yönünü göstermektedir. Möln ve Solingen'de geçmişte ırkçılar tarafından kundaklanan binada Türk vatandaşları yanarak vefat etmişlerdir. Tepkisel olarak bu olayla ilgili türküler yazılmıştır.

İnsanca yaşatmak varken herkesi
Hoşuna mı gitti ırkçının sesi [66/4/2-3]

İnsanlar yanmasın çığlık çığlığa [66 /6/2]

İnsanlık üstünde kurşun eridi [66 /2/3]

Möln ve Solingen'den sonra
kaybedecek nem kaldı ki
Ya sınırdışı ederler ya da yakarlar
Hayatın böylece bitmiş olur [107 /4/1-4]

'Meister' adlı türküde misafir Türk işçileri anlaşılacak istemektedir. Türkülerde Alman ustalar ile ilgili her konu hakkında sadece olumsuz yorumlar yapmışlardır. Türküler ustaların dış görünüşünü, sert tavırlarını, karakterini ve yabancıları sevmediklerini, onlara anlayış göstermediklerini dile getirmektedir.

Meister'in yüzü gülmez
İşçinin derdini bilmez
Yabancıyı Alman sevmez

Meistero Meistero

Meistero Meistero [50/1/1-5]

Baksan suratı sararmış

Kötüyü söylemek yararmış

Nice (domuzlar) ipsizler türemiş

Gurur duymaz Meistero [50/2/1-4]

Vorarbeitero yarı yapar

Avantacı baştan teper

içki diye insan satar

Olur dümbük Meistero [50/3/1-4]

Karakter sıfıra inmiş

İnsanlıktan geri kalmış

Yapamadıkları kalmamış

Hiç utanmaz Meistero [50/4/1-4]

Sen kal burda Meistero [50/5/4]

Misafir Türk işçileri Almanların tarihindeki utanç verici Nazizm dönemini silmek istediklerinin farkına varmışlardır. Ağır çalışma koşullarına rağmen hâlâ hor görülen misafir Türk işçi hem durumla ilgili serzenişte hem de uyarıda bulunur. Dünya kamuoyunda Almanya'yı susturmak isteyen onu Nazi geçmişi ile yüzleştirir. Türkülerde de bu yöntem denenmektedir.

Senin tarihinde kara leke var

Silmeye çalıştın bugüne kadar

İster misin Nazizim dirilsin tekrar

Yolculuk nereye Alman Efendi [66/3/1-4]

Sokakları süpürürüm Hey hey Naziler

Almanya da çöpçüyüm ben hop hop dazlaklar

Yine de hor görünüürüm hey hey Naziler

Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop dazlaklar [68/1/1-4]

Erci E'nin 'Deutschland Sensin' adlı rap metninde Almanları eleştirmektedir. Metne göre Almanlar Türkleri istemediğini ve hala çok Türk bulduklarını söylemektedir. Ayrıca din, dil ve kılık da Almanların gözüne batmaktadır. Metinde Almanlar Türklerin daha baskın hale gelmelerinden korkmaktadırlar. Ancak bu korku sadece Almanların endişe ve korkularından ibarettir. Metnin devamında Nazizm ele alınmaktadır. Almanya devleti bu konuda korkak ve tutarsız davranmıştır ve olayları görmezden gelmiştir. Ayrıca Almanya devleti yabancıları isteyip istemediğini hâlâ net bir tutumla belli etmemektedir. Türk kökenli vatandaşların bunca zaman Almanya'da yaşamalarına rağmen hâlâ 'misafir işçi' unvanından kurtulamamıştır. Almanlar hâlâ ayrımcı tutum sergilemektedir. Farklılıktan korkma ve önyargılar Almanlarda ırkçı tutuma yol açmaktadır.

<p><i>Deutschland Sensin</i> <i>Zu viele leben ohne Plan</i> <i>Wissen nur, sie wollen fort</i> <i>Ich liebe dieses Land</i> <i>Das Deutschland hier, mein Heimatort</i> <i>Es will mich nicht so wirklich</i> <i>Bin ihnen immer noch viel zu türkisch</i> <i>Es passt nicht, wenn ich sage</i> <i>Dass ich noch 'ne Sprache habe</i> <i>Dann noch die Glaubensfrage</i> <i>Haare, Art und Augenfarbe</i> <i>Da hat der Deutsche Sorgen wegen der</i> <i>Kanakenhorde</i> <i>Die hier bald alles übernimmt</i> <i>Paranoia, Hirngespinnst</i> <i>Man hat dich voll auf Angst getrimmt</i> <i>Du bist von Wahn und Hass bestimmt</i> <i>Deutschland, ich denk an dich in der</i> <i>Nacht</i> <i>Hab mit dir viel durchgemacht</i> <i>Mein ganzes Leben hier verbracht</i> <i>Deutschland, ich bin hier aufgewacht</i></p>	<p><i>Deutschland sensin</i> <i>İnsanların kafaları çok karışık</i> <i>Tek bildikleri buralardan kaçış</i> <i>Ben seviyorum Almanya'yı</i> <i>Almanya burası, benim memleketim</i> <i>Beni pek istemezmiş</i> <i>Hala fazla Türkmüşüm</i> <i>Hoşlanmıyor deyince ki</i> <i>Bir dilim daha var</i> <i>Bir de din meselesi⁷</i> <i>Saç, tip, göz rengi</i> <i>Bu yabancı toplulukla alakalı olarak Al-</i> <i>manlar bunlara takıyor</i> <i>Yakında burayı ele geçirecekmışiz</i> <i>Fantazi, paranoya</i> <i>Seni korkuya odaklamışlar</i> <i>Kin dolu triplerin sana hâkim</i> <i>Almanya seni düşünüyorum geceleri</i> <i>Seninle ne çok hadise yaşadım</i> <i>Bütün hayatımı burda geçirdim</i> <i>Almanya seninle gözlerimi açtım</i> <i>Benden bir parça oldun</i></p>
---	--

<p><i>Du bist ein Teil von mir geworden Für immer vereint mit Liebe und Sorgen NSU und Nazimörder Polizei beschützt die Brüder Deutschland, was ist los mit dir Leben, lieben, Frieden hier Was wir wollten ist vorbei Oder was ist das für'n feiger Scheiß Räum den Dreck weg wie ein Mann Zeig, wo du stehst, mein deutsches Land Ist vorbei, der Eiertanz Zeigte sich ganz unverkrampft Wenn wir gehen soll'n, sag es klar Und wenn nicht, dann mach es wahr Sei wie'n Vater, groß und gütig Ducken, warten, das genügt nicht Sonst wird alles ungemütlich Lass los und sei natürlich Deutschland, ich denk an dich in der Nacht Hab mit dir viel durchgemacht Mein ganzes Leben hier verbracht Deutschland, ich bin hier aufgewacht Du bist ein Teil von mir geworden Für immer vereint mit Liebe und Sorgen Mein Schicksal ist kein Zufall Sensin Almanya Türkei Da gibt's kein entweder oder Die neue Art von Mensch ist da Ich bin Ende 30, Baby Hier geborgen, Berliner Erci Kann nicht sein, das ist immer noch Thema Gastarbeiter, globt' dir keener Denkst du echt noch so in Grenzen Mach dich frei von zu viel Denken Die Welt ist groß und du bist klein Du lebst hier nur 'ne kurze Zeit</i></p>	<p><i>Ebediyete dek beraber muhabbet ve ke- derle NSU ve Nazi katilleri Polis, bu biraderlerini koruyor Sen hayırdır oğlum Almanya Hani hayat, muhabbet ve sulh Amaçlarımız geçerli değil mi Nedir yani bu sikik korkak tavırlar Adam gibi temizle durumları Göster kendini, hangi taraftasın, Alman- yam Geçti artık o limbo yapmalar Gerçek yüzünü görelim kasmadan Gitmemizi istiyorsan söyle açık ve net Kalmamızı istiyorsan, şöyle ol: Baba gibi, muazzam ve merhametli Saklanıp beklemek kafî değil Öyle yaparsan huzur bozucu olur Bu ayakları bırak, doğal ol ağacım Almanya seni düşünüyorum geceleri Seninle ne çok hadise yaşadım Bütün hayatımı burda geçirdim Almanya seninle gözlerimi açtım Benden bir parça oldun Ebediyete dek beraber muhabbet ve ke- derle Benim kaderim tesadüf değil Sensin Almanya Türkiye Şöyle böylesi yok bunun artık Yeni cins insan var Yaşım 30'ların sonunda, bebeğim Burda doğdu, Berlinli Erci Olamaz, konu hala bu değil: 'Misafir işçi', kim inanır buna Düşüncelerin hala öyle kıt mı Fazla düşüncelerinden kurtar kendini Dünya büyük ve sen küçüksün Kısa bir ömrün var dünyada</i></p>
---	--

<i>Gute Menschen, schlechte Menschen</i>	<i>İyi insanlar, kötü insanlar</i>
<i>Gibt's überall, ist ganz egal</i>	<i>Her yerde var, fark etmez</i>
<i>Angst vor Fremdheit ist fatal</i>	<i>Tanımadığından korkmak saçma</i>
<i>Die Welt geht kaputt, ist global</i>	<i>Dünya bozuluyor ve evrensel</i>
<i>Ja, ich bin Moslem, Leute</i>	<i>Evet, ben müslümanım, ey insanlar</i>
<i>Dankbar, glücklich, leichte Beute</i>	<i>Müteşekkir ve mesudum da (aynı zaman-</i>
<i>Weil du denkst, das ist Terrorismus</i>	<i>da) kolay hedef</i>
<i>Lügen, Angst ergibt Rassismus</i>	<i>Çünkü sanıyorsunuz ki bu terörizmdir</i>
	<i>Yalan ve korku ırkçılık getirir</i>

Kaynak: <https://lyricstranslate.com/tr/deutschland-sensin-deutschland-sensin.html>, 21/09/2016

Ne kadar acıdır ki, başarılı rapçi Eko Fresh'de kabul görmemekten yakınmaktadır. Kamusal medyada ancak Türk tiplene gerektiğinde çağırılmaktadır. Rapçi Almanya'ya ne kadar uyum sağlasa da her zaman Almanlar için yabancı kalacağını fark etmiştir. Garip olan ise rapin adı 'Quotentürke'dir. Quotentürke 'Yabancı kotasına uygun Türk' demektir ve Almanya'da başarılı Türk kökenli insanlar için kullanılır. Eko Fresh'de 'Örnek Türk' olmasına rağmen hala önyargılarla karşılaşmaktadır. Rap metni ve çevirisi şöyledir:

Bazıları koca kapılardan geçip piyasaya giriyor
Örneğin ben 14 yaşımdan beri Rap şarkıları yapıyorum
Ama insanlar 'Bu Türk gene ne istiyor?' diye düşünüyor
içimde ne kadar çok yetenek dinleniyor olsa da bu önemli değil
Ancak yabancı gerektiğinde angaje ediliyorum
Anlayamıyorum her ne kadar gaz versem de
 [...]
Ne kadar değişsem de fark etmez
*Hep pis yabancı kalacağım [...]*⁸

⁸ [...]

Manche schaffen's durch die große Türe ins Business
Zum Beispiel mach' ich schon seit ich vierzehn bin Rap-Lieder
Doch die Leute denken: Was will dieser Türke jetzt schon wieder?
Denn egal, wie viel Talent auch in mir ruht
Ich werd' hauptsächlich gebucht, wenn man ein' Ausländer sucht
Mann, ich check's nicht, egal, wie sehr am Start auch Ek ist
 [...]
Ganz egal, wie sehr ich mich auch änder'

b) Gençler (Kızlar, Delikanlılar)

Türkülerde Alman gençlerle ilgili çoğunlukla kızlardan bahsedilir. Görünüşe göre misafir Türk işçiler Alman kızlarını beğenmişlerdir. Ancak bu durumda da kültür farkından dolayı eleştiriler kaçınılmaz olmuştur. Türkülerde Alman kızları güzel, çapkın, oturup kalkmasını bilmeyen, nazlı, mutfak kültürünü geliştirmemiş, çalışan, açık giyinen ve yuva yıkan kişi olarak tarif edilmektedir. Cinsiyete bakmaksızın otomobil kullandıkları ve cinsel olarak serbest hareket ettikleri söylenmektedir. Dolayısıyla türkülerde Türkler Alman kızları hakkında uyarılmaktadır. Gençlerle ilgili örneklerde baştan sona kadar sadece misafir Türk işçinin açısından bakılmaktadır. Diğer konularda olduğu gibi Alman gençleri de kültür farkına bakılmaksızın tek taraflı olarak yargılanmaktadır.

*Alaman kızına verme gönlünü
Serçe olup konar daldan dallara
Ne elini tutar ne de dilini [27/1/1-3]*

*Bilmezsin adını bir sürü boya
Kimi ota benzer kimi çaya
Öptürür sana da hep doya doya
Her gün girer yüziün aldan allara [27/2/1-4]*

*Gönlümü kaptırdım Alman kızına
Yetti gayrı durdan höstten bilmiyo
Nasıl dayanırsan dayan nazına
Ayıptan gınahtan sustan bilmiyo [28/1/1-4]*

*Yemeğe hasretim vurst'tan usandım
Bakla, pancar, bulgur, bostan bilmiyor [28/2/3-4]*

*Mini giyer her gün başka planda
Dayanacak hal mı kaldı ki Can'da*

Memeleri açık saçık meydanda

Yazma, yaşmak bir de fistan bilmiyor [28/4/1-4]

Ekmek diye geçeyi

Patates kızartması

Cepte para bırakmayı

Kızlarının bakması [32/4/1-4]

Caddeler bayram yeridir

Güzeller içim eritir

Tutan tutanın yâridir

Karnaval var zimba da zimba [38/2/1-4]

Durmadan çalar davullar

Çırıl çıplak olmuş yavrular

Seks delisi bu gavurlar [38/3/1-3]

Sabah erken çıkar yola

İşe gider güle güle

Hiç seslenmez öpsem bile

Almanya'nın güzelleri [46/1/1, 2, 5, 6]

Giyinirler mini mini

Hepsi çok severler raksı

Sokaklarda bekler taksi

Almanya'nın güzelleri [46/2/1, 2, 5, 6]

Altın kemer bellerinde

İşleri var ellerinde

Hep fabrika yollarında

Almanya'nın güzelleri [46 /3/1-2, 7-8]

Berlin'in suları akar

Duvarları Ost'a bakar

*Şu Berlin'in kızları
Acımaz evler yıkar [48/3/1-4]*

*Almanya dedikleri
Otomobil bindikleri
Caddelerde geziyor
Gavurun enikleri
(Caddelerde düzüşüyor
Gavurun enikleri) [55/3/1-6]*

*Bir zamanlar iş çoktu
Kızlarında naz yoktu [56/43/1-2]*

*Oma tokmaksız kalacak
Kızlarını kim alacak
Yüksek kirali evleri
Domuz ahır olacak [63/3/1-4]*

c) Çocuklar

Önceki bölümlerde de Alman yetişkinlerinin ve gençlerinin cinsel olarak serbest tutumlarının olduğunu belirtmiştik. Bununla beraber Alman çocukları da türkülerde geçmektedir. Ancak türkülerde Alman çocuklarının sadece gayri meşru oldukları dile getirilmektedir.

*Ne atası belli ne de anası
Nerden almış dölü, kimden danası [27/3/1-2]*

*Kırmızıdır suratları
Değişirler avratları
Onun bu evlatları
Yuh olsun şu Almanlar'a [52/4/1-4]*

*Almanya dedikleri
Hep piçtir cüceleri
40 marka uçkur çözüyor
Avradın çürükleri [55/4/1-4]*

6) Yöneticilere Yönelik Eleştiriler

Gurbetçiler türkülerinde yönetici olarak Türk Alman ayırt etmeksizin iki devleti de eleştirmektedirler. “İşgücü talep eden ve gönderen ülkeler açısından bakıldığında ise, göçmen işçiler, işgücü talep eden ülke için ‘ucuz işgücü’; gönderen ülkeler için de ‘döviz makinesi’ olarak görülürler.” (Nakiboğlu, 2016: 40) Kısacası Türk ve Alman yöneticiler çıkar amaçlı yaptığı anlaşmadan dolayı eleştirilmektedir.

a) Alman (Avrupa) Devletine Yönelik

Avrupa, Alman devleti ve yöneticileri veya Almanya türkülerde eleştirilmiştir. Türkülerde somut olarak devlet kurumuna ve yöneticilere veya soyut olarak Avrupa’yı ve Almanya’yı kişileştirilerek hitap edilmektedir. Aşağıdaki türkü örneğinde de kişileştirme vardır. Avrupa, yuva yıkmakla suçlanıp lanetlenmektedir. Görünüşe göre sağlam yuvalar bile ayrılığa dayanamamaktadır. Aslında ortada bir art niyet yoktur. Yurt dışı işçi talep etmiştir. Türk vatandaşlar da çalışmaya gelmiştir. Kurulan yuvanın parçalanmasına, aile için ayrılıktan başka sebep yoktur. Hal böyle olunca Avrupa kişileştirilir ve suçlu olarak seçilir.

*Dışı eli içi bizi yakıyor
Nice sağlam yuvaları yıkıyor
Ömrümüze yetti zalim Avrupa [101/1/2]
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa [101/1/5]*

Misafir Türk işçileri Almanya’yı sırf siyasi yönden eleştirmemiştir. Aşağıdaki örnekte Almanya vatan olarak benimsenemiyor. İklim koşulları Türkiye’ye göre farklı olan Almanya karlı ve sisli olarak tarif edilmektedir. Türkülerde Türkiye doğa-

sı, yiyecekleri vs. ile olumlu tarif edilmektedir. İki ülkenin tarifini yan yana getirirsek yine bir kıyas ve Almanya'yı aşağılama söz konusudur.

Bu memleket bizim memleket değil [12/2/2]

Alaman'ın yurdunu

Nasıl sevem yurdunu [31/1/1-2]

Ben özledim yurdumu [31/1/4]

Alaman'ın yurdu kar [31/6/1]

Alaman'ın yurdu sis [31/3/1]

Alaman'ın yurdu yok [31/2/1]

Alaman'ın yurdunda [31/4/1]

Alaman'ın yurdunu

görmez olam yurdunu [31/5/1-2]

Almanya derler de bize yurt olur mu [3/3/3]

Alman'da çalışırım borçluyum hâlâ [16 /3/1]

Başka bir metnin aşağıdaki dizeleri son derece ilginçtir. Kendi istekleriyle giden misafir Türk işçileri bu adımdan bir hayır görmemişlerdir. Ekonomik sebeplerden dolayı gidenlerden bile maddi durumunu düzeltemeyenler olmuştur.

Ben parayı neyleyim [31/1/3]

Alman 'ı da deli gönül Almanı

Dertli dertli gezdim Alman elini [2/2/2]

Gelip de görenler Alman ilini [16/4/4]

Yurt mu olur bana ellerin yurdu [21/4/2]

Türkiye'den çok farklı olduğu için misafir Türk işçileri Almanya'yı benimsememiştir. Aşağıdaki dizelerde, misafir Türk işçileri artık Almanya gurbeti hakkında bir görüşe sahiptir ve Almanya'yı sevmemektedir.

Yol üstünden yol geçiyor

Yıl üstünden yıl geçiyor

Burada para pul geçiyor

Sevemem ki gurbet seni

Seni seni gurbet seni

Alan olmaz satsam seni [23/1/1-6]

Almanya'ya geçici olarak çalışmaya gelen misafir Türk işçileri ülkeyi, devleti ve yöneticilerini eziyet eden rolünde algılamaktadır. Aşağıdaki dizelerde duygular olumsuz ve abartılı olarak dile getirilmektedir. Örneğin çalışmak yerine “köpek olmak”, el kapısı ve gurbet yerine “köle kapısı” gibi benzetmeler kullanılmaktadır.

Bir ekmek uğruna köpek mi olsam [28/3/2]

El kapıları kölelik kapıları [114/1/4]

Almanya'da baskı bitmez le le liebe Gabi [49/4/2]

Zorluklarla gelinen Almanya türkülerde gittikçe daha da kötü tarif edilmektedir. Memleketten zaten çok farklı olan Almanya ilk başlarda yadırganmıştır. Ancak Alman yöneticilerin aldığı olumsuz kararlardan dolayı Almanya artık daha düşmanca bir ortam olarak algılanmaktadır. Öyle ki ülke cehenneme bile benzetilmektedir. Kıtaların içeriğini incelediğimizde en dramatik dize en sonucusudur ve Almanya geçmektedir.

Aşılmaz dağları aştım da geldim

Tükenmez yolumu sabırsız geldim

Seni bana cennet tabir ettiler

Cehennem'den farkın yokmuş Almanya [34/1/1-4]

Bizi köle eden Türkiye'mizdir

Şimdi fırsat geçti elinizdedir

Boynu bükük bir öksüz yetim gibiyim

Dikenli bahçene girdim Almanya [34/2/1-4]

Kişileştirmeler bazı dizelerde adeta yüz yüze konuşuluyormuş gibi bir hal alıyor. Burada Almanya, kişileştirilip misafir Türk işçinin değerini bilmemekle suçlanmaktadır.

Hakkınızı helal edin bize

Evvelden dost idik size

Nikah bahara düğün güze, vay vay...

Ah Alamanya Alamanya

Ben gibi damat bulaman ya

Ben buraya tek geldim [53/1/1-6]

Aşağıdaki türkünün adı içeriğini önceden beyan etmektedir. Alman devletinin aldığı kararlar ve etkisi sırayla ele alınıp Almanların ‘şutu’ yani misafir Türk işçilerini kandırması ele alınmaktadır. Almanya’nın işçi gücü eksiği kapatıldığı halde hâlâ misafir Türk işçileri memlekete dönmekte ve dahası yenileri gelmeye devam etmektedir. Dolayısıyla Alman yöneticiler misafir Türk işçileri aleyhine adımlar atmaya başlarlar. Misafir Türk işçileri ortaya çıkan sonuçlardan Alman yöneticilerini sorumlu tutarlar. Türküdeki ‘Alman’, Alman devletini ve yöneticilerini kastetmektedir. Bu ‘Alman’ misafir Türk işçilerini ezmekte, kullanmakta, döviz taşımalarını engellemekte ve hatta geri göndermektedir. Nakaratta Almanların attığı adım futboldaki ‘şut’a benzetilir. Futbolda şut atmaya çalışan takım karşı takım tarafından da engellenmeye çalışılır. Bir şut ancak gol olduğunda bir şuttur. Türklerin olduğu karşı takım da şutu ve golü engelleyememiştir; yani Türkiye atılan olumsuz adımlarda etkisiz kalmıştır.

İsrail girdi Arap’a

Avrupa döndü turapa

Biz ezildik bu arada

Alman attı bize şutu

*Mark var diye kalkıp geldik
Açtık memlekete gedik
Penaltıdan bir gol yedik
Alman attı bize şutu*

*İyi kötü yaşıyorduk
Ensemizi kaşıyorduk
Yurda döviz taşıyorduk
Alman attı bize şutu*

*Adımız oldu Krallık
Uğursuz geldi aralık
Kim gördü bize bunu layık
Alman attı bize şutu*

*Bize dostum diyordu
Hakkımızı yiyordu
Kanımızı emiyordu
Alman attı bize şutu*

*Sözüm ona çok severdi
Türk işçisi çok gut derdi
Postumuzu yere serdi
Alman attı bize şutu*

*Bütün ümitler ölüyor
Türkler hep geri dönüyor
Dünya kıcıyla gülüyor
Alman attı bize şutu*

*Baştan girmişiz hataya
Kaldık şimdi hepten yaya
Yattı bizim sigortaya
Alman attı bize şutu*

*Dinle bunu Devlet baba
Bunu koymadın hesaba
Göstermedin bir tek çaba
Alman attı bize şutu*

*AŞIK TÜRKÖZ ne yapalım
Kalkıp puta mı tapalım
Boş ver anasını satalım
Alman attı bize şutu [44/1-10/1-40]*

Daha önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi misafir Türk işçileri seslerini duyurmak için türkülere Almanca kelimeler serpiştirmişlerdir. Sorunların dile getirilmesinde bazen kelimeler yetersiz kalmakta, artık cümle düzeyinde karışık bir dile başvurmak gerekmiştir. Aşağıdaki metin bu duruma bir örnektir. Türkülerde Almanlar için sembolik isimler yaygın olarak kullanılmıştır. Bu dizelerde ise Alman kadın için Gabi ismi kullanılmakta ve dönemin Alman yöneticisi Helmut Kohl ve Strauss bizzat ismiyle hitap edilmektedir. Helmut Kohl ve Strauss'un artık yabancıları ('Ausländer') istemediklerini ve sigortayı yatırmayacaklarını söylemektedir. Alman tarafından kriz neden gösterilse bile bu misafir Türk işçileri için pek inandırıcı gelmemiştir. Fakat 1973 yılında petrol krizi meydana gelmiştir. Almanya bir taraftan işsizlikle mücadele ederken misafir Türk işçiler gelmeye devam etmiştir. Ancak krizin patlak vermesiyle birlikte devlet misafir Türk işçilerinin Alman toplumuna uyum sorununu halledememiştir. Almanlar işçi antlaşmanın bir hata olduğunu fark etmişler ve kısıtlayıcı adımlar atmaya başlamışlardır.

*Helmut Kohl und Strauss le le liebe Gabi Wollen Auslander raus le le liebe
Gabi [49/2/1-2]*

İch liebe dich demek yetmez le le liebe Gabi [49/4/3]

İş bitince kovuluyor [25/4/2]

*Geçti on beş sene doldurduk gedikleri
Sigortanın üstüne yatmaktır niyetleri
Şimdi sürüyorlar Almanya'dan Türkleri
Sebebi sorulunca krizdir dedikleri [57/4/1-4]*

Yukarıdaki ile benzer bir derleme daha vardır. Burada yine Helmut Kohl ve Strauss'un yabancılara Almanya'dan göndermeye dönük siyasi kararı ele alınmaktadır. Buna göre, huzurlu ve birlikte yaşama isteği Almanya ve yöneticileri tarafından misafir Türk işçilerine hak görülmemektedir.

Helmut Kohl und Strauss le le liebe Gabi

Wollen Auslander raus le le liebe Gabi

Biz de insan değil miyiz le le liebe Gabi

Severek yaşamak varken le le liebe Gabi [49/2/1-4]

Sene başı geldi çattı

Auslander yolu tuttu

İşverenler hapi yuttu

Almanya'da Almanya'da [54/2/1-4]

Auslander Raus olduk sonunda [14/1/4]

'Almanya Destanı' adlı türküde Alman parlamentosuna hitap edilmektedir. Metin, eleştirinin yanı sıra uyarı da içermektedir. Eğer Almanya misafir Türk işçilerini geri yollarsa Almanya'nın halinin kötü olacağı belirtilmektedir. Türkülerde genelde ezilen misafir Türk işçiler ilk defa Almanya için vazgeçilmez olduklarını düşünmektedir. Onun için Türk gibi işçi bulaman ya' dizesi iki anlamlıdır. Misafir Türk işçisi ya panikleyip beddua etmektedir ya da yerine gelmiş özgüveninden dolayı bunu tespit etmiştir. Ancak misafir Türk işçi memnuniyetsizliği parlamento kararlarından öncesine de dayanmaktadır. Çalıştıkları sürece emeklerinin hep ucuza ücretlendirildiğini düşünmektedirler. Tarihteki Türk Alman dostluğunun ve dostça başlayan işçi göçünün Almanlar için artık hiçbir şey ifade etmediği anlaşılmıştır. Misafir Türk işçileri Almanların bu tutumunu ve sosyal anlaşmalardan doğan mağduriyeti eleştirmektedirler.

TÜRKÖZ'üm destana koy da söyle bunları

Yabancılar gider ise ne olacak sonları

Alman Parlamentosu duysun bunları

Çok acı çalacak kilisenin çanları

Alamanya Alamanya

Türk gibi işçi bulaman ya

Alamanya Alamanya

Umduğun şeyi bulaman ya [57/1/1-8]

Bir zamanlar getirdi işçi ihtiyacını

Ucuza mal eyledin Türklerin fiyatını

Bitirdin ilikleri tohumun miadını

Yabancılar Raus bastılar feryadını [57/2/1-4]

Geçti on beş sene doldurduk gedikleri

Sigortanın üstüne yatmaktır niyetleri

Şimdi sürüyorlar Almanya'dan Türkleri

Sebebi sorulunca krizdir dedikleri [57/4/1-4]

Tarihten öğrettiler Türk-Alman dostluğunu

Sosyal anlaşmalarla gösterdi boşluğunu

Çoluk çocuk perişan gör hayat boşluğunu

Unutmak tabir mi ki şu Alman puşluğunu [57/5/1-4]

Önceki bölümde türkülerde misafir Türk işçilerinin Alman yetişkinlerini ikiyüzlü bulduklarını belirtmiştik. Aynı eleştiri Alman devleti ve yöneticileri için de geçerlidir. Türk ve Alman devleti arasında sürdürülen dost ilişkisine artık Almanya tarafından devam edilmemektedir. Bu ise dostane ilişkiyi bir tarafın aniden ve sebep-siz yere bırakması gibi algılanmamıştır. Misafir Türk işçileri için Almanlar samimi değildir ve dost gibi görünmüşler, şimdi gerçek yüzleri ortaya çıkmıştır. Türküde bu tutum ve alınan kararlar eleştirilmektedir.

Dost görünüp düşmanlıkla [29/2/1]

Evvelden dost idik size [53/1/2]

Uzun yıllar oynadılar oyunu [15/4/1]

Almanya'ya göçten bir müddet sonra yabancı düşmanlığı ve saldırılar gerçekleşmiştir. Misafir Türk işçileri kendilerini artık güvende hissetmemekte ve gurbetin

derdinin ne kadar zor olduğunu fark etmektedir. Dizeler, Almanya'nın misafir Türk işçilerini sırf yabancı oldukları için sınır dışı edeceğini, yakacağını ve ezeceğini öngörmektedir. Yine burada da Almanya'nın Hitler geçmişine atıfta bulunmaktadır.

Muhanetin derdi ne çetinmiş [3/2/4]

Şimdi sürüyorlar Almanya'dan Türkleri [57/4/3]

Ya sınır dışı ederler ya da yakarlar [107/4/3]

Yabancısin diye seni ezemesinler [69/13/3]

Almanların ırkçı saldırıları yüzünden uyarıcı ve caydırıcı türküler yazılmıştır. Ayrıca yeni kelimeler de kullanılmıştır. 1990'da dile getirilmeye başlanan ırkçı saldırılardan dolayı üretilen Almanya Türkülerinin terminolojisine Nazi, Dazlak, Hitler ve ırkçı kavramları girmiştir (bkz. Öztürk, 2001: 89).

Dinleyin Derdiyokları hey hey Naziler

Laftadır insan hakları hop hop Dazlaklar

Saldırıyor Dazlakları hey hey Naziler

Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop Dazlaklar [68/3/1-4]

Nazizm'in tehlikesini ele alan türkülerin mesajları uyarıcı ve caydırıcıdır. Saldırıları göz yuman yöneticilerin ve Almanların sorgulanması, oluşabilecek tehlikelerden haberdar edilmek istenmesi öncelikli amaçtır (bkz. Öztürk, 2001: 89). 'Hitler' konulu türkü dizelerinde Alman devletinin tarihinin tekerrürü tehlikesi hakkında uyarı yapılmaktadır.

Bu ne kibir bu ne gurur

Sanman dünya böyle durur

Kimi Hitler gibi olur

Alamanlar Alamanlar [24/3/1-4]

Kafası kel onurundan

Hitler çıkmış çamurundan

*Sakin girme sınırından
Alaman'a insan şaşar [29/4/1-4]*

*Aşığın dedikleri
Doldurduk gedikleri
Türkleri geri yolluyorlar
Hitler'in köpekleri [55/5/1-4]*

*Hitler de küçüktü sonra büyüdü
Kurdu orduları aldı yürüdü
İnsanlık üstünde kurşun eridi
Yolculuk nereye Alman Efendi [66/2/1-4]*

*Satanlardan satın aldın sen bizi
Tükettik işinde genç ömrümüzü
Yakışmaz sürmeye Hitler'in izi
Yolculuk nereye Alman efendi [66/5/1-4]*

*Başımıza taş vurdular hey hey Naziler
Düşmanlığa baş vurdular hop hop Dazlaklar
Hitlerciler hortladılar hey hey Naziler
Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop Dazlaklar [68/2/1-4]*

Bu türkü, Nazi tarihine atıfta bulunarak, 'Alman efendileri' (yöneticileri) uyarmaktadır. Ancak bu türküde Almanya'nın Nazi tarihinde gerçekleşen olaylar da anlatılmaktadır. Maksat geçmişteki yaşanan vahşiliğin bugün ile ilişkisini kurmaktır. "İnsanlar çığlık çığlığa" göndermesi, türkünün ırkçı bir saldırıdan sonra üretildiğini göstermektedir. İrkçı saldırılarda yanan insanlar ile Nazilerin toplama kampında yakılan insanlar arasında ilişki kurulmaktadır.

*Fırımlar yaktığın çağa doğru mu
Yolculuk nereye Alman efendi
Kasaplık yaptığın çağa doğru mu
Yolculuk nereye Alman efendi [66/1/1-4]*

*Hitler de küçüktü sonra büyüdü
Kurdu orduları aldı yürüdü
İnsanlık üstüne kurşun eridi
Yolculuk nereye Alman efendi*

*Alman efendi,
Alman efendi. [66/2/1-6]*

*Senin tarihinde kara leke var
Silmeye çalıştın bugüne kadar
İster misin Nazizm dirilsin tekrar
Yolculuk nereye Alman efendi [66/3/1-4]*

*Yirminci yüzyılın son saniyesi
İnsanca yaşatmak varken herkesi
Hoşuna mı gitti ırkçının sesi
Yolculuk nereye Alman efendi*

*Alman efendi,
Alman efendi [66/4/1-6]*

*Satanlardan satın aldın sen bizi
Tükettik işinde genç ömrümüzü
Yakışmaz sürmeye Hitler'in izini
Yolculuk nereye Alman efendi (2) [66/5/1-4]*

*Derdiyoklar karşıdır her barbarlığa
İnsanlar yanmasın çığlık çığlığa
Bu gezegen yeter tüm insanlığa
Yolculuk nereye Alman efendi (2)*

*Alman efendi,
Alman efendi,
Alman efendi,
Alman efendi. [66/6/1-8]*

Ünlü rapçi Eko Fresh ‘Aber’ isimli parçasında Alman devletini örtük olarak eleştirmektedir. Alman devleti Türk kökenli vatandaşları gettolara yerleştirerek yerli toplumdan soyutlamaktadır. Gettolarda yetişmek ise Türk gençlerin ve çocukların dilini olumsuz etkilediği için düzgün Almanca yerine sokak dili öğrenilmektedir. Ayrıca Alman devleti Türk kökenli vatandaşları entegre etmek yerine asimile etmekle suçlanmaktadır.

[...]

‘Sperrt uns ins Ghetto ein, dass wir von euch entfernt leben

Und ihr wundert euch, dass wir mit 'nem Slang reden

Nazis wie ihr mit 'nem Fass voller Bier

Was integrier'n? Ihr wollt uns assimilier'n’

[...] (<https://genius.com/Eko-fresh-aber-lyrics>, 2018)

‘Bizi gettolara sizden uzak kilitlersiniz

sonra sokak dili konuştuğumuza şaşırırsınız

Sizin gibi bira fiçili Naziler

bizi entegre değil asimile etmek istiyorsunuz’

“Getto” denilen Türk mahalleleri maalesef Türk kökenli vatandaşların her alandan soyutlanmasını ifade etmektedir. ‘Günümüzde de Türklerle Avrupalılar hâlâ pek de iç içe değildir. Günlük yaşamlarını büyük nispette kendi içlerinde kurdukları paralel bir toplumda sürdürürler. Bugün Almanya’daki Türkler için alışveriş, eğlence ve giderek artan bir düzeyde çalışma hayatının dili Türkçedir. Eskiye göre bir yandan Avrupa’da daha yerleşik hale gelen, içinde buldukları topluma entegre olan Türkler, bir yandan da hızla ayrışmaktadırlar.’ (Nakiboğlu, 2016: 46) Zamanla oluşan misafir işçi mahallelerine Alman devletinin vaktinde çözüm bulmaması gettolaşmayı kaçınılmaz hale getirmiştir.

b) Türk Devletine Yönelik

Almanya türkülerinde âşıklar ve misafir Türk işçileri Türkiye Cumhuriyet Devletini de pasif tutumundan ve başka konulardan dolayı eleştirmektedir. Ele aldığımız türkü örneklerini eğitim açısından da yorumlamaya çalışacağız.

Önceki bölümlerde 1960'lı yıllarda Alman devletinin işçi gücüne ihtiyacı olduğunu belirtmiştik. O zamanlar Türk devletinin ekonomik durumu ise kötüydü. İki devlet arasında anlaşma ile Türkiye'den Almanya'ya işçiler göç etmiştir. Türkiye devletinin amacı ülkeye döviz girişlerinin sağlanmasıydı. Sonrasında ise misafir Türk işçileri kendilerini Türkiye devleti tarafından “yumurtlayan tavuk” gibi kullanıldığını hissetmişlerdir. Burada kullanılan “tavuk” benzetmesi de çok anlamlıdır. Tavuk yırtıcı bir hayvan değildir ve doğal düşmanlarına karşı korunması gerekmektedir. Bu görev tavuğun sahibine düştüğü gibi, misafir işçilerin korunması görevi de Türk devletine düşmektedir; oysa türkülere göre devlet hiçbir çaba sarf etmemiştir. İnsanlara ürün üreten hayvan sadece tavuk değildir. Mecazi benzetme için inek veya koyun da kullanabilirdi ve döviz sağlanabilirdi. Ancak misafir Türk işçileri kendilerini o kadar savunmasız hissetmiştir ki en zayıf ve en küçük hayvan seçilmiştir. Doğası gereği tavuk yumurtlar. Bu işi tavuk eğitim ile değil, içgüdüsel olarak yapar. Bunun aksine insan kendisini eğitebilir. İnsanın eğitilebilme özelliğine rağmen içgüdüsel davranan tavuk ile kıyaslanması eğitimin hiç de ön planda olmadığını göstermektedir. Örnek metinde Türkiye Cumhuriyeti açısından da işçilerin eğitiminden ziyade işlevselliği ön plana çıkarılmıştır.

Sen Döviz yumurtlayan

Tavuksun

Evet evet onlara göre sen

Döviz yumurtlayan bir

Tavuksun [109/1/38-42]

‘Satılanlar’ isimli türkü konuyu önden belli etmektedir. Misafir Türk işçileri Türkiye devletinin kendilerini Almanya'ya sattığını söylemektedir. Alışveriş sonrasında bile vatandaşlarına sahip çıkmayan Türkiye devletinin bu hareketi ‘kurda kuzu vermiş’ gibi algılanmaktadır. Bundan başka türkülerin daha sert üsluplu ve tehditkâr olduğunu göz önünde bulundurursak burada bir çaresizlik sezildiğini söyleyebiliriz. Aşağıdaki dizelerde misafir Türk işçisi Almancayı öğrenme yerine alışmaktan bahsediyor. Hazırlıksız gelen misafir Türk işçisi eksik Alman dili konusunda kendi başının çaresine bakmak zorundadır. Ancak çalıştığı için öğrenmeye pek fırsat olamamaktadır. Dolayısıyla Almancaya alışmaktan başka seçenek yoktur.

*Biliyor musun sevdiğim
Bizi buraya sattular oy
Bir mark on beş lira diye
Döviz için aldattılar oy [112/1/1-4]*

*Makinamın başındayım
Tam ondokuz yaşındayım oy
Alaman'ın işindeyim
Bizi buraya sattular oy [112/2/1-4]
Ne faydam var benim yurda*

*Yevmiyem kalıyor burda oy
Kuzu verir gibi kurda
Bizi buraya sattular oy [112/3/1-4]*

*Üç vardiye çalışırız
Almancaya alışırız oy
Merak etme sen sevdiğim/ cananım
Elbet bir gün kavuşuruz oy [112/4/1-4]*

Aşağıdaki türküde birçok konuya değinilmektedir. Misafir Türk işçileri Türkiye devletine artık kendilerini görmezden gelmemesi gerektiği çağrısında bulunmaktadır. Misafir Türk işçileri kendilerine sahip çıkılmadığı için haklarının aranmadığını düşünmekte ve siyasi söz hakları olmadığı için kendilerini dışlanmış hissetmektedir. Bu türküde Türkiye devletinin ve misafir Türk işçilerinin birbirilerine karşılıklı olarak besledikleri duyguları görebiliriz. Misafir Türk işçileri hâlâ vatana gönülden bağlılar ve hatta önemli konularda söz hakkı sahibi olmak istiyorlar. Buna karşılık Türkiye devleti misafir Türk işçilerini baştan savmıştır. Eğitim sadece örgün öğrenimi değil, yeniliğe adapte olmayı, sorunların üstesinden gelmeyi vs. gibi davranışları da kapsamaktadır. Aşağıdaki dizelerde misafir Türk işçileri hâlâ vatanlarına sınımsız bağlıdır ve Almanya'ya geçici gözüyle bakmaktadır. Dolayısıyla ne Türkiye Cumhuriyeti ne de misafir Türk işçileri tarafından eğitilmemektedir.

*Ellinci yılda milletim
Anayasa hürriyetim*

*Gelin bizi etmen yetim
Biz vatandaş değil miyiz? [100/1/1-4]*

*Gelmiş milletime bir hız
Yüreğim ediyor cız
Sembolümüz ay ile yıldız
Biz vatandaş değil miyiz? [100/2/1-4]*

*Türk'üz diye övünüürüz
Avrupa'da sürünüürüz
Özken üvey görünüürüz
Biz vatandaş değil miyiz? [100/3/1-4]*

*Bozuk kantar, eksik tartı
Hakkımıza örtmen örtü
Bu mu kanunların şartı
Biz vatandaş değil miyiz? [100/4/1-4]*

*Asker yoklaması dedik
Her yıl konsolosa gittik
Tab'amızı değişmedik
Biz vatandaş değil miyiz? [100/5/1-4]*

*Unutulmuş ise burda
Bari mekân kurak şurda
Bir gün döneceğiz yurda
Biz vatandaş değil miyiz? [100/6/1-4]*

*Milliyetçi insanlar var
Memlekete yapmaz zarar
Bizim oylar ona yarar
Biz vatandaş değil miyiz? [100/7/1-4]*

*Aşık TÜRKÖZ der yiğitlik
Olsun memlekette birlik*

Oy deyince yok eşitlik

Biz vatandaş değil miyiz? [100/8/1-4]

Aşağıdaki alıntı dizelerde misafir Türk işçileri ile Türkiye devleti ve yöneticilerinin durumları kıyaslanmaktadır. Misafir Türk işçileri ağır şartlarda çalışıp, gurbette yaşayıp, tatilden tatile vatana döviz getirirken Türk yöneticiler memlekette döviz sadece beklemektedirler. Bu kıyas ile adaletsizlik gösterilmektedir. Misafir Türk işçileri çalışarak amaçlarına ulaşıyor. Türk yöneticiler ise hiçbir çaba sarf etmeden hedeflerine ulaşıyorlar. Haliyle misafir Türk işçileri bu duruma kızgındır ve hatta bu düzeni sorgulamaktadır. Yöneticilerin tutumu misafir Türk işçileri kullanmaya yöneliktir. Dilsel sorunlar patlak vermesine rağmen sonradan da olsa eğitim ile ilgili bir girişimden bahsedilmemektedir.

Seni sömürenler mutlu yaşıyor,

Sordun mu kendine bu böyle niçin. [93/1/3-4]

Aşağıdaki dizelerde misafir Türk işçileri Türkiye'nin kendilerini Almanya'ya köle ve yetim gibi ettiğini söylemektedir. Burada işçi anlaşmasına ve sonuçlarına atıfta bulunmaktadır. Burada kullanılan kelimeler semboliktir. Normal işçi olan Türk vatandaş kendisini köle olarak nitelendirmektedir. Yetişkin bir insanın kendisini, boynu bükük bir yetime benzetmesi de o ölçüde çaresiz ve savunmasız olduğunu göstermektedir. 'Şimdi fırsat geçti elinizdedir' dizesi ile abartı yoğunlaşmaktadır. Misafir Türk işçisi Almaların "eline düşmüştür". Son dizede Almanya başka türkülerdeki gibi tümünden kötülenmemektedir. Almanya'nın da iyi ve kötü yanları vardır. Ancak misafir Türk işçileri, "dikenli bahçede", yani kötü yerde bulunmaktadır. Bu kıta 'Hänsel ile Gretel' masalını (bkz. Grimm, 1812: Nr. 15) andırmaktadır. İki çocuk da yetimdir. İkisi de kandırılarak yola çıkarlar, kaybolurlar ve acıkırlar. Şekerlemeden yapılmış evin dış görünüşüne aldanıp sonunda cadının eline düşerler. Almanya'nın "dikenli bahçeye" benzetilmesi Türk misafir işçilerin önbilgisi olmadan göç ettiğini göstermektedir. Eksik eğitim ve hazırlıksızlığından dolayı yaşanan şaşkınlık türküde bu şekilde dile getirilmektedir.

Bizi köle eden Türkiye'mizdir

Şimdi fırsat geçti elinizdedir

Boynu bükük bir öksüz yetim gibiyim

Dikenli bahçene girdim Almanya [34/2/1-4]

Döviz ile ilgili dize ve mecazlara baktığımızda misafir Türk işçilerin kendilerini ne kadar kullanılmış hissettikleri görülmektedir. Bir insanın kullanıldığında kendini bir obje gibi hissettiğinden onuru zedelenmektedir. Misafir Türk işçileri de bu bağlamda kendilerini “döviz yumurtlayan tavuk”, “döviz makinası” ve “döviz taşıyıcısı” gibi hissetmişlerdir.

Döviz için aldattılar oy

Döviz makinesi olduk

Sen Döviz yumurtlayan/ Tavuksun

Yurda döviz taşıyorduk [44/3/3]

Aşağıdaki dizede bey olarak hem Türk devleti hem de Türk yöneticiler kastedilmektedir. Misafir Türk işçileri çektikleri sıkıntı karşısında yalnız bırakıldıkları için Türk yöneticilerden en azından utanma gibi duygusal bir tepki beklemektedirler. Türk devletinde gördükleri hatalar olduğu için bu beklenti normaldir. Türk yöneticiler utandığında suçunu kabul etmiş olacaklardır. Misafir Türk işçiler için onların utancı sözlü olmayan suç itirafı gibidir. Eksik dil eğitiminden dolayı misafir Türk işçileri garip olmuştur, yani ezilmiştir. Burada misafir Türk işçileri, bu durumdan dolayı Türk yöneticileri suçlamaktadır.

Bizi garib eden beyler utansın [80/2/1]

Aşağıdaki derlemenin konu yelpazesi çok geniştir. Türkiye devletine baba olarak hitap edilmektedir. Bu rol dağılıma bakarak misafir Türk işçileri için neden yetim denildiği anlaşılmaktadır. Türkiye devleti babadır ve tepkisizliği ile misafir Türk işçilerini yetim (babasız) bırakmıştır. Devamında ‘Haksız padişahın makamı yansın’ diyerek yöneticilere beddua edilmektedir. Misafir Türk işçileri genç ömrünü tüketirken yöneticilerin sadece ‘bakıp’ tepkisiz kaldığı burada tekrar dile getirilmektedir. Geçmişte bir markın on beş lira olmasına rağmen misafir Türk işçileri kendilerinin beş kuruşa satıldıklarını ifade etmektedir. O halde burada döviz söz konusu olamaz. Çünkü kastedilen para değil, misafir Türk işçilerine verilen değer ve haklardır. Tür-

kiye, yurtdışındaki vatandaşlarına arka çıkmadığı için misafir Türk işçilerine kendilerini ucuz hissettirmiştir. Bundan başka misafir Türk işçilerini yıpratın “düzen” (sistem) de suçlanmaktadır. Ancak düzeni kuran devletlerdir. Burada da dolaylı olarak Türk devleti eleştirilmektedir. Son olarak aşağıdaki dizelerde “Ankara’dakiler bu türküyü dinlesin!” denilmektedir. Misafir Türk işçileri Türkiye’nin çeşitli yerlerinden Almanya’ya göç etmiştir. Salt Ankara’nın özellikle anılması, Türk yöneticileri işaret etmektedir. Yani misafir Türk işçileri Alman yetkililere olduğu gibi Türk yetkililere de türkü ile ulaşmaya çalışmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti’nin tek bir çaba göstermemesi hem göçten sonraki hem de göçten önceki durumlar için geçerlidir.

Dinle bunu Devlet baba

Bunu koymadın hesaba

Göstermedin bir tek çaba [44/9/1-3]

Bizi garib eden beyler utansın

Haksız padişahın makamı yansın

Pirenin emdiği devlet utansın [80/2/1-3]

Yollar yolcu getirdi

Beyler baktı oturdu

Kör olsun gurbet iller

Genç ömrümü bitirdi [18/7/1-4]

Bizi buraya sattılar oy [112/1/2]

Kuzu verir gibi kurda/ Bizi buraya sattılar oy [112/1/2]

Beş kuruş için, beş kuruş gibi harcandık. [115/1/14]

Seni tüketen bu köyne düzen,

Yine de kader der kahırlanırsın. [93/2/3-4]

HANEFI sazın gurbette inlesin

Kardaşların kulağını çınlatsın

Paşa baban hatun anan dinlensin [101/5/3]

Ankara’da anan baban dinlensin [101/5/6]

E) TARTIŞMA

Tarayıp topladığımız veriler sonucu yetişkin, genç ve çocuk yaş gruplarla ilgili tespitlerde ve bunlar için Almanya türkülerine ve göç tarihine atıflarda bulunduk.

Çalışmamızın bu bölümünde elde ettiğimiz sonuçları tekrar ele alıp farklı bilimsel çalışmaların hangi tutumda olduklarına bakacağız. İlk göç dalgası hariç Almanya’ya yerleşen veya Almanya’da doğup büyüyen insanlar arasında elbette başarılı, eğitilmiş ve dile hâkim olanlar olmuştur. Ancak sanat alanında bu başarılı kesimde gurbetçilerin sorunları da ele alınmıştır; bunların arasında eğitim ve dil sorunu da bulunmaktadır. Bu demektir ki ortada bir sorun vardı ve Türk sanatçılarımız bu sorunlara dikkat çekmek istemişlerdir. Ancak misafir Türk işçilerinin ve sonraki neslinin eğitim ve dil sorununu adım adım tartışmak için olayları ve konuları kronolojik olarak ele alacağız.

Hazırlıksız göç

Çalışmamızın ilk başlarında da bahsettiğimiz gibi Almanya ihtiyaç üzerine Türkiye ile Misafir İşçi Alımı Antlaşması yapmıştır. Ancak Almanya misafir işçi adaylarına herhangi bir ön şart (tıbbi sağlık kontrolü hariç) koymamıştır ve kendisi misafir işçiler için herhangi bir hazırlıkta bulunmamıştır. Tabiri caizse Almanya uzun süre Türk misafir işçilerin sorunlarına tepkisiz kalmıştır:

“Biz onları iş yapmak için çağırdık, insan oldukları meydana çıktı.” (Max Frisch, 1965, Siano Italiani – Die Italiener. Gespräche mit italienischen Arbeitern in der Schweiz). 1986 yılında ‘Ganz Unten’ (En Alttakiler) adlı kitabında göçmenlerin sorunlarını ele alan Günter Wallraff’a göre Almanya, misafir Türk işçilerini işçi olarak görmüş, ağır işlerde çalıştırmış ve insan olarak çok geç fark etmiştir (akt. Yücel, 2015: 60).

Hazırlıksız göçte özellikle dil eksikliği vurgulanmaktadır. “Çalışmaya giden Türklerin Avrupa’da karşılaştığı ilk problem ise dil olmuştur.” (Turan, 2015: 10) Göçtükleri ülkenin dilini öğrenme süreci gecikince iletişimde sorunlar olmuştur. Çocukların örgün eğitiminden, sağlık ve yetişkinlerin iş başarılarına kadar uzanan geniş yelpazede dil eksikliği kaçınılmaz bir engel olmuştur (bkz. Turan, 2015: 10)

Gördüğümüz gibi hem hazırlıksız göç hem de sonradan alınmayan tedbir hemen hemen her yaş kesimini her konuda olumsuz etkilemiştir.

Yetişkinler

İlk olarak yetişkinleri ele aldığımızda türkülerde ve topladığımız verilerde başlıca dil eksikliğinden bahsedilmektedir. Misafir Türk işçilerin kültürel bakış açıları kısıtlıydı ve iletişim eksikliğinden dolayı kültürler arası yetilerini geliştiremediğini görmekteyiz.

Haluk Yücel bilimsel araştırmaları için bizzat göç eden misafir Türk işçiler ile görüşmüş ve yaşadıkları sıkıntıları dinlemiştir. Canlı tanıklara göre işçi alımında herhangi bir eğitim koşulu aranmamıştır ve sağlık muayeneden sonra ağır işlerde çalışmışlardır. “Birçoğu şehir hayatlarını bilmeden köyden geldiler.” (Yücel, 2015: 63) Kırsal yaşam koşullarından dolayı misafir Türk işçilerin hem temel hem de mesleki eğitimi eksikti. Dolayısıyla “okuma yazma oranının düşük olduğu bir toplum olarak Almancaya yönelik bir alt yapı da kurulamadı. [...] Çoğunun Türkiye’den geldiği şehirler de farklıydı bu da uyum zorluklarını artıran bir durum halini aldı.” (Yücel, 2015: 63) Misafir Türk işçileri genelde sadece işten eve, yani ‘Heim’ a gidip gelmişlerdir. Dil eksikliği ve köy ve şehrin mekân farklılığından dolayı misafir Türk işçileri uzun süre kendi içlerine çekilmişlerdir (bkz. Yücel, 2015: 63)

İki kültür arasında

Göç veya göçmenlik kavramının anlamına baktığımızda temelde bir göçerlik veya bir ‘ara’ durumu anlaşılmaktadır. Göçerlik “göçerin köksüzlük duygusu, farklı dünyalar arasında, yitirilmiş bir geçmiş ile bütünlenilememiş bir şimdiki zaman arasında kalmışlık duygusu(dur)” (Chambers, 2003: 44).

Göç kavramının yukarıdaki açıklamasına baktığımızda Almanya’daki Türk vatandaşların neler yaşadıklarının önceden yordamını yapabiliyoruz. Elbette göçün bu olumsuz etkisinden herkes nasibini almıştır. Ancak her yaş grubu kendi çapında etkilenmiştir. Ancak yetişkinler her yönden gelişimlerini tamamlamışken maalesef bu durum gençler ve çocuklar için söz konusu değildi. Yetişkinler göç ile hasreti çekilen ve sevilmeyen iki farklı yer arasında kalmıştır.

Yetişkinler için “bir ülkede yabancı olmak, dil bilmemek, yabancı düşmanlığının ortasında kalmak, hukuki bir vakada bir sıfır yenik başlamak manasına da gelmektedir.” (Turan, 2015: 12) Bu alıntıyı tabi ki yetişkin misafir Türk işçilerin her yaşam alanına aktarabiliriz. Örneğin iş başvurusu, sosyal olanaklardan faydalanmak vb.

Gençler ise kültür karmaşası yaşayıp tam olarak hangi tarafa ait olduklarını çözememişlerdir. “Özellikle göçün ikinci kuşağını temsil eden gençler, daha çok iki ateş arasında kalmayı hissetmişlerdir.” (Turan, 2015: 15)

Yine bu kültür ve kimlik karmaşası maalesef gençleri her yönden olumsuz etkilemiştir. “Mensubiyet duygusunda ikilem yaşamının getirdiği sıkıntılar hayatlarının her safhasına yansımış ve zorluklarla yüz yüze gelmişlerdir.” (Turan, 2015: 15)

Aynı durumu yaşayan çocuklar ise okuldaki düşünme yapılarının Türk mü Alman mı olması gerektiği hususunda bocalamışlardır.

Gençler

Çalışmamızda, gençler bağlamında ebeveynlerden destek alamayışları, sorunlu okul hayatı ve kültür çakışması tespitlerinde bulunmuştuk. Yukarıda yetişkin misafir Türk işçilerinin dil eksikliği ve kültür farklılığından dolayı yeni çevre ile sağlıklı etkileşime girip sosyalleşemediklerini söylemiştik.

Araştırmalara göre “... bu durum Almanya’da yaşayacak olan 2. neslin okul yaşamlarının sıkıntılı geçmesinin de sebebi olarak karşımıza çıktı.” (Yücel, 2015: 63)

Türk ailenin eğitim düzeyi, ilgisizliği ve gençlerin dil eksikliğinden dolayı Türk gençler Alman eğitim sistemine yeterli uyum sağlayamamış. Bu yüzden eğitimde istenilen verim de elde edilememiştir (bkz. Yücel, 2009: 89).

Bundan başka ailelerin eğitim düzeyleri, gelir durumları, yaşanılan ortam gibi unsurlar gençlerin ve çocukların toplumsallaşması üzerinde etkili olmuştur. “Dolayısıyla ailelerin bu yöndeki durumları çocukların okul başarılarında belirleyici olmaktadır. Zira ilk ve en etkili toplumsallaşma deneyimleri ailede yaşanmaktadır.” (Yücel, 2009: 89)

Daha önce de belirttiğimiz gibi gençler hâlâ gelişim sürecinde bulunuyorlardı. Dolayısıyla dil ve eğitim sorunlarının yanı sıra kültürel kimlik sorunları yaşamışlardır. İşçilerin ilk niyetlerinin aksine Almanya’da kalmaya karar verilince “...Türk gençleri içe kapalı ortamlarda yetişmişlerdi. Bu ortamda kendi kültürlerini, Alman kültürünü ve Alman dilini yeterince öğrenememişlerdi. Türkçe sadece günlük hayatta lazım olan birkaç yüz kelimedenden ibaretti.” (Yücel, 2009: 87) *‘Problemler’ adlı metinde olduğu gibi ‘evde Türk, okulda Alman’ olarak yetişmişlerdir.*

Çocuklar

Çocuklarla ilgili yaşanan sorunlar özellikle eğitim ve gelişim alanındadır. Çocuklar da gençler gibi iki kültür arasında kalmışlardır. “[...] ana dilde eğitim görmeleri, düşük notlar almaları ve hatta düşünce yapısının biçimlenemeyişini” çocukların sorunları olarak gösterilmektedir (Öztürk, 2001: 87).

Müzik

Müzik birçok işlevi olan bir olgudur. “İnsanlar arasında ortak bilinç ve dayanışma oluşturarak, toplumsal birliğe hizmet eder ve böylece toplumsal iklimi yansıtır.” (Erdal, 2015: 290) Müziğin bu tanımı misafir Türk işçileri ile uyusmaktadır. Türk kültürünü yurtdışında da devam ettirebilmek için müzik Türk işçi kitlesi için ortak bilinci ayakta tutmuştur. Eğitsel açıdan bu hareket yeni nesle kökeni hususunda eğitmiştir. Ayrıca yaşanan zorluklara karşı müzik Türk misafir işçileri için bir dayanışma ruhu geliştirmiştir.

Müziğin didaktik olduğunu Tota ve Hagen⁹, “[...] müzik birisinin kim olduğunu, birisinin nerede bulunmuş olduğunu ve birisinin nereye yöneldiğini hatırlama/oluşturma süreci için araç olarak kullanılabilir.” diyerek ifade ederler (bkz. Tota ve Hagen, 2015: 8)

Alıntıya göre müzik geçmişten geleceğe insanlara kimlik ve hatıra inşasında ve plan yapmada yardımcı olabilmektedir. Her şeyi ile yabancı olan Almanya’da misafir Türk işçiler kültürel kimliklerine yani dillerine, adetlerine, inanışlarına daha sıkı sarılmışlardır. “Anadolu’da âşık şiiri yaşama mücadelesi verirken Avrupa’da Türklerin

⁹ “[...] music can be used as a device for the reflexive process of remembering/constructing who one is, where one has been, and where one is headed.”

kimliklerinin korunmasında bir vasıta olarak kullanılmış ve iltifat görmüştür.” (Turan, 2015: 18, 24) Ele aldığımız türkü kesitlerinde de misafir Türk işçilerinin müziğin ve türkünün eğitsel ve didaktik özelliğinden yararlandıklarını görebiliriz.

Bundan başka müzik ve türküler ile Türk misafir işçiler birbirinden etkilenecek toplumsal iklimi yansıtmıştır. ‘Şirin’in Düğünü’ filmine tepki olarak bestelenen türküler bu duruma örnek gösterilebilir. “Müzik toplumun yaşantısı ve duyguları için bir aynadır.” (bkz. Cengiz, 2011: 376). İster geçmişte isterse de günümüzde olsun, müzik ve türkü misafir Türk işçilerin yaşantılarını yansıtmaktalar, çünkü yazılı türkü belgelerinde misafir Türk işçileri hakkında göç macerası, sorunları vb. hakkında bilgilere ulaşılabilir. Aynı şekilde türküler eğitim hakkında da bilgi vermektedir. Bestelenen türkü metinleri harfiyen dil ve eğitim konusundan bahsetmese de yazarın ve Türk toplumun eğitim düzeylerini yansıtmıştır. Bazı türkü metinlerinde ya argo dili kullanılmaktadır veya hâlâ hâkim olunmayan Almanca, sadece kelimeler, cümleler düzeyinde kullanılmıştır.

F) SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızın konusu kapsamında Almanya türkülerine eğitim ve dil sorunlarının yansıyor yansımadığını bulmaya çalıştık. Çalışma sürecimizde farklı bulgulara ulaştık. Çalışmamızın başında ilk önce Almanya ve Türkiye arasındaki işçi alımı antlaşmasının nasıl gerçekleştiğine göz attık. İşçi alımında iki devlet tarafından birçok ihmal, örneğin eksik dil eğitimi gibi, söz konusudur. Başta yapılan bu hata zincirleme reaksiyona neden olmuştur. İlk göç eden misafir Türk işçiler uzun süre yerli toplumdan soyutlanmış olarak yaşamışlardır. Çok geç edinilen Alman dilini de eklersek bütünleşme (entegrasyon) sıkıntılı bir konu olmuştur. Ayrıca sonraki kuşaklarda ebeveynlerin bu durumundan eğitim ve toplumsal hayatlarında olumsuz yönde etkilenebilir. Veri tarama esnasında dil sorununun her yaş kesimini; eğitimin genç ve çocuk yaş kesimini ve kültürel bilinçliliğin ise yine her yaş kesimini ilgilendirdiğini gördük. Nihayet üçüncü ve dördüncü kuşak, eğitim ve dil sorununu aşmış durumdadır. Çalışmamızın müzik alanı ile ilgili veri tarama esnasında âşıklık geleneği ile karşılaştık. Türk toplumu sadece kültürüne bağlı değil ayrıca müzik ve âşıklık geleneğinden de çok düşkündür. Türk toplumu her zaman duygularını, yaşadıklarını ve sorunla-

rını türkü ve müzik ile işlemiştir. Bu geleneğe Avrupa’da da devam ettirmişlerdir. Verileri taradığımızda göç eden misafir Türk işçileri türkülerde göç maceralarını, çekilen hasret ve duygularını ve sorularını dile getirdiklerini gördük. Türkülerin arasında doğrudan eğitim ve dil sorununu ele alan örnekler bulduk. Bu türkülerin içeriği, üslubu, kullandığı dili ve hitap ettiği yaş kesimi birbirinden farklı olabiliyor. Yani türkülere yansıyan eğitim ve dil sorunları düşündüğümüzden daha geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir. Çalışmamızın amaç bölümündeki tezlere yönelik sorularını böylelikle artık cevaplandırabiliriz.

1. Eğitim sorunları açık olarak türkülere yansıyor mu?

Almanya türkülerinde eğitim sorunlarını açık olarak dile getiren eserler vardır. Örneğin ‘Karnem’ şarkısı Türk göçmen öğrencinin eğitimde yaşadığı sorunları en açık şekilde dile getiren bir parçadır. Şarkının konusu dil eksikliği, okul ve eğitim sorunu ve hatta Türk öğrencinin aidiyet duygusunun eksikliğini gösteren karmaşık iç dünyasıdır.

2. Eğitim sorunu örtük olarak türkülere yansıyor mu?

Eğitim sorunlarını örtük dile getiren türküler de vardır. Burada başlıca örnek ‘Problemler’ şarkısıdır. Türküde belirsiz bir kişi bir ebeveyne hitap ediyor. Şarkı karşılıklı bir diyalog olmadığı için ebeveyn içinden kendi kendine söyleniyor da olabilir. Şarkının dizeleri birçok konuya ve arada çocuklara değiniyor. Çocukların eğitim ve kültürel kimlik sorunu çok yüzeysel, ama imalı biçimde dile getiriliyor. Sonunda çocuklarla ilgili yine detay verilmeden geleceğin sorunlu olacağı öngörüsünde bulunuluyor.

3. Eğitim sorunu dile getirilmese bile satır arasında (kullanılan dilden, vs.) belli oluyor mu?

Türkülerde eğitim sorunu dile getirilmese bile kullanılan dilden belli oluyor. Türkçe ve Almanca dil kullanımından da dilsel eğitim eksikliği belli oluyor. Alman diline hâkim olunamadığı için ilk türküler Türkçe yazılmıştır. Zamanla edinilen Almanca kelimeler türkülere eklenilmiştir. Ancak son dönemlerde Almanca türküler ortaya çıkmıştır. Yani türküler hem eğitim sorunlarını hem de eğitimsizliği gösterebi-

liyor. Türkülerde satır aralarında fark edilen bir eğitim sorununu da tespit edebiliriz: Âşıklar Türklerin aleyhine üretilen sanat eserlerini veya siyasi kararları türkülerinde küfür ve argo kullanarak eleştirmektedirler. Siyasi konuları Alman yetkiler ile tartışabilecek kadar dile hâkim değillerdir. Sanat eserlerini de profesyonel, tarafsız ve nesnel eleştirme veya yorumlama yerine duygusal bir şekilde yine argo ve küfür ile yermektedirler. Maalesef Türk vatandaşlar için de aynı durum söz konusudur.

4. Türkülerde eğitim ve dil sorunları nasıl dile getiriliyor?

Almanya türkülerinde eğitim sorunlarının hem açık hem de örtük olarak dile getirildiğini söylemiştik. Türkülerde dil sorunu soyut ve somut olarak dile getirilmektedir. Örneğin ‘Ulan Alamanca Germanca’ türküsünde Alman dili kişileştirilmiştir. ‘Yol üstünden yol geçiyor’ türküsünde de dilin konuşulmadığı söylenmektedir. Dil sorununu yetişkin, genç ve çocuk yaş kesimleri dile getirmektedir. Eğitim sorunu ile ilgili görüş beyan eden kişilerin yaşları verilmemektedir. Dolayısıyla örgün eğitim hem genç hem de çocuk yaş kesimi tarafından dile getiriliyor olabilir. Hangi yaş kesimi olursa olsun dil ve eğitim sorunlarının çoğu ben-merkezli olarak dile getiriliyor. Ancak ‘Problemler’ türküsünde gibi belirsiz bir kişi tarafından da dile getirebilmektedir.

5. Türkülerde eğitim ve dil sorunları nelerdir?

Almanya türkülerinde sorun olarak hangi yaş grubu olursa olsun dil, örgün eğitim, mesleki eğitim, kültürel yeterlilik ve entegrasyon konuları geçmektedir. Eğitim ve dil sorunları arasında neden-sonuç ilişkisi kurulabilir. İlk başta hem yöneticiler hem de misafir Türk işçileri Almanya’ya yerleşmeye geçici olarak bakıyorlardı ve göçten önce ve sonra Alman dili eğitimi için tedbir alınmamıştır. Bundan dolayı misafir Türk işçilerin ve sonradan getirdikleri ailelerinin dil sorunu ortaya çıkmıştır. Yetişkinler günlük ve iş hayatında dil sorunu çekerken gençler ve çocuklar okulda başarısız olmuşlardır. Dil eksikliği bundan başka iki kültür arasında iletişim sorunu doğurmuştur. İş hayatında usta ile, günlük yaşamda ise Alman halk ile etkileşime geçilememiştir. İletişimsizlik yakından tanışmayı engellediği için bütünleşme (entegrasyon) sorunları da ortaya çıkmıştır.

6. *Türkülerde çözüm önerileri var mı?*

Çalışmamızın bu bölümünde hem sorumuzu cevaplayacağız hem de önerilerde bulunacağız. Genel olarak hangi konu olursa olsun türküler sorunları ele aldığı için çözümleri de içermektedir.

Örneğin ‘Ellinci Yılda Milletim’ (bkz. s. 92, bölüm D. 6. b.) adlı türküde siyasi sorunlar ele alınmaktadır ve memlekette birlik olma çağrısında bulunmaktadır (bkz. Öztürk, 2001: 277).

Cartel adındaki grup ‘Cartel’ (bakınız: s. 55-58, bölüm D. 4. b) isimli rap metninde ezilen gençlere yönelik çağrılarda bulunmaktadır. Cartel grubu ezilen gençleri uyarıp Kartel kurmaya çağırmaktadır. Almanya’da artan ırkçılık sebebiyle caddedeki durumlardan haberi olan Cartel grubu ayrıca saygı beklemektedir. Rapi ile gençleri motive etmeye çalışan grup onları cesaretlendirip konuşmalarını hedeflemektedir. Grup Türk gençlerin sesini yükselterek ezenler tarafından sindirilmelerini engellemek istemektedir. Devamında kökeninden dolayı ezilmeyip birbirilerine kenetlenmek gerektiği söylenmektedir. Sonunda dayanışma gerektiği nasihati verilmektedir. Yaşam için mücadele vermeye hazır olan grup sonradan barışçıl yol izleyip kardeşler edinmek istediğini söylemektedir.

‘Anadolu’danım ben’ (bkz. s. 68, bölüm D. 5. a) adlı türküde Almanların ve Türklerin daha yakından tanışması önerilmektedir. Bu öneri çok yerindedir çünkü sadece bir dili bilerek bir millet tanınmaz. Bunun için birlikte vakit geçirmek, ziyaret etmek ve kişisel temas gerekmektedir. Böylelikle önyargılar engellenmiş olur ve kültürel yeterlilikler gelişir.

Türk ve Alman kültürün birbirine ne kadar farklı olduğunu göz önünde bulundurursak dizelerdeki çözüm önerisinin de uzlaştırıcı olduğu anlaşılmaktadır. Türküde hitap eden kişi nereli olduğunu söyleyerek kendini tanıtmaktadır. Ancak bu da yüzeysel olduğu için tatilde bir ziyaret önerilmektedir. Dizelerde sadece tanışmanın yetmediği ve birbirilerini anlamak gerektiği ima edilmektedir. Bunun için daha samimi ve yakından tanışmak gereklidir.

E şunu demek istiyor: biz Türkler burayı vatan olarak kabul ettik ve uyum sağladık. Artık bizi benimseyin.

Ayrıca Almanya’da hem toplumda hem de medyada hâlâ değişmeyen önyargılar vardır. Örneğin başarılı rapçi Eko Fresh ‘Quotentürke’ (bkz. s. 79, 80, bölüm D. 5. a) isimli bestesinde bu durumu dile getirmektedir. Eko Fresh rapinde karşılaştığı durumla ilgili çözüm öneriler vermemiştir. Ancak rap metninde ayrımcılığı açık bir dille ifade etmesi konuyu gündeme getirmek istemesindedir. Çözüm önerisinden ziyade rapçi burada bir adım atmıştır ve konuyu tartışıp çözülmesini istemektedir. Bu kadar başarılı, Türkçe, Almanca ve “Kanakça” diline hâkim bir sanatçı bile hâlâ tam olarak kabul görmediğine göre daha bazı sorunların devam ettiğini söyleyebiliriz. Eko Fresh sorunlara işaret etmek için “Kanakça” dilini kullanmış olabilir. Yani Eko Fresh önceki âşıklar gibi Türk gençlerinin sesi olmuştur. Bilim sağlıklı bir gelecek için şimdiki Türk genç neslin dili ile ilgilenmelidir.

Gördüğümüz gibi rap metinlerinde “Kanakça” dili kullanılmaktadır. “Kanakça” bilinçli olarak kullanılmıştır. Çünkü artık yeni bir genç nesil ortaya çıkmıştır ve kendi yarattıkları bir dil bile vardır. Kanakça’nın kullanılması bu yeni genç nesli kamuya açıklamayı amaçlamaktadır. Eko Fresh’in ‘Aber’ (‘ama’) (bkz. s. 94, bölüm D. 6. a) adlı rapinde, Türk kökenli çocuklar ve gençlerin gettolarda yetiştikleri için Kanakça konuştuklarını söylenmektedir. Sanatçı burada çok önemli bir konuya değiniyor, o da çevredir. Çünkü çevre insanları her yönden özellikle eğitim ve dil gelişimini etkilemektedir. Yine bu konuda hem Almanlara hem de Türklere iş düşmektedir. Zira Almanlar yabancıları hâlâ aralarına kabul etmiyorlar ve Türkler kendi içlerine çekiliyor. Eko Fresh rap metninde çözüm önermese bile bu sorunu dile getirerek çözüme doğru adım atmıştır. Sorunu dile getirerek gündeme taşımıştır ve adım atılmasını istemektedir.

Yüzeysel olarak her şey aşılmış gibi görünse de rap metinleri gettolaşmanın sebep olduğu dil sorununa değiniyor. Gençler Alman diline hâkimler, ama “Kanakça” dilini kullanmaktadırlar. Dil sorunu hâlâ önemli bir sorun, çünkü konuşulan dil insanların kökenini ve eğitim durumunu ifşa etmektedir. Kanakça dilini genelde alt tabakaya mensup yabancılar kullandığı için damgalanma tehlikesi mevcuttur. Zira bir

dil köprü olabildiği kadar engel de olabilmektedir. Engel olduğu vakit ise yanlış anlaşılmalara ve iletişim kopmalarına neden oluyor. Paul Watzlawick'in de dediği gibi: 'İletişim kurmamak mümkün değildir.' Dili ne kadar bilmesek veya eksik bilsek o kadar yanlış mesajlar iletmekteyiz. Globalleşen dünyamızda ise iletişim çok önemlidir. Dolayısıyla bu konuda dilsel gelişim, her alandaki iletişim, kültürel köprü ve eğitim adına çözümlerde ve kesişen farklı bilim alanlarında katkıda bulunmak mümkündür.

Eski türkülerde verilen mesajlar genelde dayanışma ve hoşgörüdür. Yeni türkü ve raplerde ise Alman ve Türk olarak iki tarafa da çağrılarda bulunmaktadır. Almanlardan artık Türk vatandaşlarını kabul etmesi, getto oluşumunu önlemesi ve pasif kalmaması istenmektedir. Ayrıca kalıp önyargıların ve misafir statüsünün artık kalkması gerektiği dile getirilmektedir.

Gördüğümüz gibi türkülerde çözüm önerileri de vardır. Çalışmamız kapsamında karşılaştığımız sorunlar karşısında türkülerdeki çözümlere katılıyoruz. Ancak önerilen hoşgörü, özgüven ve dayanışma gibi öneriler her zaman gereken tutumlardır. Güncel eserlere baktığımızda sorunlar farklı, ama aynı başlık altında devam ettiğini görmekteyiz. Konumuz olan dil ve eğitim sorunları hâlâ mevcuttur, ancak ilk misafir Türk işçilerin çocuklarının karşılaştığı şartlar yoktur. Eskiden hiç Almanca bilgisi yoktu ve dolayısıyla okulda başarı durumu kötüydü. Ancak bugün Almancaya belli bir derecede hâkimiyet vardır. Fakat yine de gettolaşma, dışlanma ve dil eksikliği mevcuttur. Bu durum da ister istemez iletişimi, eğitimi ve geleceğimiz olan çocuklarımızı etkilemektedir.

Göçmenler birçok konuda olduğu gibi dilsel yönden de özel bir konumdadırlar. Gurbetçiler farklı dilbilgisi kuralları kullanıyorlar ve 'doppelte Halbsprachigkeit' veya 'semilingual', yani "eksik çift dillilik" kategorisine dâhil edilmektedirler. İki dilli olsalar da hem Almancada hem de ana dilde yetersizliklerinden dolayı yeni bir dil biçimi ortaya çıkarmışlardır. Bu yeni dil ise gençlerin kullandıkları 'Kanak dili'dir. (bakınız: Nakiboğlu, 2016: 143)

Kanakça bilimsel olarak dışlanmasa da bir alt kültür ürünüdür. Gençlerin iletişim dili sadece Kanakça ise burada hem dil hem de köklü olarak eğitim sorunu var demektir.

KAYNAKÇA

Akbulut, Nazire (2015): “Innovative Formen und Inhalte der Migrantenliteratur”, (Toprak, Metin / Öztürk, Ali Osman (Hrsg.): *Migration und kulturelle Diversität, Tagungsbeiträge des XII. Internationalen Türkischen Germanistik Kongresses*, Bd. I: Literatur- und Übersetzungswissenschaft, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2015.

Anhegger, Robert (1982): “Die Deutschlandfahung der Türken im Spiegel ihrer Lieder. Eine ‘Einstimmung’”. *Gastarbeiterkinder aus der Türkei: zwischen Eingliederung und Rückkehr*. Hrsg. von Helmut Birkenfeld. Beck’sche Schwarze Reihe, Bd. 262, München.

Avcı, Haydar: “Almanya Gurbeti ve Türküleri”. *Halk Kültürü*, 5. Kitap, 1985/1, İstanbul 1985, s. 11-22.

Aydin, Pinar Güran (2016): "Drawing a homeland on the staff: Music of Turkey in Berlin." *Transglobal Sounds: Music, Youth and Migration*. Ed. by. João Sardinha, Ricardo Campos, Bloomsbury Publishing USA, 2016.

Boz, Mustafa (1996): *Almanya’daki Türk İşçilerinin Sorunlarını Dile Getiren Türkü Metinleri*. Bitirme Tezi, Konya.

Ceylan, Yücel (1999): *Rap Metinlerinde Kültür Karşılaşması*. Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Konya.

Çarıkçı, Tuğba ve Asutay, Hikmet (2015): „Göçün Ellinci Yılında Almanya’da Yükselen Değer: Türk-Alman Göçmen Yazını“ *Humanitas International Journal of Social Sciences (Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi)*, issue: 05 / 2015. [Link: www.ceeol.com](http://www.ceeol.com).

Dündar, Can (1999): “Yabancılaşma Mahkûm Olmak”. *Aktüel*, Sayı: 436, s. 16.

Ergül, Recep (2012): *Göçün 50. Yıl Anısına Almanya Türküleri*. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Ankara; (CD Türkü Albümü)

Eryılmaz, Abdullah: *Gastarbeiterlieder. İşçi Şarkıları*. Deutsch-Türkisch. Majör Müzik Yapım Ltd. Şti (Kaset).

Gözaydın, N. (1991): "Federal Almanya'da Yaşatılan Halk Şiirimizden Örnekler". *Şükrü Elçin Armağanı*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1983'ten *Folklor Dünyasından*, Yargı Yayınları, Ankara, s. 196-211.

Gözaydın, N. (1995): "Almanya'da Türk İşçileri, Dil-Folklor Olayları". *Türk Folklor Araştırmaları*, Sayı: 307, Şubat 1975, s. 7217-7218.

Gözaydın, Nevzat (1996): "Federal Almanya'da Türk Şiiri". *Türk Dili. Türk Şiiri Özel Sayısı V* (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri), Sayı: 531, Mart 1996, s. 700-726.

Gözaydın, Nevzat. (1997): "Türkçenin Federal Almanya'daki Değişimi". *Türk Dili*, Sayı: 547, Temmuz 1997, s. 6-14.

Greve, Martin (2006): Almanya'da "Hayali Türkiye'nin Müziği, Çev. Selin Dingiloğlu, Bilgi Üniversitesi Yayınları: 139, Göç Çalışmaları: 6, İstanbul.

Güngör, Veyis (1995): "Batı Avrupa Türk Edebiyatı". *Türk Kültürü* 38 (381), s. 11-16.

Heidenreich, Nanna (2015): *V/Erkennungsdienste, das Kino und die Perspektive der Migration*, Bielefeld: Transkript Verlag (=Postkoloniale Wissenschaft)

Nakipoğlu, Meryem (2016): *Almanya'daki Göçmen Gençlerin Dili Kanakça/ Ich Bin Kanak!*, Saarbrücken: Türk Alman Kitabevi.

Öztürk, Ali Osman (1998): "Almanya'da Yaşayan Türk İşçilerinin Türküleri Üzerine". *Folklor / Edebiyat* III (15), Sonbahar 1998, s. 111-116.

Öztürk, Ali Osman (2001): *Almanya Türküleri. Türk Göçmen Edebiyatının Sözlü/Öncü Kolu*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Öztürk, Ali Osman ve Özcan, Jale (2010): "Bildungsfragen in den Werken des türkisch-deutschen Autors Yüksel Pazarkaya. [S]Ein Beitrag zur interkulturellen Erzie-

hung“. *Wechselwirkungen – Deutschsprachige Literatur und Kultur im regionalen und internationalen Kontext*. Internationale Germanisten–Tagung, 9. bis 11. September 2010, Germanistisches Institut, Philosophische Fakultät der Pécs University, Ungarn

Poghosyan, Naira Hakob (2016): *The reflection of social and cultural problems of Turkish community in Germany in the Turkish prose in 1960-2000s: the formation and theme peculiarities of “gastarbeiter” literature*. Dissertation thesis at the Institute for Literature, Erivan 2016. Link: <http://etd.asj-oa.am/3602/>

Reinhard, Ursula: (1987) “Türkische Musik: ihre Interpreten in West-Berlin und in der Heimat. Ein Vergleich”. *Jahrbuch für Volksliedforschung*, 32. Jg., Berlin, s. 81-92.

Şen, Faruk: *Bonn-Ankara Hattı*, Önel Verlag, Köln (t.y.)

Tanes, Hamdi (1995): *Halk Türküleri*. Güfte ve Besteleriyle, Say Yayınları, İstanbul.

Tota, Anna Lisa ve Hagen, Trever (Ed.) (2015): *Routledge International Handbook of Memory Studies*, Routledge: Taylor&Francis Group.

Uğurlu, Aslı (1997): “Al Sana Türkçe Rap”. *Hürriyet*, 9 Eylül 1997.

Website:

A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED). (2014). Edebiyatta yankılanan bir seda: Göç. http://www.turkiyatjournal.com/Makaleler/1933847982_13.pdf. Erişim tarihi: 29. 07. 2019

Başkurt, İrfan (2009): “Almanya’da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemi”. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 12 (2009-2), s. 81-94 (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/93120>). Erişim tarihi: 06.07.2018

Birey ve Toplum (2015). Göç ve İnsan.

<http://www.mulkiyederigi.org/birtop/article/view/5000164601/5000148995>. Erişim tarihi: 16.08.2019

Cengiz, Recep (2011). Sosyolojik bir olgu olarak müzik (Tokat Örneği). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 4 Sayı: 18, Yaz 2011, s. 363-378. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt4/sayi18_pdf/5_sosyoloji_psikoloji_felsefe/3_cengiz_recep.pdf. Erişim tarihi: 05.05.2019

Deutsche Welle (Nisan 2009). Günümüz Alman gençliği materyalist çıktı. <http://www.dw.com/tr/g%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCz-alman-gen%C3%A7li%C4%9Fi-materyalist-%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1/a-4179357>. Erişim tarihi: 15.08.2018

Dünya. (Haziran 2016). Türkiye ile Almanya arasında mental farklılıklar-2. <https://www.dunya.com/gundem/turkiye-ile-almanya-arasinda-mental-farkliliklar-2-haberi-319605>. Erişim tarihi: 05.07.2018

Erdal, Gülşen Göksel. Müziğin kişisel-toplumsal-ulusal-uluslararası işlevleri üzerine. <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/ERDAL-Gülşen-Göksel-MÜZİĞİN-KİŞİSEL-TOPLUMSAL-ULUSAL-ULUSLARARASI-İŞLEVLERİ-ÜZERİNE.pdf>. Erişim tarihi: 01.08.2019

Gebrüder Grimm, *Kinder- und Hausmärchen*, Berlin 1812, Nr. 15

Göçer, Ali (2013). Türkçe öğretmeni adayının 'Kültür dil ilişkisi'ne yönelik metaforik algıları. *Turkish Studies. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/9 Summer 2013, s. 253-263 (http://turkishstudies.net/files/turkishstudies/1017761275_022Göçer%20Ali-253-263.pdf. Erişim tarihi: 07.05.2019)

Peter Lang. (2018). Migration und kulturelle Diversität. <https://www.peterlang.com/view/9783653985764/chapter9.html>. Erişim tarihi: 27.05.2019

Sakallı, Cemal (2018). “Göçmen Edebiyatı: ‘Ara Dilde’ Yazmak”. *Monograf. Edebiyat Eleştirisi Dergisi*, 2018/9, s. 10-26. (https://www.academia.edu/35989761/_Göçmen_Edebiyatı_Ara_Dilde_Yazmak_Cemal_Sakallı_?auto=download. Erişim tarihi: 18. 02. 2019)

Schultz, Tanjev (2010). Starker Ehrgeiz, schwache Leistung. *Süddeutsche Zeitung*, 29. Dezember 2010, <http://www.sueddeutsche.de/karriere/tuerkische-kinder-in-der-schule-starker-ehrgeiz-schwache-leistung-1.1040821>. Erişim tarihi: 16.08.2018

Şahin, Sedat (2012). Almanya’ya Türk vatandaşlarının göçünün 51. yılı kazanımları ve tehditler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 20 Kasım 2012, S. 1-15. <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/DrSedatSahin.pdf>. Erişim tarihi: 30.03.2019

Turan, Fatma Ahsen (2015). Avrupa’da yaşayan halk şairlerimizin dilinden gurbet ve sonuçları. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 6, Issue: 21, s. 1-28, (http://www.ijoes.com/Makaleler/1206430832_1-28%20fatma%20ahsen%20turan.pdf. Erişim tarihi: 18.04.2018)

Yücel, Haluk (2015). Almanya’ya Giden Türk işçileri ve Müzik Yaşamı. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 49 Mayıs-Haziran 2015, s. 60-78. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/383005>; 18.09.2019)

Resim:

Schulz von Thun, Friedemann. (Haziran 2019). İletişim Dörtgeni. <https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi5tLndpa2lwZWVpYS5vcmcvd2lraS9Gb3VyLXNpZGVzX21vZGVs>. Erişim tarihi: 29.08.2019

Shannon, Claude Eldwood ve Weaver, Warren. (2011). Shannon-Weaver modeli. https://www.google.com/search?q=g%C3%B6nderen+mesaj+al%C4%B1c%C4%B1+model&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi9g_yrrZbcAhWK0aYKHQElAmYQ_AUICigB&biw=1280&bih=603#imgrc=4_IIBqCW0kfYLM: Erişim tarihi 29.08.2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Derya Canbolat	İmza:	
Doğum Yeri:	Viyana/Avusturya		
Doğum Tarihi:	11. Şubat 1987		
Medeni Durumu:	Eveli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Elisabethplatz 8	Düz	Viyana	1995- 1998
Ortaöğretim	Schaumburgergasse	Düz	Viyana	1999- 2002
Lise	Handelsakademie Handelsschule Abendgymnasium Henriettenplatz	Ticaret Meslek Lisesi Ticaret Meslek Okulu Anadolu Lisesi	Viyana	2003- 2005 2005 2005- 2007
Lisans	Universität Wien Konya Necmettin	Almanca Öğret- menliği Bilim Dalı	Viyana	2007- 2010

	Erbakan Üniversitesi		Konya	2010-2014
Yüksek Lisans	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi	Almanca Öğretmenliği Bilim Dalı	Konya	2014-2019
Becerileri:	Fransızca			
İlgi alanları:	Yabancı diller			
İş Deneyimi:	Milli Eğitim Bakanlığı			
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Prof. Dr. Ali Osman Öztürk			
Tel:	0551 151 34 56			
Adres:	Mahmudiye mah. 681. Sokak No: 8/1 İç Kapı no: 3 Merkez/Karaman			